

Regionaal Waterprogramma Overijssel

2026 - 2030

Status: Ontwerp

Versie datum: 13-5-2025

Contact: RWP@Overijssel.nl

provincie
Overijssel

Voorwoord

WORDT LATER TOEGEVOEGD

Inhoud

Voorwoord 3

Inhoud 4

1 Inleiding 7

1.1 Aanleiding voor dit programma 8

1.2 Het water- en bodemsysteem in Overijssel 8

1.2.1 Zandgronden 9

1.2.2 Veenweidegebieden 11

1.2.3 IJssel, Vecht en Delta 11

1.2.4 Bebouwd gebied 12

1.3 Water en bodem sturend in Overijssel 13

1.4 Verbinding met andere beleidsterreinen binnen de provincie Overijssel 15

1.5 Status en totstandkoming van het Regionaal Waterprogramma en de Omgevingsverordening 16

1.6 Governance en koersbepaling van het Regionaal Waterprogramma 17

1.6.1 Bestuursstijl 18

1.6.2 Deelname in regionale netwerken 19

1.6.3 Koersbepaling en Samenwerking 20

1.7 Leeswijzer 21

2 Ruimtelijke Adaptatie 22

2.1 Doelen 22

2.2 Rolverdeling 23

2.3 Uitwerking beleid 24

2.3.1 Klimaatadaptieve bebouwde omgeving 24

2.3.2 Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie 26

2.3.3 Zoetwatervoorziening Oost-Nederland 29

2.3.4 Deltaplan Agrarisch Waterbeheer 29

2.3.5 Verstedelijkingsstrategieën 29

2.3.6 Bodemdaling 31

2.4 Wat verwachten wij van onze partners 31

2.5 Raakvlakken met andere beleidsterreinen 31

3 Drinkwater 33

3.1 Doelen 33

3.2 Rolverdeling 33

3.3 Beschermingsbeleid drinkwaterwinningen 34

3.4 Uitwerking beleid 36

3.4.1 Bescherming van huidige drinkwaterbronnen 37
3.4.2 Aanvullende bronnen en beschikbaarheid van extra productiecapaciteit 38
3.4.3 Drinkwaterbesparing 39
3.5 Wat verwachten wij van onze partners 39
3.6 Raakvlakken andere beleidsterreinen 40
4 Oppervlaktewatersysteem 41
4.1 Doelen 41
4.2 Rolverdeling 42
De rollen en verantwoordelijkheden rondom oppervlaktewater zijn als volgt: 42
4.3 Uitwerking beleid 42
4.3.1 Waterkwantiteit 42
4.3.2 Waterkwantiteit: wat doen wij? 43
4.3.3 Waterkwaliteit - KRW 45
4.3.4 Waterkwaliteit: wat doen wij verder? 52
4.4 Wat verwachten wij van onze partners 55
4.4.1 KRW-waterlichamen 55
4.4.2 Zwemwater 57
4.5 Raakvlakken andere beleidsterreinen 57
5 Bodemkwaliteit en grondwaterkwaliteit 59
5.1 Doelen 59
5.2 Rolverdeling 59
5.3 Uitwerking beleid 60
5.3.1 Bodemkwaliteit 61
5.3.2 Grondwaterkwaliteit 65
5.4 Wat verwachten wij van onze partners 68
5.5 Raakvlakken andere beleidsterreinen 69
6 Grondwaterkwantiteit 69
6.1 Doelen 69
6.2 Rolverdeling 70
6.3 Uitwerking beleid 70
6.3.1 Vergroting grondwatervoorraad 73
6.3.2 Beter zicht op onttrekkingen 73
6.3.3 Afwegingskader 74
6.3.4 Vergunningen 74
6.4 Wat verwachten wij van onze partners 74
6.5 Raakvlakken andere beleidsterreinen 74

7 Duurzaam en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond 76
7.1 Doelen 76
7.2 Rolverdeling 76
7.3 Uitwerking beleid 77
7.3.1 We implementeren landelijke beleidskader en programma's 78
7.3.2 We zetten in op kennisontwikkeling en -deling 78
7.3.3 We versterken de beleidskaders voor 3D/4D ordening van de ondergrond 78
7.3.4 We stimuleren en reguleren de bijdrage van de bodem en ondergrond aan de energietransitie 79
7.3.5 We reguleren ontgrondingen in Overijssel 79
7.3.6 Wij adviseren het ministerie Klimaat en Groene Groei bij mijnbouwactiviteiten 80
7.4 Wat verwachten wij van onze partners 80
7.5 Raakvlakken andere beleidsterreinen 80
8 Waterveiligheid en wateroverlast 82
8.1 Doelen 82
8.2 Rolverdeling 83
8.3 Uitwerking beleid 84
8.3.1 Meerlaagsveiligheid 84
8.3.2 Ruimtelijk afwegingskader en structurerende keuzes 91
8.3.3 Bovenregionale stresstest wateroverlast 91
8.3.4 Vitale en kwetsbare functies 92
8.3.5 Inzet in landelijke (delta)programma's 92
8.3.6 Normering waterveiligheid 93
8.3.7 Normering wateroverlast 93
8.4 Wat verwachten wij van onze partners 93
8.5 Raakvlakken andere beleidsterreinen 95
9 Definitielijst 96
10 Bijlagen 97

1 Inleiding

Het waterprogramma: ons beleid voor water, bodem en klimaat

Overijssel staat voor grote opgaven in een veranderend klimaat. Weersextremen nemen toe. Het wordt soms droger en heter, soms natter. Ook de stijging van de zeespiegel heeft via het IJsselmeer effect op onze provincie. Ons water en onze bodem vormen één samenhangend systeem dat essentieel is voor de leefbaarheid van onze regio. Dit natuurlijke systeem is van belang voor de landbouw, de bedrijven, de natuur en onze gezondheid, daarmee voor de algehele welvaart en welzijn van onze inwoners. We willen een klimaatrobuust water- en bodemsysteem door beter aan te sluiten bij natuurlijke kenmerken en processen (6.1 Omgevingsvisie). Dit Regionaal Waterprogramma (hierna RWP) geeft richting aan de keuzes die we maken op gebied van water, bodem en klimaat. We doen dat via leidende principes en rode draden, zoals bijvoorbeeld het principe van water en bodem sturend maken (H 3.3 Omgevingsvisie).

Figuur 1. Rode draden Omgevingsvisie

De ambitie voor water, bodem en klimaatadaptie is goed weergeven in hoofdstuk 6.1 van de Omgevingsvisie. Uiteindelijk willen we:

- Goed beschermd zijn tegen wateroverlast en overstromingen;
- Voldoende zoetwater beschikbaar hebben voor landbouw, natuur, industrie en drinkwater;
- Schoon water;
- Gezonde en vitale bodems;
- Een klimaat robuuste leefomgeving en ruimtelijke inrichting, zowel boven als beneden maaiveld.

Dit RWP geeft verder invulling aan die ambitie. Daarbij heeft het RWP een directe relatie met de verschillende thema's (niet limitatief):

Klimaatmitigatie, Landbouw, en voedselvoorziening, Natuur en landschap, Verstedelijking, Wonen, Economie, Mobiliteit, Vrijetijdseconomie, Milieu, Gezondheid en Duurzaamheid (H6.1).

1.1 Aanleiding voor dit programma

De aanleiding voor het vervroegd herzien van het Regionaal Waterprogramma is de vaststelling van een nieuwe Omgevingsvisie Overijssel. De Omgevingsvisie is kaderstellend voor het RWP (H6 Omgevingsvisie). Ook maken ontwikkelingen zoals Water en Bodem Sturend (één van de leidende principes van de omgevingsvisie) en de KRW-impuls het noodzakelijk om het RWP eerder te herzien dan oorspronkelijk gepland voor 2027.

Met het Regionaal Waterprogramma van Overijssel staan we op een kruispunt van cruciale uitdagingen en kansen. Het water- en bodemsysteem vormt niet alleen de ruggengraat van ons Overijsselse landschap, maar is ook fundamenteel voor onze toekomstige welvaart en welzijn. Immers: “Water is geen gewone handelswaar, maar een erfgoed, dat als zodanig beschermd, verdedigd en behandeld moet worden,” zoals verwoord in de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Dit principe geeft de essentie van onze missie op het gebied van water weer: het zorgvuldig beheren en duurzaam ontwikkelen van ons water- en bodemsysteem.

Voor de komende jaren zien we drie grote wateropgaves voor Overijssel: (1) **zoetwaterbeschikbaarheid**, (2) **waterveiligheid** inclusief de relatie tussen het hoofd- en regionaal watersysteem en (3) zorgen voor een **schone water en bodem**. We werken hieraan vanuit het principe van water bodem sturend, een van de leidende principes in de omgevingsvisie.

Ons doel is helder: We willen een klimaatrobuust water- en bodemsysteem door beter aan te sluiten bij de natuurlijke kenmerken en processen (H3.3). Hierdoor zijn we beter bestand tegen weersextremen zoals droogte, piekbuien, piekafvoeren, lage oppervlakte- en grondwaterstanden en hittegolven. We willen vervuiling en uitputting van onze natuurlijke bronnen zoals onze zoetwatervoorraad en bodems tegengaan. Zo willen we goed beschermd zijn tegen wateroverlast en overstromingen; voldoende zoetwater beschikbaar hebben voor drinkwater, natuur, landbouw en industrie; schoon grond- en oppervlaktewater; gezonde en vitale bodems; en een klimaatrobuuste leefomgeving en ruimtelijke inrichting, zowel boven als beneden maaiveld. Dit Regionaal Waterprogramma (RWP) beschrijft de maatregelen en acties die nodig zijn om aan de vereisten van verschillende Europese richtlijnen te voldoen, zoals de Kaderrichtlijn Water (KRW), Grondwaterrichtlijn, Drinkwaterrichtlijn, Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) en de Zwemwaterrichtlijn.

In de huidige dynamische context van klimaatverandering, met toenemende weersextremen, is het noodzakelijk om samen te werken aan een duurzaam en robuust water- en bodemsysteem. Dit geldt niet alleen voor de provincie Overijssel, maar ook voor onze waterschappen en gemeenten. Zelfs met gezamenlijke inspanningen van deze overheden zullen we echter niet slagen zonder de noodzakelijke inspanningen van projectontwikkelaars, bedrijven, landbouw, veiligheidsregio’s en terreinbeherende organisaties, zoals Landschap Overijssel en de Vereniging Natuurmonumenten.

1.2 Het water- en bodemsysteem in Overijssel

Bodem en water zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. We kunnen en mogen water niet als losse vierkante of kubieke meters benaderen. De aard van de bodem - zand, veen of klei - bepaalt onze

aanpak voor waterbeheer. De beschikbaarheid van water bepaalt niet alleen hoe het land eruit ziet, maar ook wat we met dat land kunnen doen, wat we er op kunnen verbouwen en hoe we er kunnen wonen. Grondwater, oppervlaktewater en bodem zijn essentieel voor de ruimtelijke inrichting van Overijssel. Daarom bekijken we het hele water- en bodemsysteem in samenhang.

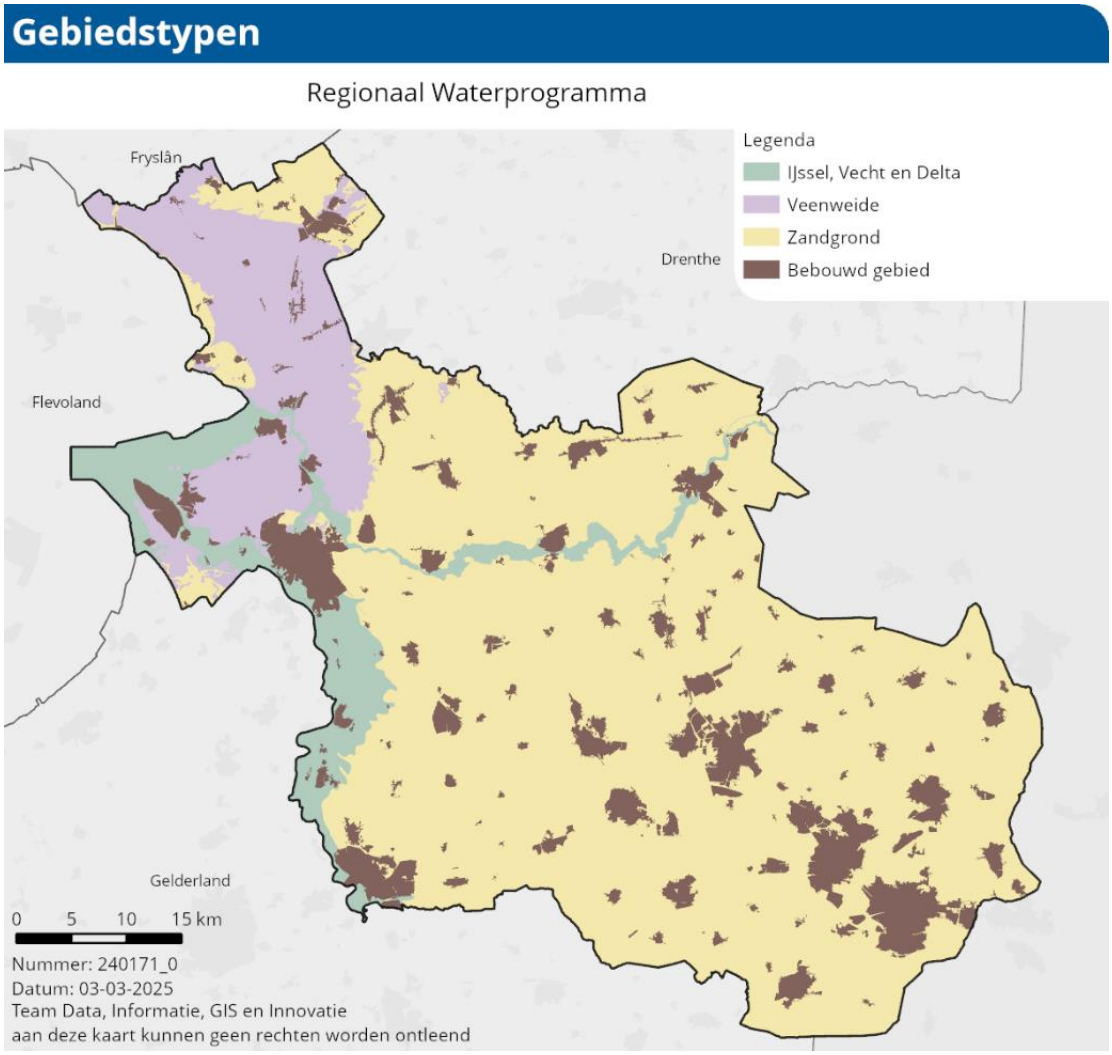
De kwaliteit van water en bodem in de provincie staat onder druk. De huidige nadruk op waterafvoer in ons watersysteem zet de beschikbaarheid van water tijdens droge perioden onder druk. Doordat er minder water in de bodem terechtkomt en de watervraag vanuit huishoudens en bedrijven toeneemt staat onze drinkwatervoorziening onder druk. Het toenemend gebruik van chemische stoffen in onze samenleving leidt tot meer verontreinigde stoffen in bodem en water. In droge perioden kunnen de concentraties door indikking toenemen waardoor functies in een gebied (landbouw, natuur, recreatie) onder druk komen te staan. Ook de waterveiligheid kan in het geding komen door klimaatverandering.

Het belang van dit Regionaal Waterprogramma is niet beperkt tot het verbeteren van de beschikbaarheid en kwaliteit van het oppervlaktewater en grondwater in Overijssel. Het RWP zorgt ervoor dat de bodem ook op de lange termijn kan voldoen aan de wensen met betrekking tot voedselproductie, huisvesting, recreatie en natuur. Het water en bodem systeem is hierbij sturend in de locatie van deze functies. Het RWP zorgt voor een bodem met voldoende waterbergend vermogen om droge perioden te overbruggen en beschrijft een landschap dat is ingericht om water in de winter vast te houden.

Grofweg kunnen vier gebieden binnen Overijssel worden onderscheiden: (1) zandgronden, (2) veenweide gebieden, (3) IJssel, Vecht en Delta en (4) bebouwd gebied (zie Figuur 2. Gebiedstypen in Overijssel). Al deze gebieden hebben specifieke opgaven op het gebied van water en bodem.

1.2.1 Zandgronden

Het watersysteem van Overijssel was traditioneel gericht op het voorkómen van wateroverlast, met snelle afvoer van water tijdens natte perioden. Om de wateroverlast die vroeger optrad te voorkomen zijn de beken in dit gebied aangepast om water versneld af te voeren. Dat daardoor de beschikbaarheid van water in droge perioden afnam was lange tijd geen probleem: er kon voldoende grondwater worden opgepompt en aangevoerd. Als gevolg van klimaatverandering worden de droge perioden echter steeds langer. In natte perioden wordt het grondwater onvoldoende aangevuld. Mede omdat de grond te weinig water kan vasthouden (sponswerking) leidt de steeds vaker optredende droge perioden (klimaatverandering) tot schade aan landbouw en natuur. De hoge delen van Twente zijn voor de watervoorziening volledig afhankelijk van neerslag. Aanvoer van water in droge perioden kan alleen met grootschalige technische ingrepen, hoge kosten en energieverbruik.

Figuur 2. Gebiedstypen in Overijssel

Zoetwaterbeschikbaarheid in Twente is een erg grote opgave. In de zomers zullen vaker lange periodes met geen of weinig neerslag voorkomen. Hierdoor zullen op de hoge zandgronden in Twente, waar geen wateraanvoer mogelijk is, de natuur en landbouw onder druk komen te staan. Ook kan Vitens bedrijven niet altijd meer voorzien van drinkwater. Grondwaterpeilen zakken in deze gebieden weg, waardoor wateronttrekkingen grote verdrogingseffecten op hun omgeving kunnen hebben. Deze veranderende omstandigheden vragen om aanpassingen in de agrarische bedrijfsvoering in Twente. Hiernaast wordt de IJssel wordt steeds meer een regenrivier, met lagere afvoeren in de zomer en het najaar. Dit heeft naar verwachting op termijn negatief effect op de wateraanvoermogelijkheden voor onze provincie voor waterlopen die gevoed worden uit de IJssel via de Twentekanalen. De inlaat vanuit de IJssel in het stelsel van weteringen is de toekomst niet langer vanzelfsprekend bij lage rivierstanden in de zomer.

Gebieden in **beekdalen** zoals de Regge en de Dinkel liggen lager waardoor de kans op wateroverlast groter is dan in de hoge delen van Twente. Beekdalen kunnen te maken krijgen met hogere piekafvoeren in tijden van extreme of langdurige neerslag. Wateroverlast op de A1 bij Hengelo en de Lutte en de A35 bij Enschede in 2024 is hiervan een voorbeeld. Deze wegen moesten worden afgesloten omdat er water tot kniehoogte op de weg stond. Nieuwe ontwikkelingen in beekdalen

vragen een zwaardere inspanning on klimaatadaptief te zijn. Daarom moeten economische ontwikkelingen in deze gebieden zoveel mogelijk worden vermeden.

1.2.2 Veenweidegebieden

Het noordwestelijk deel van Overijssel is waterrijk, de bodem bestaat overwegend uit veen. Door de lage ligging is het gebied gevoelig voor overvloedige neerslag en hoge waterstanden in het IJsselmeer en de rivieren. Mede hierdoor wordt het grondwaterpeil in het voor- en najaar kunstmatig laag gehouden. Deze relatief lage grondwaterstand versterkt de afbraak van veen, met als gevolg inklinking en het vrijkomen van CO_2. Een combinatie van adaptie en mitigatie maatregelen is nodig om in de toekomst beter om te gaan met de gevolgen van bodemdaling en de bodemdaling zelf te remmen. Vernatting als mitigatie is een bewezen methode om bodemdaling tegen te gaan maar of dit mogelijk is, is afhankelijk van de lokale en landschappelijke kenmerken. Het waterpeil verhogen in het veenweidegebied heeft echter gevolgen voor het landgebruik. Inklinking wordt slechts beperkt tegengegaan door het inlaten van water in droge perioden. Deze inlaat van gebiedsvreemd water heeft consequenties voor de natuur en de waterkwaliteit. Om te kunnen vernatten is daarom ook gebiedseigen water nodig. Momenteel stroomt een groot deel van dit water weg naar omliggende laag gelegen gebieden, zoals de Noordoostpolder, en verschillende polders in Overijssel en Friesland. De omstandigheden in de diverse delen van het veenweidegebied zijn enorm verschillend en dit vraagt om een gebiedsgerichte aanpak.

De **Koekoekspolder** is voorbeeld van een veenweidegebied. Dit is een laaggelegen gebied met kapitaalintensieve glastuinbouw dat in de Mastenbroekerpolder ligt. Om deze polder droog te houden pompen we constant water weg. Hierdoor klinkt een steeds groter deel van de Mastenbroekerpolder. Vanuit het oogpunt van water en bodem sturend is de Koekoekspolder geen ideale locatie maar we moeten nu wel rekening houden met de belangen van tuinders die grote investeringen hebben gedaan in dit gebied.

De **Kop van Overijssel** bestaat voor een groot deel uit veenweide. In 2025/2026 wordt gewerkt aan een veenweidestrategie 2.0, waarbij water en bodem leidend zijn voor de invulling van deze strategie. De nog concreet te maken veenweidestrategie is primair gericht op het vastleggen van CO_2 en het beperken van bodemdaling. Voor vernatting van gebieden, een eis voor gezond veenweide, is toevoer van water vanuit het IJsselmeer voorzien. Of dat voldoende is om aan de watervraag vanuit veenweidegebieden wordt nog uitgewerkt.

1.2.3 IJssel, Vecht en Delta

Het gebied van IJssel, Vecht en Delta kenmerkt zich door een samenspel tussen het hoofdwatersysteem en het regionale watersysteem. De zeespiegelstijging heeft aanzienlijke gevolgen voor het peilbeheer van het IJsselmeer en daarmee voor de IJssel-Vechtdelta. Het peil van het IJsselmeer zal in de toekomst flexibeler worden beheerd via de Deltabeslissing IJsselmeergebied. Voor de winter geldt een lager waterpeil om veel rivierwater uit de IJssel en Vecht op te vangen. Voor de zomer geldt een hoger waterpeil waardoor we uit de IJssel langer zoet water kunnen aanvoeren dat we kunnen benutten voor natuur, landbouw en industrie. Deze peilschommelingen op het IJsselmeer leiden tot grotere peilveranderingen op de IJssel en de Vecht. Er zal extra ruimte gereserveerd moeten worden om water op te vangen wat ruimte voor stedelijk uitbreiding beperkt. Verder heeft het gebied van IJssel, Vecht en Delta veel potentie voor drinkwaterwinning. Nieuwe

drinkwaterbronnen worden hier in laag in het watersysteem gezocht om ook Twente te kunnen voorzien van drinkwater.

Een verhoogd IJsselmeerpeil vormt een risico voor de brede IJssel-Vechtdelta. Rond de jaarwisseling 2023/2024 ontstond in de lagere delen van het **Vechtdal en Salland** grootschalige wateroverlast. Door aanhoudende regen was de bodem volledig verzadigd, en met name de Vecht kreeg extreem veel water uit Duitsland te verwerken. Doordat ook de afvoer van IJsselmeer naar Noordzee langdurig was geblokkeerd door hoge buitenwaterstanden, ontstond een “omhoogkruipend” IJsselmeer. Deze samenloop van omstandigheden beschouwen we wake-up call voor welke opgaven kunnen ontstaan als op termijn het IJsselmeerpeil structureel omhoog gaat om de zeespiegelstijging bij te benen.
Bij **dijkzones rondom primaire waterkeringen** spelen mogelijke ruimtelijke claims vanuit het programma Ruimte voor de Rivier 2.0. en het Deltaprogramma Rivieren om extreme afvoeren op een ordentelijke wijze te kunnen faciliteren. Op korte termijn (< 2050) kan extra ruimte nodig zijn voor versterking van bestaande dijken, mogelijk zal op langere termijn binnendijkse ruimte nodig zijn op de zuidelijke IJsseloever bij Zwolle/Zalk en de westelijke IJsseloever in gemeente Olst-Wijhe. Deze opgave vraagt van aanliggende gemeenten te voorkomen dat direct achter de dijk nieuwe ontwikkelingen plaatsvinden die later teruggedraaid moeten worden.

1.2.4 Bebouwd gebied

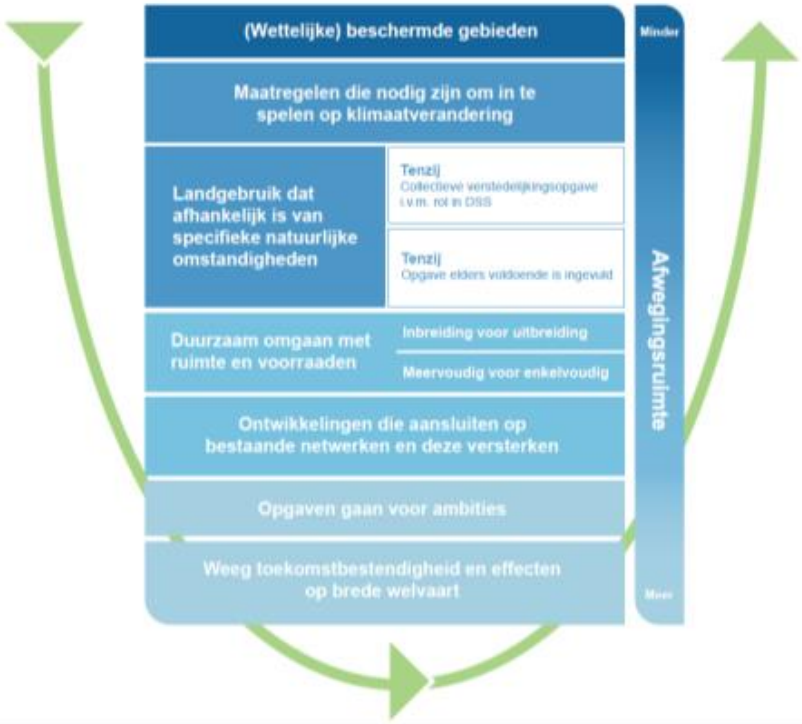
Door langdurige neerslag en extreme buien ontstaat schade aan gebouwen en infrastructuur. Het water kan bij hevige regenbuien moeilijk in de bodem infiltreren, worden opgevangen of worden afgevoerd in een omgeving met veel steen. Ook kan er overlast ontstaan door onbegaanbare wegen en lokale overstromingen. Een rioolstelsel dat niet is berekend op extreme neerslag zal vaker gaan overstorten waardoor ongezuiverd rioolwater in het oppervlaktewater komt en waterkwaliteitsproblemen optreden. Daar waar riolen lekken kunnen stoffen in het grondwater terechtkomen, bijvoorbeeld medicijnresten, biociden, schoonmaakmiddelen en cosmetica. Hiernaast krijgen met name de grote steden als Zwolle, Deventer, Almelo, Hengelo en Enschede steeds vaker te maken met hittestress. Gebouwen en straten koelen ’s nachts nauwelijks af, waardoor de warmte langer blijft hangen. Zeker in gebieden met veel steen en weinig groen en water. In hete zomers is verkoeling door groen en water essentieel voor de gezondheid van stadsbewoners. Daarvoor is water nodig en dat moet wel beschikbaar zijn. Binnen het bebouwde gebied is een klimaatrobuuste inrichting van groot belang om de leefomgeving bereikbaar, toegankelijk, leefbaar en veilig te houden en een bijdrage te leveren aan de bestaande opgaven in het bebouwde gebied. Hierbij moet het afdekken van grond (in stedelijk gebied) zo veel mogelijk worden beperkt en moeten daar waar mogelijk infiltratievoorzieningen worden gecreëerd zoals wadi’s en infiltratiesystemen.

In Overijssel hebben we verstedelijkingsstrategieën voor drie regio’s waarbij klimaatadaptatie een centrale rol speelt: Zwolle, Twente en de Stedendriehoek. Een belangrijke opgave in **Regio Zwolle** is om het stedelijk gebied van Zwolle te beschermen voor afstromend water van de Sallandse Weteringen en de Vecht. Daarom ontwikkelt de regio op dit moment een regionale sponsstrategie. Hierbij beschermen omliggende gemeenten hun eigen gebied én het hele water systeem tegen wateroverlast. Eén van de grootste opgaven voor **Regio Twente** is de onder druk staande zoetwaterbeschikbaarheid (drink-, grond- en oppervlaktewater) als gevolg van droogte, maar ook economische- en inwonersgroei van de regio. Het vergroten van de drinkwateraanvoercapaciteit en het verminderen van de watervraag vereisen regionale samenwerking om het vestigingsklimaat in deze regio te beschermen. De **Regio Stedendriehoek** Deventer-Apeldoorn-Zutphen ziet een groot

economisch belang in het bevaarbaar houden van de IJssel. Deze opgave is gecombineerd met zorgen voor hoogwaterveiligheid, landschap en aanpak van de droogte.

1.3 Water en bodem sturend in Overijssel

Wij signaleren dat we in Overijssel tegen de grenzen van de maakbaarheid van het bodem-watersysteem aanlopen. Water en bodem sturend is daarom een van de leidende principes in onze omgevingsvisie (3.3). De essentie van het Regionaal Waterprogramma van de provincie is dat we meer naar het systeem moeten 'luisteren' en daar ons beleid op afstemmen. Niet alles kan meer overal. Het systeem 'vertelt' ons wat waar wel en niet kan. Via gebiedsgerichte aanpak gestuurd door de principes van water en bodem sturend moet blijken of functie al dan niet passen op een plek. De leidende principes en de redeneerlijn uit de omgevingsvisie geven hier richting aan (H3.6).

Figuur 3. Redeneerlijn Omgevingsvisie

Afwegingen kunnen zijn of er wel of niet voldoende water beschikbaar is of de effecten van de klimaatverandering wel of niet voldoende kunnen worden opgevangen. Door water en bodem sturend te laten zijn in de ruimtelijke ordening, kunnen we in Overijssel ook in de toekomst met een ander en grillig klimaat blijven leven, wonen en werken. In een veilige omgeving, met een gezonde bodem, voldoende en schoon water. Goede voorbeelden binnen en buiten de provincie moeten wij etaleren, zoals de position paper water en bodem sturend van waterschap Drentse Overijsselse Delta.

De bodem, het grondwater en het oppervlaktewater staan met elkaar in verbinding en vormen één systeem. Dit systeem moet van goede ecologische, fysische en chemische kwaliteit zijn, wat onder andere nodig is voor onze (drink)watervoorziening. Het zorgt ook voor een goed leefgebied voor de planten en dieren die er thuishoren. Dit geldt zeker voor natuurgebieden met een gebrekkige waterkwaliteit en/of -kwantiteit, zoals hoogvenen, zure vennen, heidevegetaties en bovenlopen van

beken. Een goede waterkwaliteit bedient veel functies en voorkomt een onnodig grote zuiveringsinspanning bij de productie van drinkwater.

Een sectorale benadering van de verschillende domeinen van de leefomgeving is niet langer houdbaar door klimaatverandering én de druk op bovengrondse en ondergrondse ruimte. Het Regionaal Waterprogramma zet daarom in op een brede benadering van water, bodem en klimaat. Om de waterbeschikbaarheid in droge perioden te verbeteren moet het bodem-watersysteem in de provincie worden ingericht op het vasthouden van water. Een gezonde bodem met voldoende sponswerking is daarbij cruciaal. Mogelijkheden voor vernatting zijn afhankelijk van de locatie-specifieke omstandigheden op het gebied van waterhuishouding, bodemkenmerken en het landschap. Het aanvoeren van water, drooghouden van laaggelegen gebieden of het zuiveren van water kost steeds meer geld, energie en menskracht. Daarom streven we naar een ruimtelijke inrichting waarin we gebiedseigen water langer vastgehouden en waterpeilen in de zomerperiode minder ver uitzakken. Hierbij willen we minder afhankelijk zijn van techniek.

Voor de bodem breiden we onze definitie van bodemkwaliteitsbeheer uit: van een focus op bodemverontreiniging naar een vitale en gezonde bodem. Bodemkwaliteit is voortaan meeromvattend. We kijken naar chemische, fysische en biologische eigenschappen. We houden rekening met effecten van bodemafdekking, -verdichting en -verstoring, behoud van organische stof, bodemleven, bodemstabiliteit en bodemdaling. Een vitale bodem is essentieel voor bijvoorbeeld een toekomstbestendige landbouwsector.

Het water- en bodemsysteem vormt de onderlegger voor ingrepen in onze leefomgeving. We sluiten daarom in onze ruimtelijke inrichting meer aan bij natuurlijke processen. Het water- en bodemsysteem is richtinggevend en sturend voor gewenste functies of ontwikkelingen. Het waterbeheer kan namelijk niet langer overal het gewenste gebruik van de grond mogelijk maken. Het gebruik moet zich verhouden tot de natuurlijke werking van het water- en bodemsysteem. Hierbij passen we het uitgangspunt 'functie volgt peil’ toe: gebruik en functies moeten zich aanpassen aan grondwaterstanden, niet andersom. In deze benadering dragen nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen bij aan behoud en versterking van het water- en bodem systeem. Deze voorwaarde hebben we vastgelegd in onze verordening. We bieden bij ruimtelijke ingrepen ruimte voor maatwerkoplossingen die passen bij de lokale fysieke omstandigheden. Wij kijken daarbij naar stroomgebieden en maken onderscheid in maatregelen die passend en nodig zijn in de verschillende delen van de provincie. In veenweidegebieden vraagt dit iets anders dan op zandgronden of in de gebieden rondom de IJssel, Vecht en Delta. Technische maatregelen zijn en blijven lokaal mogelijk en voor specifieke opgaven zoals dijkversterkingen. Daarbij wordt wel gekeken of deze technische maatregelen passen bij het ‘in balans zijn en komen met het water- en bodemsysteem’, houdbaar en betaalbaar zijn en ook of ze een goede keuze zijn gelet op de toekomst. Hiervoor werken we volgens een aantal principes, zoals opgenomen in de omgevingsvisie:

- Afwentelen voorkomen;
- Meer rekening houden met extremen;
- In samenhang omgaan met wateroverlast en droogte;
- Meerlaagsveiligheid;
- Minder afdekken, minder vergraven, minder verontreinigen;
- Integrale aanpak in de leefomgeving;
- Comply or explain: pas toe of leg uit.

Het is van belang om in een vroegtijdig stadium goed na te denken over de locatiekeuze van functies in relatie tot het water- en bodemsysteem. Denk hierbij aan woongebieden, bedrijventerreinen of infrastructuur. Op kwetsbare locaties ligt een grotere opgave om ontwikkelingen klimaatrobuust te maken. Bij kwetsbare locaties moet gedacht worden aan laagtes en beeksystemen waar in natte perioden het water naartoe stroomt en/of afgevoerd wordt, bodems met slechte draagkracht, gebieden die bij keringen liggen en buitendijkse gebieden. Deze gebieden kennen allemaal specifieke omstandigheden waar rekening mee moet worden gehouden bij het realiseren van een ontwikkeling. Dit kost vaak meer geld, tijd en/of innovatie en in bepaalde gevallen zal de klimaatrobuustheid simpelweg niet op orde of betaalbaar te krijgen zijn. Dit zal in planvormingsprocessen telkens vragen om een gebiedsgerichte afweging. Hierbij hebben de waterschappen, als kennishouder van de regionale water- en bodemsystemen, een belangrijke rol. Wanneer de waterschappen zo vroeg mogelijk betrokken worden, kunnen zij in de planvormingsprocessen advies geven bij de weging van het waterbelang. Bij nieuwe ontwikkelingen moet ook onderzocht worden hoe bestaande opgaven in de omgeving, zoals wateroverlast of hittestress, meegenomen en verbeterd kunnen worden.

1.4 Verbinding met andere beleidsterreinen binnen de provincie Overijssel

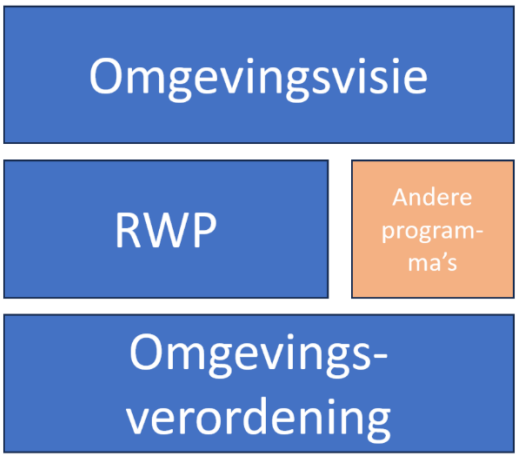
Water, bodem en klimaatadaptatie hebben veel raakvlakken met andere thema's. Functies die afhankelijk zijn van water en bodem zijn de natuur, landbouw, recreatie en toerisme, drinkwatervoorziening, voedingsmiddelenindustrie en scheepvaart. Maar ook onze woon-, werk- en leefomgeving. Water en bodem wordt sturend voor waar welke functie kan en onder welke voorwaarden. Het bodem-watersysteem van Overijssel staat niet op zichzelf; het is nauw verweven met diverse andere programma's binnen de provincie Overijssel, zoals:

- Wonen/werken: Het bodem-watersysteem speelt een cruciale rol bij het bepalen van geschikte locaties voor nieuwe ontwikkelingen. De ontwikkeling van woonwijken en bedrijventerreinen vereist een klimaatrobuuste blik op de inrichting om bijvoorbeeld wateroverlast te voorkomen en tegelijkertijd te zorgen voor een gezonde grondwaterbalans. De beschikbaarheid van voldoende drinkwater is ook cruciaal omdat anders de mogelijkheid bestaat dat nieuwe ontwikkelingen geen aansluiting krijgen.
- Mobiliteit: infrastructuurprojecten (zoals wegen, bruggen, spoorwegen en vaarwegen) moeten klimaatadaptieve maatregelen toepassen om optimaal te kunnen functioneren.
- Circulaire Economie: het streven naar een circulaire economie in Overijssel betekent dat het bodem-watersysteem wordt gebruikt op een manier die hergebruik van materialen en (drink)water bevordert en afval minimaliseert. Dit heeft directe gevolgen voor de (drink)watervraag, kwaliteit van het grondwater en de bodemgezondheid, wat weer invloed heeft op de landbouw en lokale ecosystemen.
- Natuur: de bescherming en het herstel van natuurlijke habitats zijn afhankelijk van een gezond bodem-watersysteem. Het beheer van natuurgebieden in Overijssel houdt rekening met de noodzaak om watercycli en bodemkwaliteit te behouden, wat bijdraagt aan de biodiversiteit en veerkracht tegen klimaatverandering.
- Landbouw: het water en bodemsysteem heeft een sterke relatie met landbouw: peilbeheer beïnvloedt bepaalt wanneer boeren in het voorjaar het land op kunnen terwijl boeren kunnen helpen water vast te houden in het systeem om zo droogt te voorkomen. Ook heeft

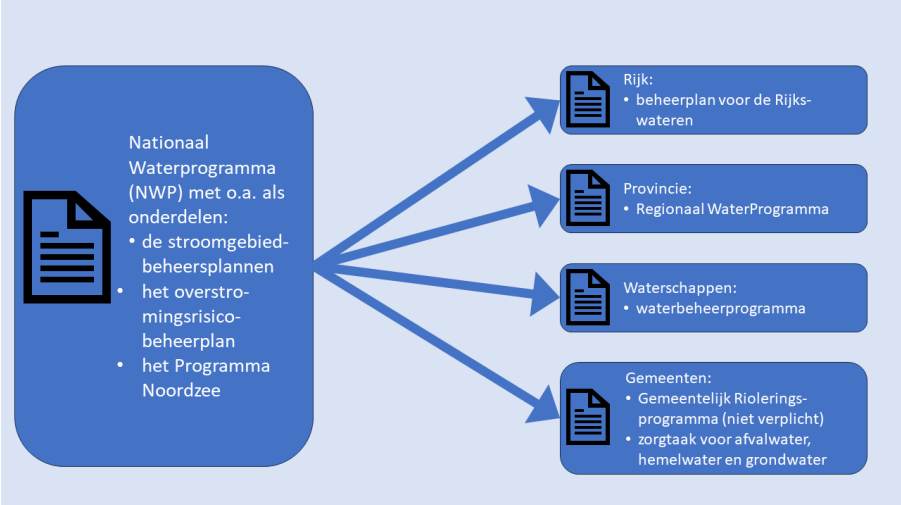
de landbouwsector veel invloed op de waterkwaliteit. Binnen de Overijsselse 3x3 aanpak zet de provincie zich in voor een goed sociaaleconomisch perspectief, een toekomstbestendige landbouwsector en het herstel van natuur, het watersysteem en het klimaat.

1.5 Status en totstandkoming van het Regionaal Waterprogramma en de Omgevingsverordening

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024 is het Regionaal Waterprogramma (RWP) een verplicht programma. Het vormt, samen met het beleidskader voor klimaatadaptatie en verdrogingsbestrijding uit de omgevingsvisie van Overijssel, een fundament voor de uitvoering van wettelijke taken en doelstellingen. Het Regionaal Waterprogramma 'hangt onder' de omgevingsvisie. De daarmee samenhangende regels worden opgenomen in de omgevingsverordening, zie Figuur 4. Figuur 5 laat de verhouding zien tussen de waterprogramma's en -plannen van de verschillende overheidslagen.

Figuur 4. Relatie Omgevingsvisie, Regionaal Waterprogramma en Omgevingsverordening.

Figuur 5. De verschillende waterprogramma's.

Het RWP biedt een beleidskader voor waterschappen, gemeenten, veiligheidsregio's en Vitens. Waterschappen dienen bij het opstellen van hun waterbeheerprogramma rekening te houden met het RWP voor zover het om de uitvoering van Europese waterrichtlijnen gaat. Veiligheidsregio's zijn

vanuit de Wet Veiligheidsregio aan zet voor rampenbestrijding en crisisbeheersing, zoals bij overstroming en wateroverlast.

Het programma moedigt samenwerking tussen inwoners, ondernemers en de overheid aan voor een klimaatbestendig en waterrobuust Overijssel in 2050. Dit programma is onderdeel van een bredere provinciale visie die leefbaarheid, cultuur, wonen, werken, energie, landbouw, natuur, archeologie, cultuurhistorie en circulaire economie omvat. Deze brede visie bevordert een integrale benadering van de duurzame fysieke leefomgeving in Overijssel.

Het RWP is opgesteld als onderdeel van de beleidscyclus voor water en bodem, waarbij beleid wordt geformuleerd, geïmplementeerd, verantwoord en periodiek geactualiseerd met alle betrokkenen. De omgevingsvisie van de provincie, die ruimtelijk beleid vastlegt, wordt verder uitgediept in het RWP, met specifieke hoofdstukken over Bodem en Ondergrond, Water, en Klimaat. Het RWP-beleid is een voortzetting van eerder beleid, met recente onderzoeken, beleidsevaluaties en nieuwe inzichten in water- en bodemsystemen. Dit omvat strategieën voor waterkwaliteitsproblemen en uitkomsten van regionale en nationale waterkwaliteitsprocessen en -analyses.

Het provinciale waterbeleid in zowel de omgevingsvisie als het RWP vormt het beleidskader voor regionaal waterbeheer, met de provinciale omgevingsverordening als juridisch bindend kader. Er bestaat een wisselwerking tussen het RWP, de provinciale omgevingsverordening en de waterbeheerprogramma's van de waterschappen, waarbij de provincie op sommige onderdelen de kaders stelt.

In de nieuwe omgevingsvisie geeft Provinciale Staten richting aan de ruimtelijke keuzes voor Overijssel. De leidende principes hierbij zijn:

- Duurzaam omgaan met de ruimte en voorraden,
- Water en bodem sturend,
- Inzetten op krachtige DSS-regio's (Dagelijkse Stedelijke Systemen) en
- Voortbouwen op sterke netwerken.

Niet alles kan altijd overal. Daarom bevat de omgevingsvisie een denkwijze die duidelijk maakt hoe wij prioriteren, wegen en waar mogelijk ruimte laten voor lokale eigen bestuurlijke afwegingen. De 'redeneerlijn' is het kader dat ons en onze partners helpt bij de afweging 'waar' een ontwikkeling een plek kan krijgen. Voor water en klimaat zijn met name de principes 1 en 2 van groot belang bij de verdere beleidsuitwerking van het RWP.

Naast de structurerende keuzes, kent de omgevingsvisie ook nog de rode draden. Rode draden lopen dwars door de thematische onderwerpen heen. Deze draden zijn: Ruimtelijke Kwaliteit, Sociale Kwaliteit, Gezondheid en Duurzaamheid en met ons economische beleid.

1.6 Governance en koersbepaling van het Regionaal Waterprogramma

We sluiten in het RWP aan bij de bestuursstijl, uitvoering, samenwerking en monitoring zoals beschreven in de Omgevingsvisie (H5).

Het beheer van water heeft implicaties voor bodem, landbouw, natuur en landschap, en vice versa. Daarom moeten we voortdurend afwegingen maken. Rijksregio's, provincies, waterschappen en

gemeenten werken samen aan waterbeheer. Het Regionaal Waterprogramma (RWP) helpt inzicht te bieden in hoe we samenwerken binnen het watersysteem. De provincie Overijssel speelt een centrale rol; met kaders en taken vanuit Europa en het Rijk. Wij stellen kaders op voor waterschappen en gemeenten en nemen soms een uitvoerende rol op ons.

- Kaderstellend: Vanuit de wettelijke taakstelling, op basis van onder andere de Omgevingswet en Drinkwaterwet, stelt de provincie kaders op voor waterschappen en gemeenten, o.a. via de omgevingsvisie (op hoofdlijnen), via het Regionaal waterprogramma (invulling beleid) en via regels in de omgevingsverordening. In Overijssel liggen vijf (interprovinciale) waterschappen waarmee intensief wordt samengewerkt. De provincie stelt een aantal kaders vast voor de waterschappen en werkt hiervoor samen met de provincies Drenthe en Gelderland. Jaarlijks wordt per waterschap de voortgang besproken aan de hand van de bestuursrapportage van het waterschap aan de provincie. In de rapportage wordt aan de hand van prestatieindicatoren de voortgang gerapporteerd van de strategische doelen waar de provincie een kaderstellende rol heeft.
- Bevoegd gezag: de provincie treedt op als bevoegd gezag voor bepaalde taken, zoals vergunningverlening, toezicht en handhaving. Dit doen we op basis van ons VTH-beleidsplan en VTH-jaarprogramma.
- Uitvoerend: De provincie voert zelf bepaalde taken uit, zoals aanleg en onderhoud van vaarwegen. Daarnaast dragen wij bij aan water- en bodemprojecten die bijdragen aan de doelstellingen van het Regionaal Waterprogramma zoals nieuwe drinkwaterwinningen en dijkversterkingen. Ook zetten we een Overijsselse Wateraanpak op die zorgt voor een sterk netwerk en om een beweging op gang te krijgen. Dit is een waternetwerk waarin partners samenwerken om hun gezamenlijke doelen te halen. Het is dus niet het uitvoeringsprogramma van het RWP. Delen van het RWP zullen ondergebracht worden in de Wateraanpak; sommige niet. Ook (beleids)doelen van andere partners zullen idealiter een plek krijgen in de Overijsselse Wateraanpak.

1.6.1 Bestuursstijl

Onze Omgevingsvisie (H5) beschrijft de bestuursstijl van de provincie Overijssel en onze strategie voor doelgerichte samenwerking en uitvoering. De uitgangspunten van de governance zijn:

1. Duurzaamheid en lange termijn.
Ons beleid richt zich op langetermijndoelen, omdat het water- en bodemsysteem traag reageert op veranderingen. Fouten uit het verleden kunnen langdurige gevolgen hebben, dus streven we naar een duurzame aanpak.

2. Geïntegreerde en systeembenadering
Water houdt zich niet aan provincie- en landsgrenzen, dus we moeten breed kijken naar het water- en bodemsysteem bij beleid en uitvoering. Dit heeft ook invloed op andere domeinen zoals ruimtelijke ordening en natuurbeheer.

3. Brede samenwerking
We kijken over onze eigen grenzen heen, zowel binnen Nederland als richting Duitsland, om een samenhangend water- en bodemsysteem te realiseren. Samenwerking met medeoverheden,

inwoners, initiatiefnemers en landeigenaren is cruciaal voor een effectieve uitvoering van maatregelen en het bereiken van onze gemeenschappelijke doelen.

4. Adaptief en participatief beleid
Tot slot zetten we in op adaptief en participatief beleid. We willen flexibel en aanpasbaar zijn om in te spelen op veranderende omstandigheden zoals klimaatverandering. Ook streven we naar goede betrokkenheid van stakeholders bij de besluitvorming, in overeenstemming met de Participatievisie van de provincie.

1.6.2 Deelname in regionale netwerken

De provincie neemt deel in diverse regionale netwerken. Mede afhankelijk van de rol nemen we hierin het voortouw als trekker, facilitator of deelnemer. De inzet is gericht op het:

- bouwen van verbindingen tussen overheden onderling en overheden met diverse andere organisaties;
- bewerkstelligen van dwarsverbanden tussen diverse werkvelden en specialismen;
- kunnen inspelen op ontwikkelingen; en
- versterken van de kennisontwikkeling of -deling.

In de onderstaande tabellen is een overzicht van de bestuurlijke en ambtelijke netwerken opgenomen.

Tabel 1. bestuurlijke overleggen RWP

Thema	**Relevant bestuurlijk overleg**
RWP breed	Bestuurlijk overleg Water IPO-BAC leefomgeving IPO-BAC water BO MIRT BO Leefomgeving Verstedelijkingsstrategieën
Klimaatadaptatie	Stuurgroep ruimtelijke adaptatie (=BO van Deltaprogramma) Regionale bestuurlijke overleggen werkregio's
Drinkwater	BO Adaptieve Strategie Drinkwater BBG's verschillende bouwstenen Adaptieve Strategie Drinkwater
Waterveiligheid en overlast	Stuurgroep IJssel Diverse BO's gekoppeld aan Deltaprogramma
Oppervlaktewater en zwemwater	Bestuurlijk overleg KRW Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-Oost
Bodem- en grondwaterkwaliteit en grondwaterkwantiteit	
Duurzaam en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond	Bestuurlijk overleg Bodem

Tabel 2. belangrijke landelijke en regionale ambtelijke netwerken

Thema	**Relevant ambtelijk overleg**
RWP breed	IPO-Werkgroepen (Water, WBS, BOOG) Werkgroepen integrale Verstedelijkingsstrategieën Zwolle, S3H en Twente Werkgroepen 3*3 aanpak landelijk gebied IPO AAC Water
Klimaatadaptatie	DPRA werkregio's ZON IPO-klimaatadaptatie IPO-WBS (expertgroep)
Drinkwater	AO's Adaptieve strategie Drinkwater IPO-Drinkwater (expertgroep)
Waterveiligheid en overlast	AO's gekoppeld aan diverse Deltaprogramma's ABT IJssel IPO-Waterveiligheid (expertgroep)
Waterkwaliteit	RAO en RBO Rijn-Oost IPO-KRW (expertgroep)
Oppervlaktewater en zwemwater	
Bodem- en grondwaterkwaliteit en grondwaterkwantiteit	ZZS – netwerk Overijssel IPO-BOOG (expertgroep)
Duurzaam en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond	IJsselland Doorgrond Onder Twente

1.6.3 Koersbepaling en Samenwerking

Het RWP van Overijssel volgt de bestuursstijl beschreven in de omgevingsvisie, met nauwe samenwerking met waterschappen voor de uitvoering van beleidsopgaven. De provincie coördineert hierbij afhankelijk van de opgave, het gebied, de fase van uitvoering, de context en de gewenste samenwerking.

In Overijssel beheren het Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten gezamenlijk het water- en bodemsysteem, met andere belanghebbenden zoals drinkwaterbedrijven en omgevingsdiensten. Dit gezamenlijk beheer, vastgelegd in het RWP, biedt zowel een kader als inzicht in de samenwerking aan het water- en bodemsysteem.

De provincie werkt nauw samen met vijf interprovinciale waterschappen (Drents-Overijsselse Delta, Vechtstromen, Rijn & IJssel, Vallei & Veluwe en Zuiderzeeland) en Vitens, die met 23 grondwateronttrekkingen een belangrijke rol speelt in drinkwaterlevering. Voor beleidsopgaven zoals de Kaderrichtlijn Water en het Deltaprogramma Zoetwater (Zoetwater Oost Nederland - ZON), werkt Overijssel samen binnen het stroomgebied Rijn-Oost, samen met buurprovincies, de Duitse deelregio's en de genoemde waterschappen. Samen werken we ook aan bodemsanering en duurzaam bodembeheer. Nationale programma's ondersteunen de beleidsontwikkeling voor bodem en ondergrond.

Participatie in het RWP-proces is belangrijk. Sinds het najaar van 2023 zijn we gestart met een kick-off bijeenkomst voor alle partners zoals hierboven genoemd, gevolgd door diverse ambtelijke bijeenkomsten. De fysieke en schriftelijke input is verwerkt tot een conceptversie en besproken met betrokken commissies en belanghebbenden. De feedback is meegenomen om het Ontwerp RWP te verfijnen en vast te stellen.

1.7 Leeswijzer

We streven naar een programma dat begrijpelijk is voor een breed publiek maar dat ook meer technische uitwerkingen bevat voor specialisten. Deze meer technische uitwerkingen hebben we in de bijlagen opgenomen.

Wat leest u in het RWP?

Hoofdstuk 2 **:** stelt ruimtelijke adaptatie centraal.

Hoofdstuk 3 : hier wordt het beleid voor drinkwater uiteengezet.

Hoofdstuk 4 : hier ligt de focus op oppervlaktewater en de KRW.

Hoofdstuk 5 : behandelt bodemkwaliteit en grondwaterkwaliteit.

Hoofdstuk 6 : richt zich op duurzaam en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond.

Hoofdstuk 7 : gaat over duurzaam en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond

Hoofdstuk 8 : gaat in op waterveiligheid en wateroverlast.

Elk hoofdstuk beschrijft welke doelen we nastreven. Hierna beschrijven we hoe de rollen verdeeld zijn over de partijen. In de uitwerking van ons beleid staat wat wij als provincie zelf doen. Daarna geven we aan wie we daarvoor nodig hebben en op welke manier. Ten slotte benoemen de raakvlakken met andere beleidsterreinen.

2 Ruimtelijke Adaptatie

Dit hoofdstuk beschrijft het beleid van de provincie Overijssel op het gebied van ruimtelijke adaptatie. De kern van ons beleid is dat water en bodem sturend is in de ruimtelijke ordening. De wijze waarop is door samen te werken in diverse verbanden aan klimaatadaptatie, zoals de werkregio's van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie, Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en Zoetwater voorziening Oost-Nederland. Ook streven wij een klimaatadaptieve bebouwde omgeving na, zowel binnen de verstedelijkingsstrategieën als daar buiten. De aanpak in Overijssel is vooral procesmatig, zoals ondersteuning in locatiekeuze, gebiedsinrichting en bouwwijze van toekomstige ontwikkelingen. Ook ondersteunen we de ontwikkeling van adaptatiestrategieën, faciliteren we samenwerking met gemeenten, waterschappen en andere belanghebbende partijen. We monitoren en evalueren geïmplementeerde adaptatiemaatregelen en beleidsontwikkeling. Ook zetten we in op het vergroten van bewustwording en kennis over klimaatverandering.

2.1 Doelen

Het overkoepelde doel ten aanzien van ruimtelijke adaptatie is dat Overijssel is in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht. Hieronder vallen de subdoelen:

- Overijssel heeft een klimaatrobuuste leefomgeving en ruimtelijke inrichting, zowel boven als beneden maaiveld.
- Overijssel is beter bestand tegen weersextremen zoals droogte, piekbuien, piekafvoeren, hittegolven, wateroverlast en overstromingen.
- Vitale en kwetsbare functies zijn beschermd door de locatiekeuze en/of het ontwerp aan te passen.
- Water en bodem zijn sturend in de ruimtelijke ordening.
- Waterschappen zijn eerder betrokken in de planvorming zodat zij hun kennis van het bodem- en watersysteem mee kunnen geven.

2.2 Rolverdeling

Een samenwerking tussen gemeenten, waterschappen en provincies is essentieel om een effectieve en geïntegreerde aanpak van klimaatadaptatie te realiseren. De rollen van gemeenten, waterschappen en de provincie zijn in het onderstaande kader beschreven.

De **rijksoverheid** stelt visies en beleid op voor de ruimtelijke ordening in Nederland. Voorbeelden hierbij zijn de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en het Deltaprogramma.

De **provincie** heeft een kaderstellende rol op het vlak van ruimtelijke ordening. De visies binnen de omgevingsvisie vertalen zich tot regels in de omgevingsverordening.
De **provincie** heeft een coördinerende rol bij het samenbrengen van verschillende belangen en het ontwikkelen van beleid voor klimaatadaptatie op regionaal niveau.
De **provincie** stelt desgewenst subsidies beschikbaar voor gemeenten en waterschappen om maatregelen voor klimaatadaptatie uit te voeren.
De **provincie** speelt een rol in het delen van kennis en goede voorbeelden tussen gemeenten en waterschappen. De provincie fungeert als een platform voor het uitwisselen van ervaringen en het bevorderen van samenwerking.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van concrete maatregelen op lokaal niveau. Dit omvat bijvoorbeeld het aanpassen van stedelijke planning en infrastructuur om beter bestand te zijn tegen klimaatverandering, zoals het creëren van groene ruimtes, het aanleggen van waterberging en het verbeteren van de riolering.
Gemeenten hebben een belangrijke rol in de ruimtelijke ordening en het vaststellen van omgevingsplannen die rekening houden met klimaatadaptatie. Gemeenten streven naar een klimaatbestendige inrichting van steden, dorpen en het buitengebied.
Gemeenten moeten de betrokkenheid van inwoners stimuleren en hen informeren over de risico's van klimaatverandering. Dit kan ook het betrekken van inwoners bij het ontwikkelen van lokale adaptatieplannen omvatten.

Waterschappen zijn verantwoordelijk voor het waterbeheer op regionaal niveau. Ze spelen een cruciale rol bij het voorkomen van wateroverlast, het beheren van waterkwaliteit en het waarborgen van voldoende zoetwaterbeschikbaarheid.
Waterschappen zijn verantwoordelijk bij de aanleg van infrastructuur voor waterberging, zoals retentiegebieden en dijkversterkingen, om overstromingsrisico's te verminderen.
Waterschappen werken samen met gemeenten, provincies en andere stakeholders om integrale oplossingen te ontwikkelen voor water-gerelateerde uitdagingen. Dit kan bijvoorbeeld inhouden dat ze gezamenlijk werken aan gebiedsgerichte aanpakken.

De **provincie, gemeenten en waterschappen** werken samen aan een klimaatadaptief Overijssel in diverse samenwerkingsverbanden, zoals de werkregio's van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie en de verstedelijkingsstrategieën.

Als provincie positioneren wij de waterschappen om een centralere plek in te nemen in de ruimtelijke ordening. Het waterschap speelt namelijk een cruciale rol in de weging van het waterbelang bij ruimtelijke planvorming. Weging van het waterbelang betekent rekening houden met de gevolgen voor het beheer van watersystemen. In de Omgevingswet is 'weging van het waterbelang' de juridische term. In de praktijk wordt ook nog steeds het vroegere begrip 'watertoets' gebruikt. De belangrijkste taken en verantwoordelijkheden van het waterschap hierin zijn:

1. Vroegtijdige betrokkenheid: Het waterschap wordt in een vroeg stadium betrokken bij ruimtelijke plannen om waterbelangen te behartigen.
2. Informatieverstrekking: Het waterschap verstrekt informatie over het watersysteem en stelt randvoorwaarden vast voor de planvorming. Dit doet het waterschap vanuit het langetermijnperspectief en systeemwerking.
3. Advisering: Het waterschap beoordeelt conceptplannen en geeft een wateradvies om ervoor te zorgen dat wateraspecten voldoende worden meegenomen.
4. Beheer en onderhoud: Het waterschap is verantwoordelijk voor het beheer van regionale wateren, dijken, en andere waterkeringen.
5. Waterkwaliteit en -kwantiteit: Het waterschap zorgt voor de juiste hoeveelheid water en een goede waterkwaliteit in het gebied.
6. Afvalwaterzuivering: Het waterschap is verantwoordelijk voor de zuivering van stedelijk afvalwater.

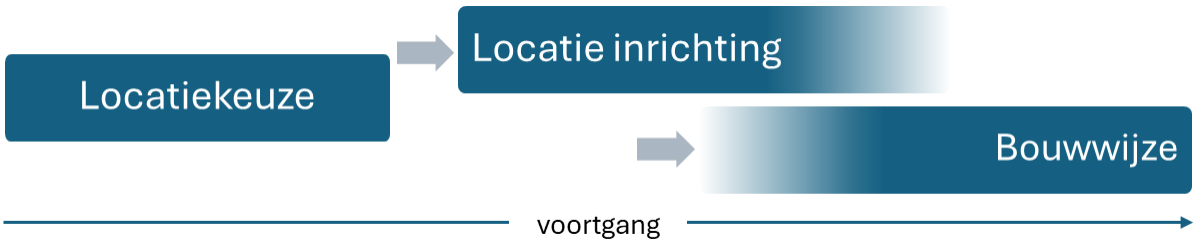
Door deze taken uit te voeren, zorgt het waterschap ervoor dat waterbelangen worden geïntegreerd in ruimtelijke plannen, wat bijdraagt aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van het gebied.

2.3 Uitwerking beleid

- We werken aan een klimaatadaptieve bebouwde omgeving
- We werken samen in de samenwerkingsverbanden van de DPRA werkregio's, Zoetwatervoorziening Oost-Nederland en het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer.
- We geven de verstedelijkingsstrategieën Twente en de Stedendriehoek een klimaatadaptieve focus. Hierin nemen wij de lessen mee van de Regio Zwolle.

2.3.1 Klimaatadaptieve bebouwde omgeving

Om een klimaatadaptief Overijssel te bereiken is het essentieel dat de randvoorwaarden hiervoor vroegtijdig in ruimtelijke ontwikkelingen helder zijn. De redeneerlijn in de provinciale omgevingsvisie onderschrijft het vroegtijdig toetsen van een ruimtelijke ontwikkeling aan klimaatadaptatie. Een uitwerking hiervan is het uitgangspunt 'functie volgt peil'. De volgende paragrafen zetten de verschillen stappen en onze bijdrage in het tijdpad van een ontwikkeling uiteen. Figuur 6. De cruciale ontwerpkeuzes binnen ruimtelijke ontwikkelingen afgezet over de voortgang geeft schematisch de momenten in een ontwikkeling weer waarin wij meedenken met onze partners. We bieden procesmatige ondersteuning in locatiekeuze, gebiedsinrichting en bouwwijze van toekomstige ontwikkelingen. In bijlage III zijn inspiratiebladen opgenomen die illustreren hoe het principe 'water en bodem sturend' in praktijk wordt gebracht bij gebiedsontwikkeling.

Figuur 6. De cruciale ontwerpkeuzes binnen ruimtelijke ontwikkelingen afgezet over de voortgang

2.3.1.1 Stap 1 – Locatiekeuze

Onze ruimte in verstedelijkt gebied en buitengebied staat meer dan ooit onder druk. We moeten in Nederland voorbereid zijn op de gevolgen van klimaatverandering, op perioden met te veel en te weinig water. De emissie van stikstof en broeikasgassen moet verminderen en de water- en bodemkwaliteit en biodiversiteit verbeteren. Dit zijn stuk voor stuk complexe natuur- en klimaatopgaven die ruimtelijke keuzes direct beïnvloeden, met elkaar verbonden zijn en tegelijkertijd worden gerealiseerd. We hebben hiernaast ook nog een grote opgaven op het gebied van verstedelijking, woningbouw, mobiliteit en de energietransitie. De traditionele ruimtelijke ordening is daarbij niet meer leidend, maar ontwikkelingen moeten rekening houden met de werking van het water- en bodemsysteem. De locatiekeuze voor een ruimtelijke ontwikkeling is hierdoor steeds belangrijker. In de Omgevingsvisie is hiervoor de redeneerlijn ingevoerd (H3.6). De Redeneerlijn is een hulpmiddel voor de afweging waar een ontwikkeling een plek kan krijgen en voor een evenwichtige toedeling van functies aan locaties.

Verdere klimaatverandering en menselijk handelen bepalen de condities van het water- en bodemsysteem. Hiermee dient rekening gehouden te worden in het heden en de toekomst. Hierdoor moeten we keuzes maken in Overijssel. Beekdalen kunnen te maken krijgen met hogere piekafvoeren in tijden van extreme of langdurige neerslag. Door klimaatverandering en de groei van inwoners en economie komt de zoetwatervoorziening verder onder druk te staan. Hierin is het belangrijk om goede ruimtelijke keuzes te maken. Daarom is het nodig om water en bodem sturend te laten zijn in de ruimtelijke ordening. Hiervoor werken we volgens een aantal principes, zoals opgenomen in de omgevingsvisie:

- Afwentelen voorkomen;
- Meer rekening houden met extremen;
- In samenhang omgaan met wateroverlast en droogte;
- Meerlaagsveiligheid;
- Minder afdekken, minder vergraven, minder verontreinigen;
- Integrale aanpak in de leefomgeving;
- Comply or explain: pas toe of leg uit.

Dit betekent dat de risico's van overstromingen, wateroverlast, bodemdaling en drinkwaterbeschikbaarheid sturend zijn bij de locatiekeuze en inrichting van woningbouw. Hiermee voorkomen we dat we nieuwbouw gaan realiseren op locaties waar we later spijt van gaan krijgen. Verder benutten wij locaties waar in de toekomst ruimte nodig is voor waterberging, rivierafvoer en toekomstige dijkversterkingen niet (meer) voor bebouwing.

De provincie wil onze partners ondersteunen door hen te voorzien van procesmatige begeleiding en kennis om te komen tot een goede locatiekeuze voor woningbouw, bedrijventerreinen, vitale functies of andere ruimtelijke ontwikkelingen. Het vroegtijdig betrekken van de waterschappen in ruimtelijke ontwikkelingen is cruciaal. Ook ondersteunen wij gemeenten in het opstellen van omgevingsvisies en -plannen. Kortom, een aanpak via de Overijsselse voorkantsamenwerking[1].

[1] Gemeenten kennen de provinciale richtlijnen en kaders. Volgens afspraak is er in de voorbereidingsfase van een ruimtelijke ontwikkeling overleg in het kader van de voorkantsamenwerking tussen de gemeente en de provincie over die onderdelen die van provinciaal belang zijn.

2.3.1.2 Stap 2 – locatie inrichting

De locatiekeuze bepaalt mede welke maatregelen nodig zijn in een gebied om deze klimaatadaptief in te richten. Wij anticiperen op toekomstige klimaatverandering in nieuwbouwgebieden door toekomstbestendig naar de locatie inrichting te kijken. Ook willen we op de kwetsbare plekken bij grootschalige renovatie of herbouw van bestaande bebouwing en infrastructuur de locatie of het ontwerp heroverwegen wanneer de veiligheid en leefbaarheid hiervan in gevaar komt. Wij sturen in bestaand bebouwd gebied op vermindering van onnodige bodemafdekking. De verstedelijkte omgeving wordt beter leefbaar als er minder hittestress is of wateroverlast tijdens piekbuien. Dit bereiken we door de bodem te herstellen en in te zetten op stedelijk groen. Naast woningbouw is het ook zaak om onze vitale en kwetsbare functies op toekomstbestendige locaties te plaatsen of de locatie zodanig in te richten. Wij gaan gemeenten helpen om de landelijke Maatlat groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving lokaal toe te passen en rekening houdend met de gebiedskenmerken. Dit doen wij door kennis te delen van onderzoeken, beleidsontwikkeling en voorbeelden vanuit binnen en buiten de provincie.

De maatlat is ontwikkeld door de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Infrastructuur en Waterstaat, en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, in samenwerking met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW). Het doel is om overheden, woningcorporaties en partijen uit de bouw te ondersteunen bij het creëren van een veilige, gezonde en groene leefomgeving die bestand is tegen klimaatverandering. Onze omgevingsvisie onderschrijft de toepassing van de maatlat. De maatlat beschrijft doelen en prestatie-eisen voor klimaatadaptief bouwen en inrichten op het gebied van wateroverlast, droogte, hitte, biodiversiteit, bodemdaling en gevolgbeperking bij overstromingen. Hoewel de maatlat geen specifieke maatregelen voorschrijft, biedt het wel houvast voor maatwerk en stimuleert het innovatieve oplossingen.

2.3.1.3 Stap 3 – Bouwwijze

Naast de locatiekeuze en een klimaatadaptieve gebiedsinrichting zetten wij ook in op toekomstbestendige gebouwen. Het Overijsselse actieprogramma Toekomstbestendig bouwen[2] geeft richting aan de bouwwijze. Toekomstbestendig bouwen is klimaatneutraal bouwen en zodanig bouwen dat er herstel van biodiversiteit kan plaatsvinden. Bouwen met het oog op de toekomst: woningen dragen bij aan een goede gezondheid en zijn bestand tegen te verwachten ontwikkelingen zoals hitte en schaarste van drinkwater en grondstoftekorten. Het Actieprogramma is opgebouwd uit de thema's: circulair/biobased, energiebewust, collectief, natuurinclusief, klimaatadaptief en waterbewust. Via het actieprogramma en de afspraken die zijn gemaakt in de woondeals werken wij samen met onze partners aan het toekomst bestendig bouwen.

2.3.2 Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie

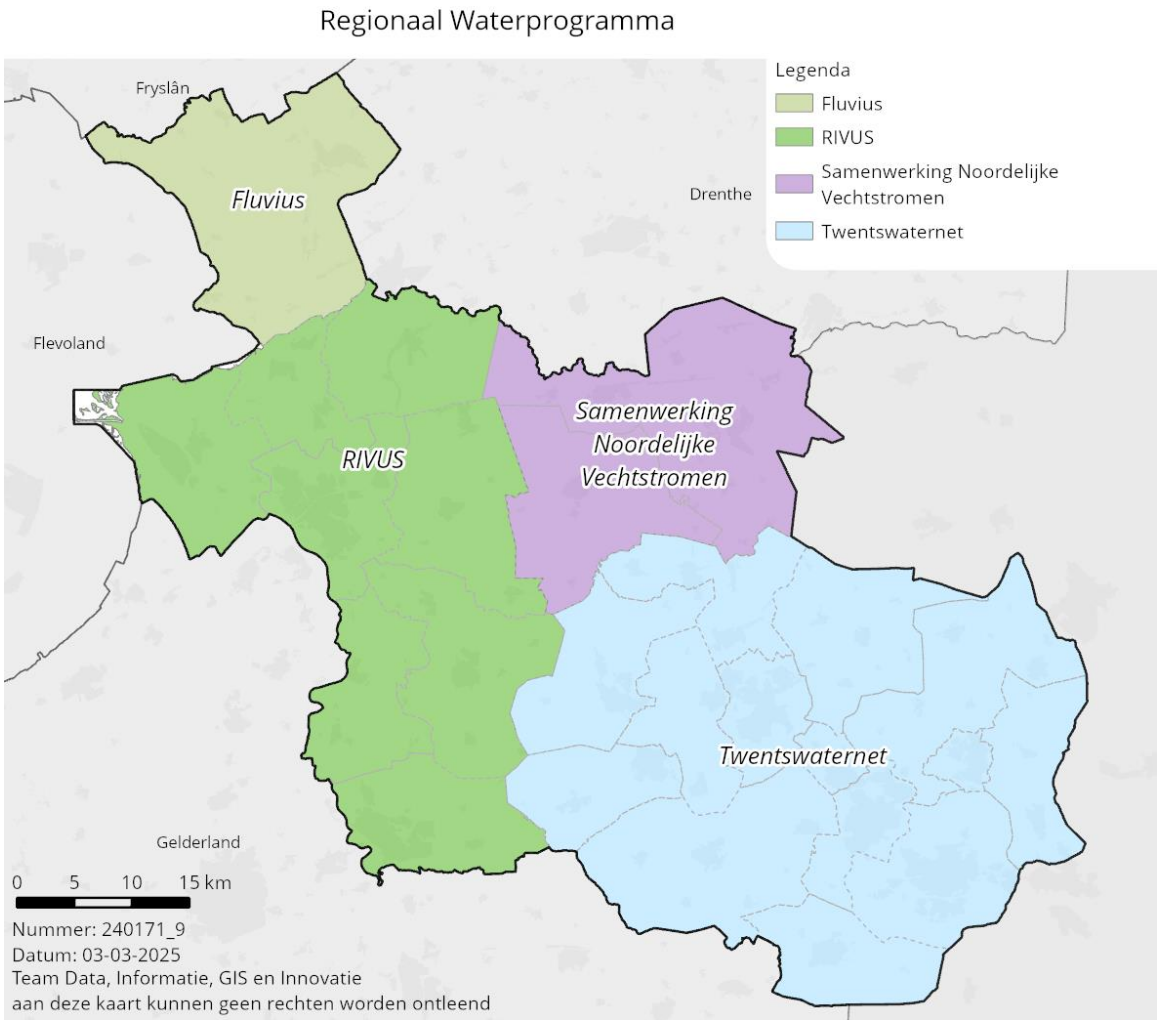
We werken samen met gemeenten, waterschappen, en Vitens in de werkregio's van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) (zie Figuur 7. DPRA werkregio's in Overijssel) aan een klimaatrobuust watersysteem waar hitte, droogte en wateroverlast maximaal wordt opgevangen. De veiligheidsregio's zijn een belangrijke partner voor de risicodialogen in de cyclus van DPRA. De provincie Overijssel maakt onderdeel uit van vier werkregio's: Twents Waternet, Rivus, Fluvius en

[2] In december 2022 zijn de woondeals Twente en West-Overijssel gesloten. In de woondeals is afgesproken een Actieprogramma Toekomstbestendig Bouwen op te stellen.

Noordelijke Vechtstromen. We hebben zeven ambities, zoals geformuleerd in DPRA. (zie Figuur 8. Schema van de Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie.). Deze ambities zijn:

- Stimuleren en faciliteren, kennis ontwikkelen en delen
- Kwetsbaarheid in beeld brengen via klimaat stresstesten
- Risicodialogen voeren en strategie opstellen
- Uitvoeringsagenda's opstellen
- Meekoppelkansen benutten
- Handelen bij calamiteiten
- Reguleren en borgen

In de periode 2024-2026 leggen we meer focus op de ambities 'Reguleren en Borgen', 'Stimuleren en faciliteren, kennis ontwikkelen en delen' en 'Meekoppelkansen benutten'. Deze kansen liggen voor ons in de verbinding met andere opgaven en programma's zoals het Programma Sponsstrategie binnen het NOVEX-gebied Regio Zwolle. Daarnaast voeren wij gesprekken met het Rijk over de nieuwe deltabeslissingen die in 2026 worden geformuleerd en passen wij onze provinciale omgevingsvisie en verordening aan naar de huidige maatstaven. Hierin nemen wij de KNMI klimaatscenario's en principes binnen Water en Bodem Sturend mee.

Figuur 7. DPRA werkregio's in Overijssel

Figuur 8. Schema van de Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie.

2.3.3 Zoetwatervoorziening Oost-Nederland

Het programma Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON) is een project van het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) Rijn-Oost. Binnen het ZON-programma nemen de deelnemende partijen maatregelen om minder last te hebben van de toenemende droogte, zonder de wateroverlast te laten toenemen. Het project levert ook de regionale inbreng voor de hoge zandgronden in Oost-Nederland in het deelprogramma Zoetwater van het Deltaprogramma. In het programma Zoetwater Oost-Nederland leveren we kennis, advies en financiering zodat we de zoetwateropgaven voor de hoge zandgronden gezamenlijk oppakken. In het werkprogramma zijn de maatregelen opgenomen die we in de periode 2022-2027 samen met regionale partners uitvoeren. Een voorbeeld is het Overijsselse programma Haarvaten Op Peil. In dat programma voeren we in Overijssel maatregelen uit om water langer vast te houden in de haarvaten van het watersysteem op de hogere gronden, daar waar geen wateraanvoer mogelijk is. Tegelijkertijd werken we samen met onze regionale partners binnen ZON aan de voorbereiding van de derde fase van het programma ZON (2028-2033).

2.3.4 Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) is een initiatief van LTO Nederland en wordt uitgevoerd in samenwerking door de Unie van Waterschappen, ministeries van I&W en LNV en IPO namens de provincies. Daarbij krijgt het programma ondersteuning van de RVO en het Kadaster. Het DAW wordt gefinancierd door het ministerie van I&W en het ministerie van LNV. Bij regionale projecten en initiatieven is er vaak sprake van co-financiering door provincie of waterschap. In Overijssel is dat ook het geval. Ook in Overijssel werken we samen in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer aan verbeteren van waterkwaliteit en waterkwantiteit in het agrarisch gebied. Hierbij leggen we ook de koppeling met droogtebestrijding via het programma ZON.

2.3.5 Verstedelijkingsstrategieën

Overijssel staat voor grote uitdagingen op het gebied van verstedelijking, waarbij klimaatadaptatie een centrale rol speelt. In de provincie zijn drie belangrijke verstedelijkingsstrategieën te

onderscheiden: de Regio Zwolle, Twente en de Stedendriehoek. In Twente en de Stedendriehoek streven wij als provincie naar een klimaatadapatieve focus op de verstedelijking, zoals dit ook in de regio Zwolle een stevige plek heeft gekregen. Hierin zien wij, naast de gemeenten, ook voor het waterschap een duidelijke rol weggelegd.

2.3.5.1 Regio Zwolle

Klimaatadaptatie speelt een centrale rol in de ontwikkelingsstrategie van de NOVEX-regio Zwolle. De regio streeft ernaar om klimaatbestendig te groeien, waarbij water en bodem leidend zijn in de ruimtelijke ordening. Dit is cruciaal gezien de ligging van Zwolle in de kwetsbare IJssel-Vecht delta.

De verstedelijkingsstrategie "Warme Harten in een Klimaatadaptieve Delta" vormt de basis voor de klimaatadaptieve aanpak. Deze strategie is paradoxaal genoeg gericht op het bijbouwen in kwetsbare gebieden om zo investeringen in klimaatadaptiviteit mogelijk te maken. Hierbij wordt ingezet op natuurlijke oplossingen en systeemkeuzes die bijdragen aan een toekomstbestendig klimaat-, water- en bodemsysteem.

De Regionale Sponsstrategie is een overkoepelend programma dat zich specifiek richt op waterbeheer en klimaatadaptatie. Dit programma heeft als doel:

- Een gedeeld beeld ontwikkelen van korte en lange termijn wateropgaven
- Oplossingsrichtingen in kaart brengen voor klimaatadaptieve groei
- Een samenhangende regionale strategie ontwikkelen
- Uitgangspunten borgen in het instrumentarium van partners

Door deze integrale aanpak wil de Regio Zwolle een landelijk voorbeeld worden in klimaatadaptieve groei, waarbij de grenzen van maakbaarheid in het watersysteem worden erkend en afwenteling op toekomstige generaties wordt voorkomen.

2.3.5.2 Twente

In de verstedelijkingsstrategie van Twente zal een integrale aanpak gehanteerd gaan worden waarin klimaatadaptatie een centrale rol speelt. Deze strategie gaat verder dan alleen woningbouw en zet in op een complete visie voor een aantrekkelijke en toekomstbestendige leefomgeving. Klimaatbestendigheid is hierin een kernpunt, naast thema's als mobiliteit, voorzieningen, bereikbaarheid, energie, en het behoud van natuur en recreatie.

Tot 2050 is in Twente een groei van 69.000 woningen mogelijk, voornamelijk geconcentreerd in de steden Enschede, Hengelo en Almelo. Bij deze grootschalige ontwikkeling is klimaatadaptatie cruciaal om de toekomstige leefbaarheid en duurzaamheid van de regio te waarborgen. De regio, gekenmerkt door hoge zandgronden, staat voor specifieke uitdagingen op het gebied van beekdalen, waterbeschikbaarheid en -kwaliteit. Eén van de grootste opgaven voor Twente is de onder druk staande zoetwaterbeschikbaarheid (drink-, grond- en oppervlaktewater) als gevolg van droogte, maar ook economische- en inwonersgroei van de regio. Het vergroten van de drinkwateraanvoercapaciteit en het verminderen van de watervraag vereisen regionale samenwerking.

2.3.5.3 Stedendriehoek

De ontwikkeling van de verstedelijkingsstrategie van de stedendriehoek staat aan het begin. De verdere uitwerking rondom klimaatadaptatie gaat nog plaatsvinden.

2.3.6 Bodemdaling

Ook als Overijssel hebben we te maken met de negatieve gevolgen van bodemdaling. Bodemdaling is een complex verschijnsel en kan op verschillende diepte in de ondergrond ontstaan en kent verschillende oorzaken: natuurlijke geologische processen, menselijke ingrepen (ontwatering, winning delfstoffen, toepassen ophoogmateriaal) of is het gevolg van toenemende droogte. Door bodemdaling daalt het maaiveld wat kan leiden tot schade en extra kosten voor het waterbeheer, voedselproductie en natuurbeheer. Ook kan het leiden tot schade en extra onderhoud aan bebouwing, infrastructuur en openbaar groen. Bodemdaling in veengebieden resulteert in verhoogde CO_2-uitstoot doordat het veen oxideert wanneer het grondwaterstand daalt

Vanuit een onze regisserende en faciliterende rol brengen we als provincie handelingsperspectieven in bij gebiedsontwikkeling en planprocessen. Dit gaat om landelijk ontwikkelde bouwstenen en instrumentarium[3] en regionale instrumenten. Voor Noordwest Overijssel zijn bouwstenen ontwikkeld hoe we in de toekomst beter kunnen omgaan met bodemdaling (adaptatie) maar ook hoe we de bodemdaling kunnen remmen (mitigatie). Dit is veelal een combinatie van ingrepen in het water en bodemsysteem, andere bouw- en aanlegwijze maar ook wijziging van het toekomstige landgebruik. Door bouwstenen en instrumenten vroegtijdig toe te passen bij gebiedsprocessen en planprocessen krijgt adaptatie en mitigatie van bodemdaling een volwaardige plek.

Als provincie versterken we ook onze kennisbasis. De nationale kennis die beschikbaar komt via het kenniscentrum Bodemdaling en Funderingen, landelijk onderzoekstrajecten en regionale onderzoeken worden verder ontsloten via Overijsselse netwerken, werkregio's Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie of bodem en ondergrond netwerken. Als provincie voeren we ook zelf onderzoek uit om de bodemdalingsgevoelige gebieden te identificeren en beter inzicht krijgen in de oorzaken en gevolgen van bodemdaling. Tot slot werken we samen in IPO verband om bodemdaling en funderingproblematiek goed onder de aandacht te brengen bij de nationale aanpak funderingsschade en het programma 'Bodem, Ondergrond en Grondwater'.

2.4 Wat verwachten wij van onze partners

Wij verwachten van onze partners dat zij toekomstbestendige keuzes maken in ruimtelijke ontwikkelingen en hierover vroegtijdig in het proces met medeoverheden het gesprek aangaan. Ook verwachten wij dat zij met inzet en financiële middelen betrokken blijven in de samenwerkingsverbanden rondom klimaatadaptatie. Op deze wijze borgen bij de continuïteit van onder andere de werkregio's en de verstedelijkingsstrategieën.

2.5 Raakvlakken met andere beleidsterreinen

Binnen ruimtelijke adaptatie staat klimaatadaptatie centraal. Daar is dit hoofdstuk niet uniek in. Klimaatadaptatie is een rode draad door het gehele RWP. Zo wordt het weerbaar maken van ons drinkwatersysteem in hoofdstuk 3 uiteengezet. Waterkwantiteitsvraagstukken komen terug in hoofdstuk 4 en 6. In hoofdstuk 7 komt de ruimtelijke ordening ten aanzien van de bodem aan bod. Tot slot zijn in hoofdstuk 8 de onderwerpen waterveiligheid en wateroverlast te vinden.

[3] ruimtelijke kader voor klimaatbestendig bouwen, maatlat voor een groene en klimaatbestendige omgeving en wegen van waterbelang

3 Drinkwater

Drinkwater is een eerste levensbehoefte en essentieel voor de gezondheid van mensen, omdat we het drinken en gebruiken voor de bereiding van voedsel. Het zoetwatersysteem, de bron van ons drinkwater, staat onder grote druk door klimaatverandering, bevolkingsgroei, economische groei, industrie, landbouw en toenemende verstedelijking. De vraag naar drinkwater is de afgelopen jaren sterker toegenomen dan verwacht, mede door bevolkingsgroei, de vraag vanuit de (levensmiddelen)industrie en een toename van droogte en warm weer door klimaatverandering. Naar verwachting zal de drinkwatervraag de komende decennia blijven stijgen (zie hiervoor bijlage IV: Regionaal Actieplan beschikbaarheid drinkwaterbronnen). Tegelijkertijd neemt de natuurlijke beschikbaarheid en de kwaliteit van drinkwaterbronnen af door langere perioden van droogte en verontreiniging door menselijk handelen. In Twente is de urgentie hoog om drinkwaterlevering veilig te stellen: Vitens kan bedrijven niet altijd meer voorzien van drinkwater. Richting huishoudens geldt er een leveringsplicht voor Vitens. Dit hoofdstuk beschrijft de doelen die wij onszelf stellen om zo de drinkwatervoorziening binnen provincie Overijssel te waarborgen. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de rolverdeling tussen verschillende overheden en partners, het beschermingsbeleid en de Adaptieve Strategie Drinkwater.

3.1 Doelen

De Drinkwaterrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water (KRW) zien samen met nationale wet- en regelgeving toe op het waarborgen van de drinkwatervoorziening. Het nationale drinkwaterbeleid is vastgelegd in de Beleidsnota Drinkwater 2021- 2026. Het richt zich op het behouden van de kwaliteit en kwantiteit van drinkwaterbronnen en anticipeert op de toekomstige vraag. Daarnaast stelt artikel 7 van de KRW dat de zuiveringsinspanning voor drinkwaterproductie niet verder mag toenemen en op termijn omlaag moet. Het provinciale beleid en doelen zijn opgesteld in overeenstemming met Europees en nationaal beleid en wetgeving. Om de uitdagingen aan te pakken, streeft de provincie Overijssel daarom de volgende doelen na:

- **Beschermen en behouden van drinkwaterbronnen.**
- **Beschikbaar stellen van aanvullende bronnen om de toekomstige vraag op te vangen.**
- **Afvlakken van de toenemende drinkwatervraag door besparing.**

3.2 Rolverdeling

De duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening wordt beschouwd als een ‘dwingende reden van groot openbaar belang’ (artikel 2 Drinkwaterwet). Dat betekent dat bij bestuurlijke afwegingen een groot belang moet worden toegekend aan de duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening. De rollen en verantwoordelijkheden rondom drinkwaterzijn als volgt:

Rijk:

- Stelt landelijke wet- en regelgeving en beleid op: zoals de Drinkwaterwet, de Omgevingswet en de Beleidsnota Drinkwater.
- Zorgplicht voor duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening (artikel 2 Drinkwaterwet).

Provincie:

- Zorgplicht voor duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening (artikel 2 Drinkwaterwet).
- Verantwoordelijk voor de beschikbaarheid en bescherming van drinkwaterbronnen.
- Vergunningverlener voor grote industriële grondwateronttrekkingen (> 150.000 m^3 / jaar) en voor alle grondwateronttrekkingen voor de openbare drinkwatervoorziening.
- Medeaandeelhouder van drinkwaterbedrijf Vitens en daarmee verantwoordelijk voor de uitvoering van de drinkwatervoorziening in hun distributiegebied.

Gemeenten:

- Zorgplicht voor duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening (artikel 2 Drinkwaterwet).
- Zorgplicht voor hemel- en grondwaterbeheer en inzameling stedelijk afvalwater.

Waterschappen:

- Beheren het regionale watersysteem en kleinere industriële grondwateronttrekkingen (<150.000 m^3 / jaar).
- Zorgplicht voor duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening (artikel 2 Drinkwaterwet).

Drinkwaterbedrijf (Vitens):

- Verantwoordelijk voor de duurzame uitvoering van productie en levering van voldoende drinkwater.
- Leveringsverplichting binnen hun distributiegebied (artikel 3 Drinkwaterwet).
- Samen met de veiligheidsregio's verantwoordelijk voor de levering van nooddrinkwater in calamiteitensituaties.

Veiligheidsregio's:

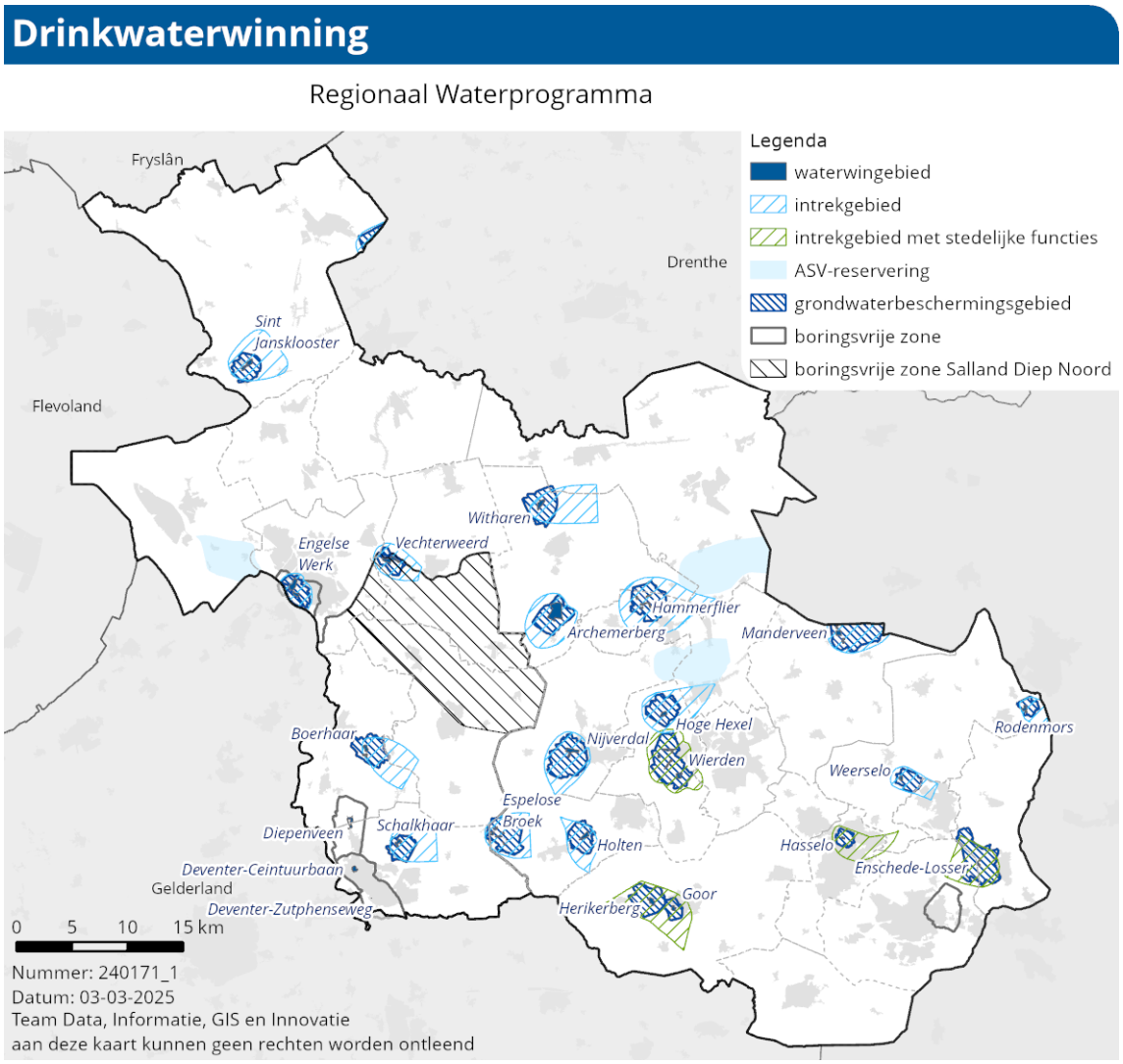
- Samen met het drinkwaterbedrijf verantwoordelijk voor de levering van nooddrinkwater in calamiteitensituaties.

3.3 Beschermingsbeleid drinkwaterwinningen

Overijssel telt 23 waterwinlocaties (Figuur 9. Overzicht drinkwaterwinningen en beschermingszones in Overijssel) voor de productie van drinkwater voor de openbare drinkwatervoorziening. Het merendeel hiervan produceert drinkwater uit grondwater. Op de locaties Vechterweerd en het Engelse Werk wordt oevergrondwater gewonnen. Dit is oppervlaktewater dat eerst door een grondlichaam passeert, waardoor er voorafgaand aan de winning al een natuurlijke zuivering plaatsvindt. De provincie is verantwoordelijk voor de reservering van openbare drinkwaterbronnen en de bescherming ervan.

Voor de bescherming van drinkwaterbronnen worden gebieden rondom een waterwinning aangewezen als waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied, intrekgebied en/of boringsvrije zone (Figuur 10). Deze zones hebben verschillende beschermingsniveaus die worden bepaald door de tijd die het water er over doet om de winput te bereiken. De beschermingszones zijn vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening.

1. **Waterwingebieden**: Strikte bescherming, alleen activiteiten ten dienste van de drinkwatervoorziening zijn toegestaan.
2. **Grondwaterbeschermingszones**: Preventie van risicovolle activiteiten, bevordering van harmoniërende functies.
3. **Intrekgebieden**: Bescherming van het hele 'aanvoergebied' van een winning, bevordering van duurzame functieverweving en berging en infiltratie van hemelwater. Het beschermingsregime voor intrekgebieden wordt ook gebruikt voor grondwaterreserveringen.
4. **Boringsvrije zones**: Verbod op schadelijke activiteiten voor behoud van beschermende bodemlagen. Boringsvrije zones worden aangewezen rondom diepe drinkwaterwinningen en gebruikt om aanvullende strategische grondwatervoorraden (ASV) aan te wijzen. Binnen Overijssel zijn er twee boringsvrije zones die dienen als grondwaterreservering: Salland Diep en Salland Diep Noord.

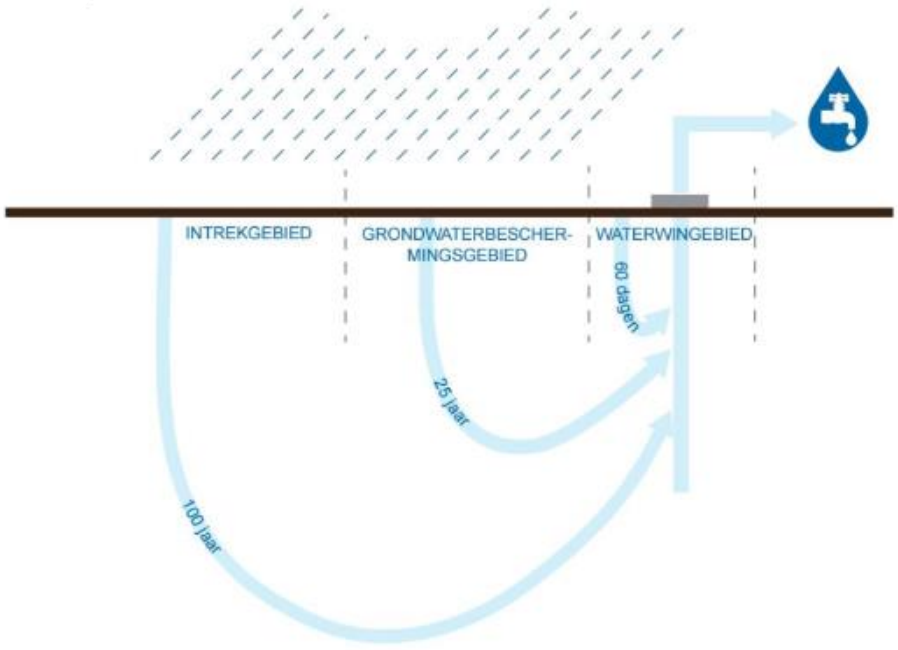
Figuur 9. Overzicht drinkwaterwinningen en beschermingszones in Overijssel

Aanvullende strategische grondwatervoorraden (ASV) zijn aangewezen om in de toekomstige drinkwaterbehoefte te voorzien. Dit gebeurt door gebieden rondom potentiële winlocaties aan te wijzen als intrekgebieden of boringsvrije zone. De huidige grondwaterreserveringen zijn boringsvrije

zones Salland Diep en Salland Diep Noord[4] en intrekgebieden Koppelerwaard, Bruchterveld en Daarle-Vriezeveen. Meer reserveringen kunnen volgen als onderzoek drinkwaterpotentieel heeft aangetoond.

Naast de openbare drinkwaterwinningen zijn er ook industriële of private winningen. Bescherming van grondwater voor industriële toepassingen, vooral voor menselijke consumptie, is belangrijk. Bedrijven zijn primair verantwoordelijk voor de bescherming van het door hen onttrokken grondwater. Grondwateronttrekkingen voor industrie of drinkwater van 150.000 m^3/jaar of meer hebben een provinciale vergunning nodig. Voor laagwaardige industriële toepassingen wordt geen vergunning verleend, tenzij er geen alternatieven voor zijn of deze een nadeliger effect hebben. Het economische belang van de industrie wordt meegewogen. Meer details over het beschermingsbeleid en de toegestane activiteiten kunnen gevonden worden in bijlage V Grondwaterbeschermingsbeleid en bijlage VI Methodiek gebiedsgerichte grondwaterbescherming.

Voor niet-industriële private winningen is vooralsnog geen specifiek provinciaal beschermingsbeleid vastgesteld. Het wordt aangenomen dat deze winningen voldoende worden beschermd door het algemene landelijke beleid.

Figuur 10. Schematische weergave van de ligging van de beschermingszones intrekgebied, grondwaterbeschermingszone en waterwingebied

3.4 Uitwerking beleid

De Provincie Overijssel, Vitens en de waterschappen Vechtstromen en Drents Overijsselse Delta hebben samen de Adaptieve Strategie Drinkwater Overijssel (ASD) opgesteld. Adaptief houdt in dat er wordt gehandeld vanuit een langetermijnstrategie en dat er op bewuste en transparante wijze wordt omgegaan met toekomstonzekerheden. Dit betekent dat er bijgestuurd kan worden en de strategie

[4] Status per eind januari 2025 Salland Diep Noord: Dit is nog in afwachting van GS/PS besluit (actualisatie omgevingsverordening)

wordt aangepast als ontwikkelingen daar aanleiding toe geven. Binnen de ASD wordt gewerkt aan drie doelen: (1) het creëren van extra wincapaciteit door voldoende reserveringsgebieden en drinkwaterbronnen aan te wijzen. (2) Ook wordt specifiek ingezet op (drink)waterbesparing. (3) Daarnaast wordt er gewerkt aan de bescherming van bestaande drinkwaterbronnen, onder andere via de gebiedsdossiers en het bijbehorend maatregelenprogramma.

3.4.1 Bescherming van huidige drinkwaterbronnen

De bescherming van drinkwaterbronnen is cruciaal voor de toekomstige beschikbaarheid van schoon drinkwater. Daarom neemt de provincie een actieve rol om onze huidige winningen te behouden. In Overijssel wordt momenteel op 23 plaatsen grondwater aan de bodem onttrokken voor drinkwaterbereiding (Figuur 9).

Er wordt momenteel gewerkt aan een evaluatie en strategie voor het behouden, beschermen en versterken van onze huidige drinkwaterbronnen. De provincie neemt daarnaast de volgende maatregelen om de risico's te beheersen en de waterkwaliteit te beschermen en te verbeteren:

- **Evaluatie van beschermingsbeleid:** Bestaande beschermingsregels worden beoordeeld op hun effectiviteit door periodieke toetsing aan nieuwe ontwikkelingen, zoals klimaatverandering en vervuilende stoffen. Dit geldt voor de openbare drinkwatervoorziening, industriële winningen en private winningen. De provincie overlegt met gemeenten en waterschappen om noodzakelijke aanscherpingen in kaart te brengen en implementeert strengere voorschriften waar nodig. Mogelijk worden strengere maatregelen ingevoerd om vervuilende activiteiten die de (drink)waterkwaliteit bedreigen, aan te pakken. Dit kan onder andere betrekking hebben op de aanpak van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS), het gebruik van PFAS en bestrijdingsmiddelen, bodemenergiesystemen, en het infiltreren van verontreinigd oppervlaktewater. Ook willen we ons beleid t.a.v. IBA's (installaties voor Individuele Behandeling van Afvalwater) controleren op actualiteit en volledigheid. Rondom gewasbeschermingsmiddelen wordt er al gewerkt aan een afwegingskader.

- **Gebiedsdossiers en aanvullende beheersmaatregelen:** Voor elke waterwinning worden risico's periodiek in kaart gebracht. De provincie werkt hiervoor nauw samen met gemeenten, waterschappen en Vitens om data te verzamelen en te analyseren. Deze informatie wordt gebruikt om elke 6 jaar de gebiedsdossiers te actualiseren en gerichte beheersmaatregelen te ontwikkelen. Daarnaast worden de risico's gedeeld in werkoverleggen en vertaald naar concrete acties in het uitvoeringsprogramma Maatregelenprogramma Bescherming Drinkwaterbronnen. Beheersmaatregelen worden ontwikkeld en uitgevoerd in samenwerking met betrokken partijen zoals gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven. Dit kan van vrijwillig tot verplichtend in specifieke situaties.

- **Sturing op harmoniërende functies:** Het belangrijk om drinkwaterwinningen duurzaam in te richten en in te passen in het landschap. Dit kan door drinkwaterwinningen te combineren met functies zoals (niet-verdrogingsgevoelige) natuur, extensieve recreatie, parken of extensieve en biologische landbouw. Hierdoor kunnen zowel de ruimtelijke kwaliteit en als de waterbescherming worden versterkt. De gebiedsdossiers kunnen hiervoor een basis bieden. Een goed uitgevoerde harmoniërende aanpak beperkt de inbreuk op het natuurlijke watersysteem en schade aan functies zoals landbouw en natuur. In de Natura2000-beheerplannen wordt bepaald in welke mate winningen de instandhoudingsdoelen

beïnvloeden en welke passende mitigerende maatregelen eventueel nodig zijn. Het inspiratieboek 'Win-win water: drinkwater voor nu en later!' opgesteld door provincie Overijssel, presenteert een aantal Nederlandse praktijkvoorbeelden en pilot projecten, en do's en don't's voor gebiedsprocessen.[5]

3.4.2 Aanvullende bronnen en beschikbaarheid van extra productiecapaciteit

Binnen de Adaptieve Strategie Drinkwater (ASD) zijn afspraken gemaakt over drinkwaterbesparing en hoe er meer win- en reservecapaciteit van drinkwater gerealiseerd kan worden. De basis hiervoor is de opdracht van het Rijk aan de regio's om voldoende bronnen beschikbaar te hebben om de groeiende vraag tot 2040 op te vangen[6]. Om de toenemende vraag naar drinkwater op te vangen, worden nieuwe bronnen en innovatieve technieken en hun juiste inpassing in het landschap onderzocht:

- **Benutten van bestaande vergunningsruimte**: Op dit moment wordt nog niet alle bestaande vergunningsruimte benut. Oorzaken hiervan zijn zowel technische beperkingen als mogelijke ongewenste effecten op de omgeving. We richten ons op de korte termijn op het onderzoeken en benutten van latente vergunningsruimte en eventuele bestaande onbenutte productieruimte bij bestaande winningen.
- **Verbeteren van de drinkwaterinfrastructuur**: Naast de beschikbare drinkwatercapaciteit moet er voldoende capaciteit aanwezig zijn om het drinkwater te distribueren. Met de herijkte aanpak van 2023 is ingezet op het ontwikkelen van drinkwaterinfrastructuur om het transport naar met name Twente te versterken.
- **Inzet van strategische grondwatervoorraden:** Gebieden zoals Salland Diep zijn aangewezen als Aanvullende Strategische Voorraad (ASV). Strenge regels beschermen deze bronnen tegen overexploitatie en verontreiniging.
- **Nieuwe winconcepten:** Voorbeelden zijn circulaire winconcepten op de Sallandse Heuvelrug en grootschalig gebruik van oppervlaktewater uit de IJssel. De provincie ondersteunt deze initiatieven door onderzoek te financieren naar de haalbaarheid en milieueffecten, subsidies te verstrekken voor innovatieve projecten en duidelijke richtlijnen te ontwikkelen voor ruimtelijke inpassing en regelgeving. Deze initiatieven hebben een lange ontwikkeltijd en vragen innovatieve oplossingen. Vanwege de verschuiving naar oppervlaktewater als bron voor drinkwater zal er ook meer aandacht moeten zijn voor waterkwaliteit door bijvoorbeeld beschermingsbeleid of -zones voor oppervlakte water aan te wijzen.
- **Diversificatie:** Naast grondwater als drinkwaterbron worden alternatieven zoals het benutten van de IJssel, Twentekanalen, polderwater, beekafvoeren en hergebruik van restwaterstromen verkend, mogelijk via pilotprojecten. Daar waar oppervlaktewater als drinkwaterbron wordt benut zullen naar verwachting extra inspanningen voor o.a. de waterkwaliteit gewenst zijn.

[5] Provincie Overijssel: Inspiratieboek Win-win water: drinkwater voor nu en later!
[6] Structuurvisie Ondergrond (STRONG), 2018

3.4.3 Drinkwaterbesparing

Waterbesparing is essentieel om de drinkwatervraag af te vlakken en de druk op de drinkwaterwinningen te verlichten. Daarnaast helpt waterbesparing om op korte en middellange termijn te voorkomen dat nieuwe bedrijven en huizen niet kunnen worden aangesloten op het drinkwaternetwerk. Daarom werken we aan het Provinciaal Plan van Aanpak Drinkwaterbesparing. Dit richt zich op een reductie in 2035 van het huishoudelijk drinkwatergebruik per hoofd van de bevolking naar 100 liter per dag en op een besparing van het drinkwatergebruik van 20% bij zakelijke gebruikers ten opzichte van de periode 2016-2019. Met dit plan onderschrijven wij de doelen uit het Nationaal Plan van Aanpak Drinkwaterbesparing. De provincie richt zich hierbij op drie sporen:

- **Huishoudens:** Vergroten van het bewustzijn rondom drinkwatergebruik door middel van communicatie en gedragsinterventies en het ontmoedigen van laagwaardig gebruik zoals tuinbesproeiing en zwembadjes.
- **Zakelijke gebruikers:** Inzet op besparing en hergebruik van water bij alle zakelijke gebruikers in zowel industrie, MKB als landbouw, waardoor laagwaardig gebruik van drinkwater wordt voorkomen. Ook moedigen we samenwerking aan tussen ondernemers op bedrijventerreinen. Verder werken wij samen met bedrijven binnen de Waterkoplopers Overijssel aan waterbesparing door het gebruik van water, voor bijvoorbeeld proceswater, vanuit andere bronnen.
- **Waterbewust bouwen:** Bij nieuwbouw en renovaties inzetten op technieken zoals regenwatergebruik voor toiletten. Dit doen we om waterbewust bouwen te stimuleren zodat het in de toekomst de nieuwe standaard wordt. Dit vergt op termijn ook aanpassing van landelijke regelgeving, zoals het Besluit bouwwerken leefomgeving. Hiervoor voeren wij een lobby bij het Rijk.

3.5 Wat verwachten wij van onze partners

Om de doelen van het Regionaal Waterprogramma te bereiken, is samenwerking met verschillende partners essentieel. Wij verwachten het volgende van onze partners:

- **Rijk**: Een actieve betrokkenheid als aanjager en facilitator van een landelijk dekkend drinkwaternetwerk. Hiertoe ook voldoende bronnen oppervlaktewater voor beschikbaar stellen, waarbij het Rijk bevoegd gezag is voor de rijkswateren. Aanpassingen van wetgeving en lokale partijen in staat stellen hun rol te pakken. Belang van drinkwater blijven agenderen ten opzichte van alle andere belangen.

- **Gemeenten**: Actieve betrokkenheid bij het beheer van hemel- en grondwater, en participatie in gezamenlijke inzet op (drink)waterbesparende maatregelen bij woningbouw en -renovatie, integratie in van drinkwaterbescherming en besparing in ruimtelijke plannen. Verder een positieve grondhouding voor het realiseren van projecten ten dienste van de openbare drinkwatervoorziening, vanuit de zorgplicht.

- **Waterschappen**: Samenwerking bij het beheer van het regionale watersysteem en de uitvoering van maatregelen ter bescherming van drinkwaterbronnen. En een positieve grondhouding voor het realiseren van projecten ten dienste van de openbare drinkwatervoorziening, vanuit de zorgplicht. Ook verwachten we dat waterschappen in de weging van het waterbelang aandacht vragen voor drinkwatervriendelijke en waterzuinige ontwikkelingen.

- **Drinkwaterbedrijf (Vitens)**: Continuïteit in de levering van schoon drinkwater, samenwerking bij het ontwikkelen van nieuwe bronnen en technieken, en deelname aan monitoring en rapportage.
- **Bedrijven en industrie**: Voorkomen van onnodig laagwaardig gebruik van drinkwater. Verantwoordelijk gebruik van grondwater, naleving van vergunningen en beschermingsmaatregelen, en deelname aan initiatieven voor waterbesparing en hergebruik.
- **Inwoners**: Bewustwording en participatie in waterbesparende maatregelen, en verantwoord gebruik van drinkwater.

3.6 Raakvlakken andere beleidsterreinen

Schoon drinkwater is als eerste levensbehoefte essentieel voor een de volksgezondheid, één van de rode draden uit de omgevingsvisie. Dit vereist een robuust drinkwatersysteem, waarbij zowel waterkwaliteit als -kwantiteit van groot belang is. Daarnaast kan een goede ruimtelijke inpassing van drinkwaterwinningen bijdragen aan het behalen van natuurdoelen als bescherming van de winning. Zo kan drinkwaterwinningen bijdragen aan een goede ruimtelijke kwaliteit, één van de rode draden uit de omgevingsvisie.

Drinkwater speelt ook een cruciale rol in het duurzaam wonen en werken in Overijssel. De levering van drinkwater is essentieel voor de woningbouwopgaven, om zo aan de leveringsplicht voor consumenten te kunnen voldoen. Als belangrijke grondstof voor industrie en landbouw, kan drinkwater en een goed drinkwatersysteem ook bijdragen aan het verbeteren van het vestigingsklimaat in Overijssel. Het integreren van deze raakvlakken tussen drinkwater en andere beleidsterreinen is dus van groot belang.

4 Oppervlaktewatersysteem

Oppervlaktewateren leveren belangrijke diensten voor de samenleving, zoals zoetwatervoorziening (drinkwater, landbouw, natuur, industrie), transport (vaarwegen), waterzuivering, recreatie, verrijking en verkoeling van leefgebied en herbergen, in potentie, een hoge biodiversiteit. Om van deze diensten gebruik te kunnen maken, is zowel voldoende water als een goede waterkwaliteit essentieel. Toenemende druk op oppervlaktewateren door onder andere klimaatverandering, droogte, emissies en waterbehoefte, staat zowel voldoende als schoon water in de weg. Om zorg te dragen voor zowel voldoende als schoon water, zijn op Europees, nationaal en provinciaal niveau richtlijnen (onder andere de Kaderrichtlijn Water, Vogel- en Habitatrichtlijn, Zwemwaterrichtlijn), strategieën (zoals water en bodem sturend), programma's (onder andere het Deltaprogramma en de daartoe behorende Deltaplannen) en de uitvoering ervan (zoals Zoetwatervoorziening Oost Nederland en Haarvaten Op Peil) uitgewerkt. Dit hoofdstuk beschrijft hoe de provincie Overijssel deze richtlijnen uitwerkt om zo de kwantiteit en kwaliteit van het oppervlaktewater(systeem) te verbeteren.

4.1 Doelen

- Er is voldoende, schoon oppervlaktewater, dat ten minste voldoet aan de chemische en ecologische doelen van de Kaderrichtlijn Water.
- De kwaliteit van de kleine wateren die geen KRW-waterlichaam zijn, wordt beschermd, en waar mogelijk, verbeterd.
- Waardevolle kleine wateren zijn van dermate goede kwaliteit dat a) deze ontbrekende schakel in het herstel van KRW-waterlichamen weer functioneert (bronnen en bovenlopen) en b) de bij deze wateren horende biodiversiteit weer robuust is (vennen).
- We beperken de gevolgen van overstroming (zie hoofdstuk 8) en perioden van droogte.
- Het watersysteem is klimaatadaptief ingericht zodat wateroverlast wordt voorkomen (opvangen piekafvoeren), natuur en biodiversiteit wordt ondersteund en grondwateraanvulling wordt bevorderd (tegengaan verdroging).
- Er zijn voldoende officiële (en daarmee veilige) zwemwaterlocaties beschikbaar waarbij vraag en aanbod zo goed mogelijk op elkaar zijn afgestemd.

4.2 Rolverdeling

De rollen en verantwoordelijkheden rondom oppervlaktewater zijn als volgt:

Rijk:
- Wet- en regelgeving voor oppervlaktewater: de belangrijkste wet was de Waterwet. Deze is op 1 januari 2024 opgegaan in de Omgevingswet. In het Besluit Kwaliteit Leefomgeving (Bkl) zijn de normen voor stoffen in oppervlaktewater vastgelegd.

Provincie:
- Vaststellen doelen en begrenzing van KRW-waterlichamen
- Verantwoordelijk voor bepaalde KRW-maatregelen
- Aanwijzen van officiële zwemwateren

Waterschappen:
- Zorgplicht voor de zuivering van stedelijk afvalwater
- Verantwoordelijk voor het beheer van het regionale oppervlaktewatersysteem
- Verantwoordelijk voor de KRW-monitoring
- Verantwoordelijk voor de KRW-inrichtingsmaatregelen in het regionale watersysteem
- Verantwoordelijk voor monitoring van zwemwaterlocaties

Gemeenten:
- Zorgplicht voor de inzameling van stedelijk afvalwater, hemelwater, en grondwater. De uitwerking van deze zorgplicht staat in het gemeentelijk rioleringsplan (GRP). Voor hemel- en grondwater kunnen ook regels gesteld worden in gemeentelijke verordeningen.

Terreinbeherende organisaties:
- Beheer van hun eigen terreinen
- Zorgplicht voor een goede waterkwaliteit

4.3 Uitwerking beleid

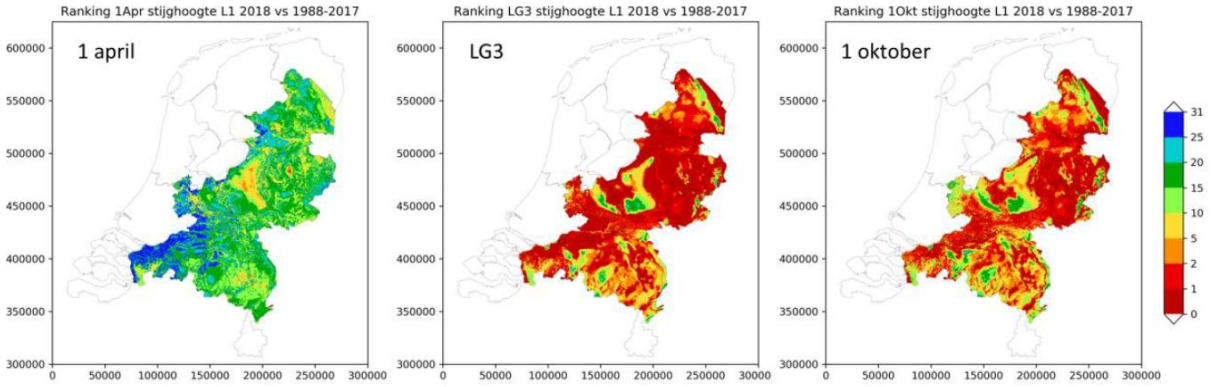
Voor een goed functionerend oppervlaktewatersysteem is zowel waterkwantiteit als waterkwaliteit van belang. In deze paragraaf wordt eerst kort aandacht besteed aan waterkwantiteit. Vervolgens wordt ingegaan op beleid rondom waterkwaliteit.

4.3.1 Waterkwantiteit

Waterkwantiteit is op orde wanneer er niet te veel (overlast en overstromingen) en niet te weinig (droogte) oppervlaktewater is voor de functies die gebruik maken van oppervlaktewater. Deze benadering geldt enkel voor de functies die passend zijn bij de locatie volgens het principe ‘functie volgt peil’. In hoofdstuk 8 staat de uitwerking van het beleid voor waterveiligheid en wateroverlast. Droogte is een opkomend onderwerp en wordt in dit hoofdstuk alleen geadresseerd in termen van zoetwatervoorraad. Waterkwantiteit specifiek onder de KRW (hydromorfologie) is opgenomen in §4.3.3 (KRW-beleid oppervlaktewateren). Andere aspecten van droogte, zoals bodemdaling, uitdroging dijken, broeikasgasemmissies worden de komende tijd nog nader uitgewerkt.

De uitdaging voor waterkwantiteit wordt onder andere veroorzaakt door een grilliger wordend klimaat: er treden langere perioden van droogte op en regenbuien worden intenser. Dit leidt tot veranderingen in neerslagpatronen en heeft daarmee effect op de waterkwantiteit in Overijssel. Dit is zeker het geval in perioden van droogte omdat de focus van waterbeheer lang gelegen heeft op snelle waterafvoer. Kanalen en sloten zorgen dat oppervlaktewater sneller wordt afgevoerd, maar zorgen ook dat grondwater wegstroomt doordat grondwaterlagen zijn doorsneden. Het tekort aan water in het zomerhalfjaar is in veel delen in Overijssel evident (zie Figuur 11. LHM-resultaten: de ranking van de grondwaterstand in 2018 t.o.v. de afgelopen 31 jaar. Ranking 1 (rood) betekent de laagste grondwaterstand t.o.v. de afgelopen 30 jaar, ranking 31 (blauw) de natste. Overgenomen van (Van den

Eertwegh et al., 2019). LHM = het landelijk hydrologisch model.): beken vallen droog, natuur verdroogt en agrariërs hebben een verminderde oogstopbrengst.

Figuur 11. LHM-resultaten: de ranking van de grondwaterstand in 2018 t.o.v. de afgelopen 31 jaar. Ranking 1 (rood) betekent de laagste grondwaterstand t.o.v. de afgelopen 30 jaar, ranking 31 (blauw) de natste. Overgenomen van (Van den Eertwegh et al., 2019). LHM = het landelijk hydrologisch model.

Naast de toename in droogte, is er ook sprak van wateroverlast door hevige(re) regenval: straten lopen onder en agrarische percelen zijn niet bewerkbaar. De oorzaak is echter niet alleen de toename in neerslagintensiteit, maar het samenspel met waterafvoer en ondergrond: riolen zijn niet berekend op de omvang van neerslag. Agrarische percelen hebben ook te weinig infiltratie capaciteit (onder andere door verdichting en beperkte hoeveelheid van organisch materiaal). En bodems slaan dicht na een langere periode van droogte.

4.3.2 Waterkwantiteit: wat doen wij?

Met klimaatverandering worden de perioden van droogte langer en vraagt een klimaatbestendig zoetwatersysteem sturing: het beter vasthouden en bergen van zoetwater zodat het beschikbaar is ten tijde van droogte. Een waterrobuust systeem vraagt om voldoende levering van zoetwater aan verschillende, maar niet per sé *alle*, functies. Ook wanneer door klimaatverandering tijdelijk minder oppervlaktewater beschikbaar is. De beleidsaanpak in Overijssel is daarmee als volgt:

- Vergroten van de waterbeschikbaarheid
- In de hogere delen meer water vasthouden door opvangen van piekbuien
- Vergroten van sponswerking
- Waterverdeling ten tijde van droogte
- Langere termijn ruimtelijke functie-indeling

Deze aanpak is in verschillende programma's en projecten uitgewerkt.

Zoetwatervoorziening Oost Nederland

Concreet wordt aan een klimaatbestendig watersysteem gewerkt in het programma Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON), een deelprogramma van het landelijke Deltaprogramma Zoetwater. ZON is een maatregelenprogramma dat zich richt op het vergroten van de waterbeschikbaarheid. In de eerste fase (2016 – 2021) is door maatregelen de wateraanvoer in droge perioden duidelijk verbeterd, met name door het beter vasthouden van water. De tweede fase (2022 – 2027) omvat maatregelen gericht op het aanvullen van grondwater, waterbesparing en vermindering van de watervraag, en ruimtelijke adaptatie.

Haarvaten Op Peil

Specifiek voor de hogere delen in de provincie Overijssel waar geen wateraanvoer is, is het uitvoeringsprogramma Haarvaten Op Peil (HOP) in 2022 gestart. Provincie, waterschappen, Natuurmonumenten, Staasbosbeheer, Landschap Overijssel en het Overijssels Particulier Grondbezit werken samen aan een klimaatbestendig en waterrobuust systeem door in de grond meer water vast te houden en piekbuien op te vangen. In 2028 start fase drie, die vanaf 2023 in het Deltaprogramma Zoetwater (DPZ) wordt voorbereid. Met het schrijven van dit RWP moet voor de derde fase wordt nog een bestuursovereenkomst en werkprogramma opgesteld.

Vergroting sponswerking

Vanuit waterkwantiteit wordt niet sterk gestuurd op maatregelen voor benutting van sponswerking van het landschap, maar wordt aangehaakt bij ander beleid, zoals de aanleg van meer groen en het herstellen van veenweidegebieden. In 2025/2026 wordt gewerkt aan een veenweidestrategie, waarbij water en bodem leidend zijn voor de invulling van deze strategie. Voor vernatting van gebieden, een eis voor gezond veenweide, is toevoer van water vanuit het IJsselmeer voorzien. Of dat voldoende is de watervraag vanuit veenweide gebieden wordt nog uitgewerkt.

De nog concreet te maken veenweidestrategie is primair gericht op het vastleggen van CO_2 en het beperken van bodemdaling. Veenweidegebieden dragen echter ook bij aan een klimaatbestendiger zoetwatervoorziening door de berging van water in het bovenste grondwater. Ook andere natuurtypen dan veenweide kunnen een bijdrage leveren aan het vergroten de sponwerking van het landschap. Afstemming tussen provinciaal natuur- en waterbeleid op dit precieze onderwerp moet nog geconcretiseerd worden, maar duidelijk is dat de strategie gebiedsgericht uitgewerkt wordt.

Voor het creëren van meer groen wordt aangehaakt bij de zogenoemde groenblauwe dooradering. In het Aanvalsplan Landschap, onderdeel van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, wordt gewerkt aan het vergroten van het aandeel van groenblauwe dooradering tot tenminste 10% van het landelijk gebied. Dit was 6% in 2022. Het areaal van de groenblauwe dooradering is aanvullend op het areaal van het NNN. Door de omvang van de dooradering kan dit beleid bijdragen aan een klimaatbestendigere zoetwatervoorziening in de provincie Overijssel doordat het de infiltratiecapaciteit en berging van water in het bovenste grondwater vergroot.

Waterakkoorden en de verdringingsreeks

Water is een belangrijke levensbehoefte. De provincie heeft daarom in waterakkoorden afspraken gemaakt met Rijkswaterstaat en de waterschappen over wateraanvoer en verdeling onder verschillende scenario's voor waterbeschikbaarheid. Tijdens droogte is het nu nog mogelijk om water aan te voeren naar gebieden zonder natuurlijke wateraanvoer, zoals de hoge zandgronden. In de toekomst wordt de wateraanvoer minder zeker en kan het zijn dat in een aantal gebieden in Overijssel geen wateraanvoer mogelijk is. Vanuit Water en Bodem Sturend passende scenario's onderzocht in de ruimtelijke ordening, zodat droogte zo min mogelijk schade veroorzaakt aan verschillende functies (functie volgt peil).

Om duidelijkheid te verschaffen over waterbeschikbaarheid voor verschillende functies ten tijde van droogte heeft Nederland een landelijke verdringingsreeks opgesteld. Deze reeks schetst de mate van

toegang van functies tot water in tijden van droogte (

Categorie 1	Categorie 2	Categorie 3	Categorie 4
Veiligheid en voorkomen van onomkeerbare schade	Nutsvoorzieningen	Kleinschalig hoogwaardig gebruik	Overige belangen (economische afweging ook voor natuur
Subcategorieën van 1:	**Subcategorieën van 2:**	**Subcategorieën van 3:**	**Subcategorieën van 4:**
• Stabiliteit van waterkeringen • Klink en zetting (veen en hoogveen) • Natuur gebonden aan bodemgesteldheid	• Drinkwatervoorziening (leveringszekerheid) • Energievoorziening (leveringszekerheid)	• Gebruik industrieel proceswater • Tijdelijke beregening kapitaalintensieve gewassen	• Peilhandhaving • Doorspoelen en onttrekking voor beregening van akkerbouw • Beregening van gras/maïs • Doorspoelen • Overige belangen

Figuur 12. De verdringingsreeks voor de oppervlaktewaterverdeling ten tijden van droogte.). Hoewel deze verdringingsreeks effectief niet bijdraagt aan een waterrobuust systeem, geeft het wel inzicht wat verschillende functies in de toekomst kunnen verwachten. Bij de verwachte toename van droogte kan de reeks een denkwijze van een meer klimaatbestendige en waterrobuuste ruimtelijke ordening stimuleren.

Categorie 1	Categorie 2	Categorie 3	Categorie 4
Veiligheid en voorkomen van onomkeerbare schade	Nutsvoorzieningen	Kleinschalig hoogwaardig gebruik	Overige belangen (economische afweging ook voor natuur
Subcategorieën van 1:	**Subcategorieën van 2:**	**Subcategorieën van 3:**	**Subcategorieën van 4:**
• Stabiliteit van waterkeringen • Klink en zetting (veen en hoogveen) • Natuur gebonden aan bodemgesteldheid	• Drinkwatervoorziening (leveringszekerheid) • Energievoorziening (leveringszekerheid)	• Gebruik industrieel proceswater • Tijdelijke beregening kapitaalintensieve gewassen	• Peilhandhaving • Doorspoelen en onttrekking voor beregening van akkerbouw • Beregening van gras/maïs • Doorspoelen • Overige belangen

Figuur 12. De verdringingsreeks voor de oppervlaktewaterverdeling ten tijden van droogte.

Water en bodem sturend

Het principe van Water en Bodem sturend is onontbeerlijk om te komen tot een klimaatbestendig en waterrobuuste opperwatersysteem in termen van waterkwanteit. Het principe is leidend om na te denken over welke functies waar passend zijn, zowel qua watervraag als qua wateroverlast. Een belangrijk uitgangspunt is hierbij dat niet alles overal kan en dat daarmee aanpassing van landgebruik nodig kan zijn om te komen tot een waterrobuust-systeem. Hierbij geldt nog steeds de verdringingsreeks: er kunnen situaties zijn waarbij niet alle functies kunnen worden voorzien van water, ondanks aanpassingen in landgebruik.

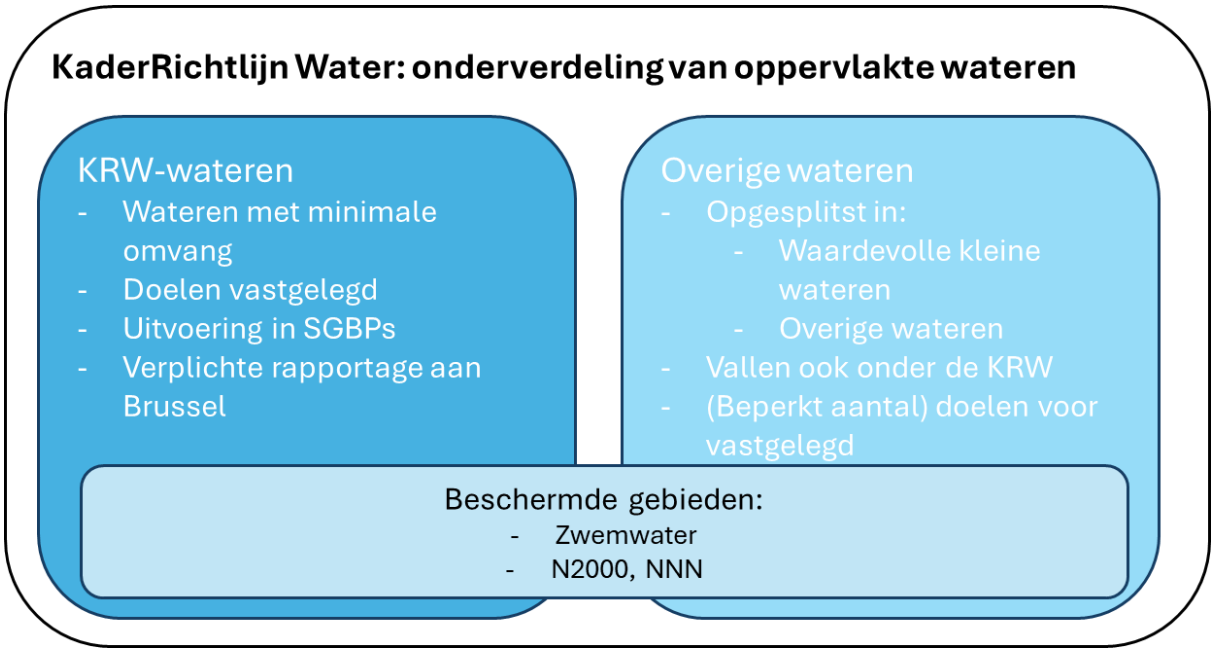
In ZON worden al maatregelen genomen om de zoetwatervoorraad te verbeteren, maar een grotere ruimtelijke schaal is nodig om een provinciale aanpak van klimaatbestendige en water robuuste zoetwatervoorraden te realiseren. Een indeling op basis van verschillen in ondergrond heeft geleid tot

een ruimtelijke ordening van waar op welke manier omgegaan kan worden met het maximaal benutten van neerslag binnen aanvaardbare overlast en overstromingsrisico's[7]. Deze gebiedsdifferentiatie leidt tot:

- Het vergroten van de sponswerking en het laten infiltreren van water in de hoge zandgronden zonder wateraanvoer.
- Het opvangen van extremen in neerslag en het vasthouden van water in de zandgronden met wateraanvoer, en door de IJssel, Vecht en Delta.
- Geleidelijke vernatting in de veen(weide)gebieden.

4.3.3 Waterkwaliteit- KRW

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is sinds 22 december 2000 het leidend beleid voor oppervlaktewateren en grondwater van de Europese lidstaten. De uitvoering van de KRW vindt plaats via het RWP, omdat dit de plek is waar de maatregelen voor de uitvoering van de KRW en de omgevingswaarden worden vastgelegd. Een uitwerking van de KRW is ook de zogenoemde 'beschermde gebieden'. In deze gebieden gelden aanvullende omgevingswaarden. Deze staan ook in dit RWP opgenomen. Voor oppervlaktewater in Overijssel betreft dit de volgende type beschermde gebieden: zwemwater, Natura2000 en NNN (Figuur 13. Onderverdeling van oppervlakte wateren in categorieën in navolging van de KRW in de Provincie Overijssel. Let op dat beschermde gebieden zowel in KRW-wateren voorkomen als in overige wateren.). Grondwater in relatie tot KRW wordt in hoofdstuk 5 behandeld.

Figuur 13. Onderverdeling van oppervlakte wateren in categorieën in navolging van de KRW in de Provincie Overijssel. Let op dat beschermde gebieden zowel in KRW-wateren voorkomen als in overige wateren.

De Kaderrichtlijn Water

De KRW is van toepassing op alle oppervlaktewateren, maar alleen voor wateren vanaf een bepaalde omvang bestaat de verplichting om elke zes jaar aan Brussel te rapporteren over de staat van deze wateren. Deze wateren worden de KRW-waterlichamen genoemd en zijn op basis van kenmerken

[7] [1] Sweco (2023): "Water en bodem sturend in de provincie Overijssel', Sweco-rapport 51011587

onderverdeeld in enkele tientallen 'watertypen'. De rapportage, oftewel de KRW-factsheets (zie bijlage VII), wordt uitgevoerd door de waterschappen. Het Informatiehuis Water – een samenwerkingsverband tussen het Rijk, de provincies en de waterschappen – beheert de verzamelde data en de factsheets.

De onderverdeling in KRW-wateren en overige wateren op basis van omvang van een waterlichaam heeft de nadruk gelegd op het bereiken van een goede chemische en ecologische kwaliteit van de grotere (=KRW) wateren. De KRW gaat echter uit van een stroomgebiedsbenadering: dus inclusief de kleinere wateren. Voor de kleinere wateren ('overige wateren', Figuur 13. Onderverdeling van oppervlakte wateren in categorieën in navolging van de KRW in de Provincie Overijssel. Let op dat beschermde gebieden zowel in KRW-wateren voorkomen als in overige wateren.) gelden ook de volgende algemene KRW-doelstellingen:

- Het voor verdere achteruitgang behoeden, beschermen en verbeteren van aquatische ecosystemen en, wat de waterbehoeften ervan betreft, terrestrische ecosystemen en waterrijke gebieden die rechtstreeks afhankelijk zijn van oppervlaktewater.
- Het bevorderen van het duurzaam gebruik van water op basis van bescherming van de beschikbare waterbronnen op lange termijn.
- Het beschermen van het aquatische milieu door lozingen van verontreinigende stoffen stop te zetten of te verminderen.
- Het voorkomen van afwenteling van waterkwaliteitsproblemen van ingelaten water op ontvangend water uit onder andere de IJssel, het IJsselmeer en de Twentekanalen of vanuit kleine wateren naar KRW-waterlichamen.
- Het beperken van de gevolgen van overstroming en perioden van droogte.

De KRW-waterlichamen

De toestand (=de beoordeling) van de KRW-waterlichamen is opgebouwd uit een aantal tussen-beoordelingen (Figuur 14):

- chemische stoffen,
- fysisch-chemische parameters
- soorten (flora en fauna).

De tussenbeoordelingen leiden tot twee uiteindelijke beoordelingen:

- de chemische toestand, gebaseerd is op 45 prioritaire stoffen of groepen van stoffen[8]
- de ecologische toestand, opgebouwd uit de beoordeling van:
    - de 'biologische kwaliteit' (samenstelling van soorten van vier biologische groepen),
    - de 'algemene fysisch-chemische kwaliteit' (zeven parameters),
    - de kwaliteit van de 'hydromorfologie',
    - de kwaliteit van de 'overig relevante verontreinigende stoffen' (77 stoffen, vastgesteld per stroomgebied)

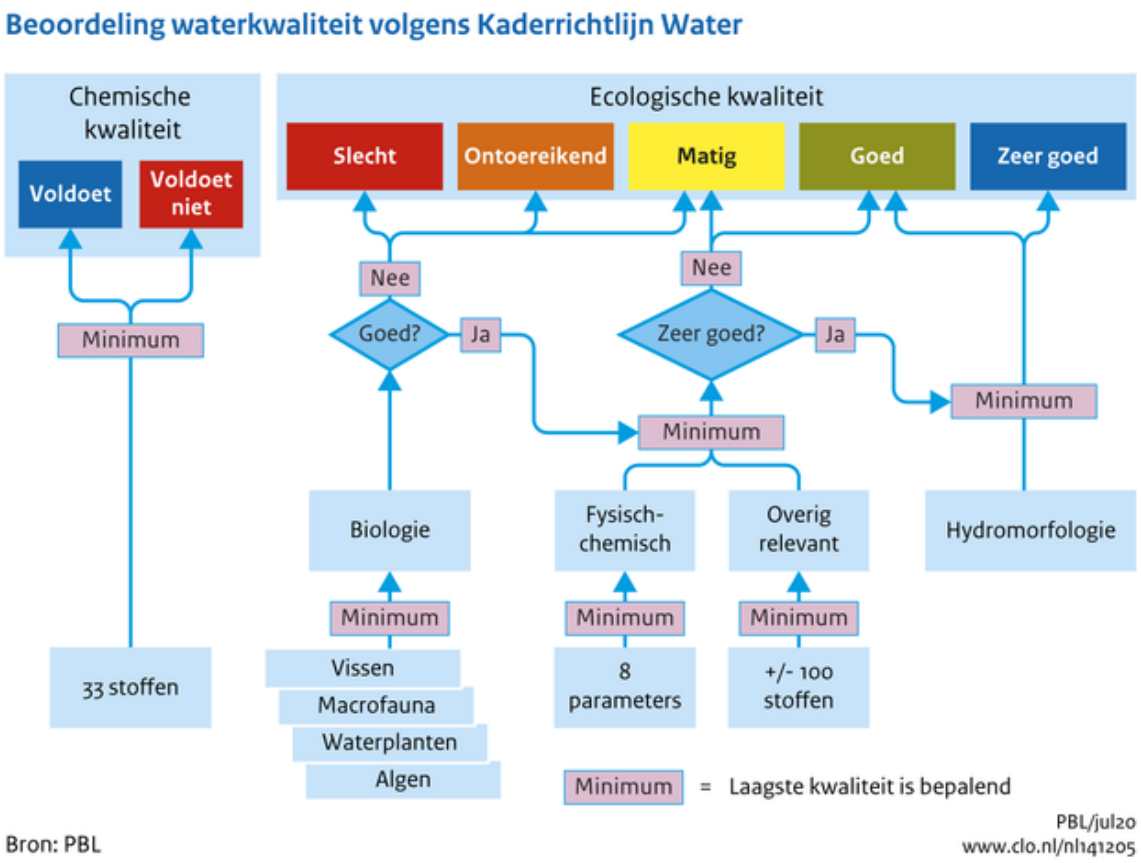
Alleen wanneer de 'biologische kwaliteit' als goed beoordeeld is, worden de beoordelingen van de 'fysisch-chemische kwaliteit', en de kwaliteit van de 'hydromorfologie' en 'overig relevante

[8] Dat waren er vanaf 2008 33, maar sinds 2013 45. De toegevoegde stoffen hebben een evenredig vertraagde deadline om aan de normen te voldoen

verontreinigende stoffen' beschouwd voor het onderscheid tussen een matige, goede en zeer goede ecologische kwaliteit. De mate van passende 'hydromorfologie' voor het watertype is alleen van belang voor het onderscheid tussen goede en zeer goede kwaliteit. Voor zowel de chemische als de ecologische beoordeling wordt het 'one out, all out' principe gehanteerd: als één stof of één biologische maatlat niet voldoet, dan voldoet het waterlichaam niet. Nutriënten zijn de uitzondering hierop. Daar geldt dat het beste toetsonderdeeel het toestandsoordeel voor dit kwaliteitselement bepaalt.

De chemische beoordeling wordt getoetst aan doelen die voor ieder watertype hetzelfde zijn. De ecologische beoordelingen worden getoetst aan de doelen die specifiek per waterlichaam zijn opgesteld. Het ecologische doel voor natuurlijke wateren wordt vastgesteld ten opzichte van een natuurlijke referentie, de Goede Ecologische Toestand (GET). Deze is afhankelijk van het watertype.

Voor sterk veranderde wateren is een natuurlijke referentie als doel niet realistisch. Voor deze wateren wordt een lager doel vastgesteld: het Goede Ecologische Potentieel (GEP). Ook voor kunstmatige wateren worden doelen aan het GEP getoetst. De deadline voor het halen van de gestelde doelen is 2027. Echter, ook na 2027 blijft de verplichting bestaan om de ecologische toestand, als ook de chemische toestand, van oppervlakte wateren niet achteruit te laten gaan, deze te beschermen en, indien van toepassing, te verbeteren.

Figuur 14. Beoordeling oppervlaktewaterkwaliteit volgens Kaderrichtlijn Water (bron: www.clo.nl). ***Inmiddels is het aantal stoffen aangepast dat de chemische toestand bepaalt van 33 naar 42.***

Verantwoordelijkheden Provincie

De provincie is verantwoordelijk voor een aantal onderdelen in de KRW:

- De geografische ligging van de KRW-wateren af te kaderen
- Per KRW-water een watertype toe te kennen
- Vaststellen of een KRW-water 'natuurlijk', 'sterk veranderd' of 'kunstmatig' is
- Het doel voor het KRW-water vaststellen
- Indien van toepassing, de fasering maatregelen te motiveren zodat voldaan wordt aan de gestelde omgevingswaarden.
- Het behalen van de gestelde doelen.

Bovenstaande provinciale verantwoordelijkheden gelden alleen voor de regionale KRW-waterlichamen die in beheer zijn bij de waterschappen. De provinciale taken voor Rijkswateren worden uitgevoerd door Rijkswaterstaat.

Begrenzing en watertype van waterlichamen

In de provincie Overijssel liggen 88 KRW-wateren verspreid over drie verschillende waterbeheergebieden (Drents Overijsselse Delta, Rijn en IJssel en Vechtstromen). Deze oppervlaktewateren zijn onderverdeeld in 12 watertypen (Tabel 3). 59 van deze wateren zijn aangemerkt als 'sterk veranderd' en 29 als 'kunstmatig'. De KRW-waterlichamen die aangemerkt zijn als 'sterk veranderd', zijn door menselijke ingrepen in de hydromorfologie van het waterlichaam zodanig van karakter veranderd dat een goede ecologische toestand niet meer te realiseren is zonder significante schade aan gebruiksfuncties. Voor deze wateren is daarom per waterlichaam een passend GEP afgeleid. 'kunstmatige' wateren zijn ontstaan door vergraving. Ook voor dit type water is per waterlichaam een GEP afgeleid. De GEPs zijn terug te vinden in de factsheets.

Tabel 3. Overzicht van het aantal KRW-wateren in provincie Overijssel, onderverdeeld naar watertype en waterbeheerder. WDOD: Waterschap Drents Overijsselse Delta, WRIJ = Waterschap Rijn en IJssel, WVS = Waterschap Vechtstromen. SV + Sterk veranderde wateren, KM = Kunstmatige wateren.

Water-type	Omschrijving	WDOD		WRIJ		WVS		Totaal per type
		SV	KM	SV	KM	SV	KM	
M1a	Zoete gebufferde sloten		8		2		6	**16**
M3	Gebufferde (regionale) kanalen		1				2	**3**
M6a	Grote ondiepe kanalen zonder scheepvaart		3					**3**
M8	Gebufferde laagveensloten		1					**1**
M10	Laagveen vaarten en kanalen		4					**4**
M20	Matig grote diepe gebufferde meren		1					**1**
M27	Matig grote ondiepe laagveenplassen		1					**1**
R5	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	1		3		17		**21**
R6	Langzaam stromend riviertje op zand/klei	1		1		8		**10**
R7	Langzaam stromende rivier/nevengeul op zand/klei	3						**3**
R12	Langzaam stromende midden- of benedenloop op veenbodem	1						**1**
R20	Moerasbeek	15				9		**24**
Totaal per Waterbeheer		**40**		**6**		**42**		**88**

Vaststellen van doelen en normen

De doelen van de Overijsselse waterlichamen worden vastgesteld door de provincie, in samenspraak met de waterbeheerders. De KRW-doelen (GCT, GET en GEP) zijn als omgevingswaarden opgenomen in het Besluit kwaliteit leefomgeving (art. 2.10 en 2.11 Bkl, 2024). De KRW kent de mogelijkheid om minder strenge omgevingswaarden ('doelverlaging') vast te stellen indien waterlichamen in een zodanige mate door menselijke activiteiten zijn aangetast dat het bereiken van die doelstellingen niet haalbaar of onevenredig kostbaar zou zijn (artikel 4 lid 5 onder e KRW). Daarnaast moeten de doelen in 2027 bereikt zijn. In de interpretatie van de Europese Commissie betekent dit dat de maatregelen, die nodig zijn om de doelen te bereiken, uiterlijk in 2027 moeten zijn uitgevoerd. Het daadwerkelijk bereiken van de goede toestand mag later gebeuren mits dat te wijten is aan natuurlijke omstandigheden, zoals de traagheid waarmee het watersysteem en de ecologie reageert op maatregelen.

Voor de niet-ecologische vastgestelde doelen mag op grond van artikel 2.17 Besluit kwaliteit leefomgeving in het provinciaal waterprogramma worden besloten tot technische doelaanpassing. Dit is een verlaging van niet-ecologische doelen wanneer blijkt dat bepaalde parameters te streng zijn ingeschat voor het halen van de biologische doelen. Voor Stroomgebiedsbeheerplan 3 (SGBP3) is voor een aantal waterlichamen technische doelaanpassing toegepast. Deze wijzigingen zijn terug te vinden in de SGBP achtergronddocumenten (bijlage IIX) van de waterschappen en zijn vastgesteld door de provincie.

Voor prioritaire stoffen en groepen van stoffen zijn op Europees niveau normen vastgesteld en gelden voor elk Europees KRW-waterlichaam (art. 2.10 Bkl). De normen voor de 'overige relevante stoffen' zijn vastgesteld op stroomgebied niveau en opgenomen in het derde SGBP. Het document is onder andere te downloaden via de IPLO website. De normen voor fysisch-chemische stoffen (Tabel 4) zijn per watertype op Rijksniveau vastgesteld (art. 2.11 Bkl, 2024).

Tabel 4. Normen voor de fysisch-chemische parameters per watertype voor de klasse 'Goed'.

Parameter	R5, R6	R7	R12	R20	M1a	M3, M6a, M10	M7b	M8	M20	M27	M7b
pH	5.5-8.5	6.0-8.5	4.5-6.5	4.5-5.5 7.0-8.5*	5.5-8.5	5.5-8.5	5.5-8.5	5.5-8.0	6.5-8.5	5.5-7.5	5.5-8.5
N-totaal (mg N/l)	≤2,3	≤2,5	≤2,3	≤2,3	≤2,4	≤2,8	≤3,8	≤2,4	≤0,9	≤1,3	≤3,8
Fosfaat (mg P/l)	≤0,11	≤0,14	≤0,11	≤0,11	≤0,22	≤0,15	≤0,25	≤0,22	≤0,03	≤0,09	≤0,25
Temperatuur (°C)	<25	<25	<23	≤25	≤25	≤25	≤25	≤25	≤25	≤25	≤25
Doorzicht (m)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	≥0,65	≥0,65	n.v.t.	≥1,7	≥0,9	≥0,65
Zoutgehalte (mg Cl/l)	≤150	≤150	≤150	≤150	≤150	≤300	≤300	≤300	≤200	≤200	≤300
Zuurstofverzadiging (%)	70-120	70-120	70-120	90-120	35-120	40-120	40-120	35-120	60-120	60-120	40-120

* is respectievelijk zuurder of basischer dan voor de klasse 'Zeer goed'.

Overige wateren

Waardevolle, kleine wateren (WKW).

Dit zijn wateren met een hoge biodiversiteit en landschappelijke waarde en omvatten bronnen, bovenlopen en vennen. Afhankelijk van de mate van connectie met de grotere KRW-waterlichamen is

een goed ecologisch functioneren van WKW van belang voor het herstel van de KRW-waterlichamen. Daarnaast voegt het herstel en bescherming van WKW waarde toe voor verspreiding en migratie van flora en fauna (specifiek NNN), het landschap, ruimtelijke kwaliteit en recreatie. De provincie heeft de in 2009 vastgesteld.

Voor de WKW worden alleen ecologische doelen nagestreefd (Bijlage IX factsheets Overijsselse waardevolle, kleine wateren). Voor alle WKW zijn de ecologische doelen gezet op de GET-waarde (Goede Ecologische Toestand: EKR-score van 0,6). Voor het behalen van de doelen zijn en worden samen met de waterschappen maatregelen gedefinieerd. Doorzetting van monitoring van de waterschappen is nodig voor het toetsen van de doelen.

Voor de WKW gelden bij inwerkingtreding van dit RWP de volgende beleidsregels:

- De normen voor de prioritaire stoffen (bestrijdingsmiddelen, zware metalen en andere toxische stoffen) en de specifiek verontreinigende stoffen zoals vastgelegd in het Bkl (2024).
- De normen worden gehandhaafd via een systeem van lozingsvergunningen en de waterschapsverordening, waarvoor de waterschappen verantwoordelijk zijn. Zonder vergunning of ontheffing zijn lozingen op het oppervlaktewater of hydromorfologische ingrepen niet toegestaan.
- Alle waardevolle kleine wateren dienen beschermd te worden tegen achteruitgang van de (aquatisch) ecologische waarde. Waar nodig moeten maatregelen worden genomen om achteruitgang te voorkomen, tenzij een zwaarder wegend maatschappelijk belang hierdoor gehinderd wordt (zoals Europese verplichtingen en drinkwaterwinning).

Overige wateren
Dit zijn wateren die zowel geen KRW-waterlichaam als geen WKW zijn. Deze wateren liggen in stedelijk en landelijk gebied en omvatten tenminste 75% van al het oppervlaktewater in Overijssel. De doelen voor de overige wateren in Overijssel betreffen het niveau “goed” zoals gesteld in de STOWA handleiding voor afleiding van doelen voor overig water (STOWA 2013[9]) en richten zich op de ecologie ondersteunende fysisch-chemische parameters. Dit is het niveau waarbij de fysisch-chemische kenmerken het ecologisch functioneren niet in de weg staan. De doelen worden overgenomen van het voorgaande RWP. In tegenstelling tot de KRW-waterlichamen is doelbereik uiterlijk in 2027 niet nodig. Uitgangspunt is dat achteruitgang van de kwaliteit wordt voorkomen. Wel geldt voor de chemische kwaliteit van alle overige wateren de normering zoals opgenomen in het Bkl en de Omgevingsregeling.

Voor overige wateren wordt verwacht dat uit ander bestaand of verwacht beleid een min of meer autonome verbetering van de waterkwaliteit optreedt die hoort bij de klasse ‘goed’. Denk hierbij aan Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON), de aanpak van stikstof in de landbouw (7e en 8e Nitraatactieprogramma), de visie op landbouw van het ministerie van LNV, de evaluatie van regelgeving voor meststoffen (door LNV) en de ‘toekomstvisie gewasbescherming 2030 naar weerbare planten en teeltsystemen’ of Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW).

Beschermde gebieden
Naast de KRW kan voor specifieke oppervlaktewateren ook andere wet- en regelgeving van kracht zijn. Dit is het geval in de zogeheten ‘beschermde gebieden’, waar ofwel de zwemwaterrichtlijn (ZWR),

[9] STOWA (2013): “Referenties en Maatlatten voor overige wateren (geen KRW-waterlichamen)”, STOWA-rapport 2013-14.

Natura2000 (vogel/habitatrichtlijn, N2000) of NNN verdere eisen stelt aan de kwaliteit van het water. Voor N2000 moet de provincie instandhoudings- en uitbreidingsdoelen halen. Deze instandhoudings- en uitbreidingsdoelen worden elders beschreven. Aanpalend aan deze doelen zijn in meerdere gebieden in het NNN maatregelen nodig om de natuur in naastgelegen Natura 2000-gebieden te behouden en herstellen[10]. De afstemming tussen provinciaal natuur- en waterbeleid, waarbij gezocht wordt naar versterking in plaats van het halen van gestelde doelen, wordt onder dit RWP verder geconcretiseerd.

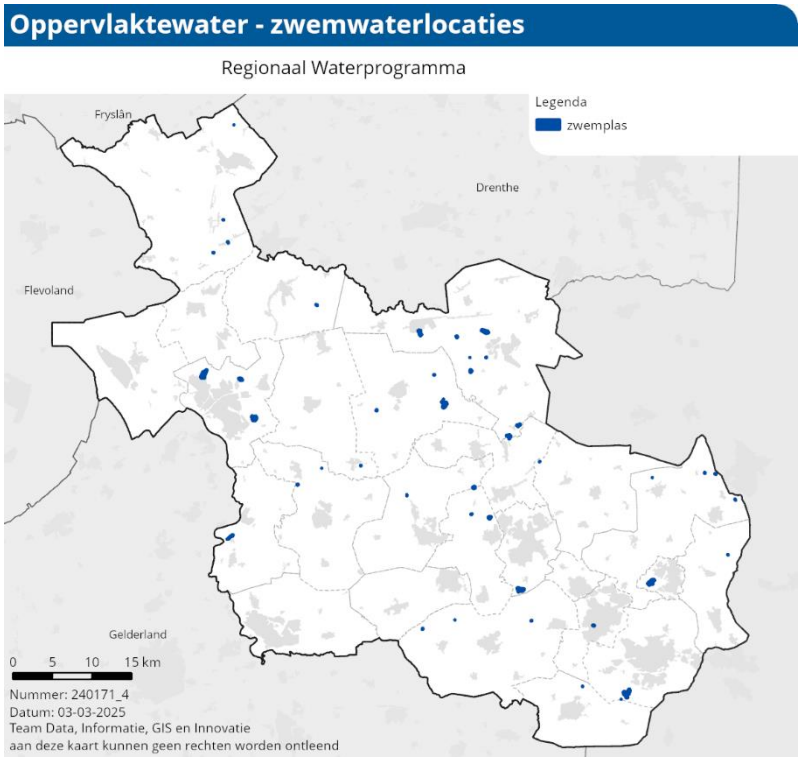
Naast de ZWR, Natura2000 en NNN, is ook de Nitraatrichtlijn relevant voor oppervlaktewaterkwaliteit. De Nitraatrichtlijn is onder andere gericht op vermindering van eutrofiering van oppervlaktewateren vanuit agrarische bronnen. De KRW heeft ook als doel om de eutrofiering te verminderen, maar richt zich ook op andere bronnen om eutrofiering te verminderen. De KRW geeft specifiek invulling van de normen van de Nitraatrichtlijn voor oppervlaktewateren.

Naast bovengenoemde types beschermde gebieden, heeft de provincie de mogelijkheid om maatschappelijke functies aan (alle) oppervlaktewateren toe te kennen, zoals recreatie of natuur (artikel 4.4 Bkl). Het vastleggen van maatschappelijke functies biedt een duidelijk kader bij het beoordelen van aanvragen voor omgevingsvergunningen voor milieubelastende activiteiten die gevolgen kunnen hebben voor watersystemen (artikel 8.22 Bkl) of voor een wateractiviteit (artikel 8.84 Bkl). Daarnaast kan de functieaanwijzing ook helpen om bij het uitwerken van bijvoorbeeld het water en bodem sturend principe (infiltratie, vasthouden of vernatten).

Zwemwater

In Overijssel zijn ruim 40 zwemlocaties aangewezen (zie Figuur 15. Locaties van zwemwateren in Overijssel.) Deze officiële locaties worden periodiek geïnspecteerd door de provincie om hygiëne en veiligheid tijdens het badseizoen te garanderen. Actuele informatie over deze locaties is te vinden op de website www.zwemwater.nl. Hoewel in de KRW normen voor waterkwaliteit zijn opgenomen, zijn in de Zwemwaterrichtlijn uit 2006 aanvullende regels opgenomen om de gezondheid van de mens te beschermen. Deze regels zijn van toepassing op de door de provincie aangewezen zwemwateren (Bijlage X).

[10] Werken aan het Natuurnetwerk Nederland in Overijssel - Provincie Overijssel

Figuur 15. Locaties van zwemwateren in Overijssel.

4.3.4 Waterkwaliteit: wat doen wij verder?

Tot en met 2027 maar ook daarna, is het KRW-beleid het meest prominente beleid voor het verbeteren van de chemische en biologische kwaliteit oppervlaktewateren. Daarnaast hebben we echter ook aanvullend beleid. De aanpak om de waterkwaliteit te verbeteren heeft de komende jaren de volgende beleidsmatige focuspunten:

1. Voldoen aan de gestelde KRW-doelen door:
    a. Uitvoeren van maatregelen.
        i. Vastgestelde maatregelen
        ii. KRW-Impuls
    b. Verlagen van buitenlandse belasting.
    c. Verbeteren van de staat van de Waardevolle Kleine Wateren.
    d. Verbeteren van de staat van de Overige wateren.
2. Goede zwemwaterkwaliteit onder een veranderend klimaat behouden.
3. Verdere afstemming tussen natuur- (N2000, NNN) en KRW-beleid.

KRW

Uitvoering reeds vastgestelde maatregelen

De staat van de Overijsselse KRW-waterlichamen aan het begin van de derde planperiode van de KRW (2021) is vastgelegd in factsheets (zie de Factsheets KRW waterlichamen in bijlage VII). De staat bestaat uit de chemische en ecologische toestand. Voor de chemische toestand voldoet op dit moment geen van de Overijsselse waterlichamen. De oorzaak is de aanwezigheid van zowel de initieel vastgestelde als de later toegevoegde ubiquitaire stoffen (stoffen die niet meer geloosd mogen worden). De normen voor de niet-ubiquitaire stoffen worden voor veel waterlichamen wel gehaald.

De ecologische toestand is op dit moment voor geen van de Overijsselse waterlichamen ‘goed’. De oorzaak is het niet halen van alle normen van de specifiek verontreinigende stoffen (‘one out, all out’). Op basis van alleen het ‘biologie totaal’ oordeel, bevinden een aantal waterlichamen zich wel in de klasse ‘goed’. Op deelmaatlat niveau bevinden meer waterlichamen zich in de klasse ‘goed’. Alleen voor de deelmaatlat ‘vis’ bevinden een aantal waterlichamen zich in de klasse ‘slecht’.

Voor het behalen van de vastgestelde doelen zijn in SGBP3 maatregelpakketten op- en vastgesteld. De maatregelpakketten worden voornamelijk uitgevoerd door de waterschappen (zie §4.4.1).

Hoewel er maatregelpakketten zijn op- en vastgesteld, moet ook verder gedacht worden dan de termijnen van de SGBP’s om onder een veranderend klimaat de gestelde KRW-doelen te halen. De doelen van de KRW hebben namelijk een sterke relatie met de klimaatopgave. Grotere weersextremen met langere perioden van droogte, maar ook heviger piekbuien en meer neerslag in het winterhalfjaar hebben een effect op de (ecologische) waterkwaliteit. Voor een robuust doelbereik van de KRW en het voorkomen van achteruitgang is het daarom van toenemend belang om in de watersysteemaanpak meer rekening te houden met de verwevenheid van de KRW- en klimaatopgave en de principes van water en bodem sturend. Dit vraagt een andere, meer stroomgebiedsbrede benadering die niet voor alle waterlichamen is uitgevoerd en haalbaar is voor 2027. In de volgende planperiode werken we deze benadering uit. Dit doen we in eerste instantie samen met het Rijk en andere provincies.

KRW-Impuls
Ondanks de vastgestelde maatregelpakketten, de omvangrijke investeringen in de maatregelen, en gerelateerd beleid (NNN, Groen Blauwe Dooradering (GBDA)) is de verwachting dat de gestelde doelen niet volledige bereikt gaan worden. Daarom heeft minister Harbers in 2023 de KRW-Impuls gestart. Vanuit RWS is een memo opgesteld die een lijst met stoffen bevat die qua aanpak prioriteit krijgen. De stoffenlijst omvat stoffen die in meerdere waterlichamen de norm overschrijden, of waarvoor de norm in 2027 naar verwachting zonder aanvullende maatregelen niet wordt gehaald. Voor 30 stoffen geldt dat de KRW-norm uiterlijk in 2027 moet zijn gehaald (deze hebben de hoogste prioriteit), voor 8 stoffen uiterlijk in 2033 en voor 4 stoffen uiterlijk in 2039. De KRW-Impuls richt zich daarmee op het aanpakken van de te hoge belastingen van stoffen, waardoor zowel een goede chemische als ecologische toestand niet bereikt worden. De provinciale uitwerking van mogelijke acties binnen deze KRW-Impuls loopt (Q1&2 2025).

Naast de aanpak van stoffen vanuit de KRW-Impuls is ook een provinciaal project geïnitieerd naar indirecte lozingen op het gemeentelijk rioleringsstelsel om te komen tot KRW-proof vergunningen met betrekking tot prioritaire en specifiek verontreinigende stoffen, zodat bij de lozingspunt op het oppervlaktewater (RWZI) de waterkwaliteit aan de KRW-normen voldoet.

Buitenlandse belasting
Naast de voorgenomen maatregelen (KRW) en nog te nemen maatregelen (KRW-Impuls) in Nederland, is afstemming met andere landen, in dit geval Duitsland, nodig om de gestelde doelen te behalen. Door afwenteling worden voor een aantal KRW-grenswateren mogelijk de doelen niet gehaald door:

- De aanvoer van norm-overschrijdende concentraties totaal stikstof, totaal fosfaat en een aantal ubiquitaire[11] stoffen
- De aanwezigheid van niet-vispasseerbare barrières

Het blijkt dat in veel grenswateren te weinig wordt gemeten om inzicht te hebben in de daadwerkelijke belasting van stoffen. De komende jaren starten we met de uitbreiding van en harmonisatie met de monitoring van de Duitse partners voor de grenswateren waar data ontbreekt. Doordat in Duitsland recentelijk het mestbeleid is aangescherpt, kan het zijn dat stikstof in het aanvoerende water in 2027 op de norm zit. Aanpassingen van barrières om vismigratie te faciliteren zijn aan de Duitse zijde pas gepland in 2039 en 2044 en kunnen een oorzaak zijn voor het niet halen van de doelen voor de deelmaatlat 'vis'.

Waardevolle kleine wateren
De uitvoering van beleid voor WKWs is beperkt gebleven. In de komende jaren wordt het bestaande beleid vernieuwd. Dit gebeurt in samenwerking met de waterschappen.

Overige wateren
Op dit moment wordt het niveau "goed" voor de fysisch-chemische kenmerken nog niet in alle overige wateren gehaald en is hiervoor geen specifiek maatregelenpakket. Dit betekent dat er geen inspanningsverplichting is voor de waterschappen. Vanuit bestaand beleid, waaronder de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater, is de verwachting dat een min of meer autonome verbetering van de waterkwaliteit optreedt die hoort bij de klasse 'goed'. Dat geldt ook voor de verbetering vanuit andere opgaven zoals Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON), de aanpak van stikstof in de landbouw (7e en 8e Nitraatactieprogramma), en de 'toekomstvisie gewasbescherming 2030 naar weerbare planten en teeltsystemen' of Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW).

Zwemwater
De provincie waarborgt de veiligheid van zwemmers door regelmatige inspecties uit te voeren en gevaarlijke objecten op de bodem te signaleren en daar actie op te ondernemen, duidelijke drijflijnen voor zwemgebieden te bieden en informatieve borden te plaatsen om zwemmers te informeren over regels en risico's. De waterschappen monitoren de waterkwaliteit (zie §4.4.2). Op basis van deze monitoring kan de provincie een negatief zwemadvies uitgeven. Daarnaast kan de provincie een zwemlocatie tijdelijk sluiten wanneer er sprake is van ernstige verontreiniging of gevaarlijke situaties.

Om ook op de langere termijn voldoende zwemlocaties in Overijssel te kunnen waarborgen, onderzoekt de provincie wat de effecten zijn van klimaatverandering op zwemwaterkwaliteit en hoe klimaatverandering de vraag naar zwemlocaties beïnvloedt. Op basis van dit onderzoek worden, indien nodig, acties geformuleerd. Daarnaast richt de provincie zich ook op:

- Hoe om te gaan met de kosten en inspanning rondom publieke versus private zwemlocaties
- Hoe om te gaan met zwemmen in niet-officiële zwemwaterlocaties.

Natuurbeleid
Water is een belangrijke factor voor de kwaliteit van aquatische en grondwaterafhankelijke natuur. Grondwaterafhankelijke natuur en oppervlaktewater vinden elkaar alleen daar waar het peil van het

[11] Stoffen die niet meer geloosd mogen worden, maar door nalevering vanuit onder andere het sediment nog wel aangetroffen kunnen worden.

oppervlaktewater de grondwaterstand rechtstreeks beïnvloedt. Ook wanneer oppervlaktewater wordt ingelaten om grondwater aan te vullen is er via waterkwaliteit een relatie met grondwaterafhankelijke natuur. Een door menselijk handelen veranderd oppervlakte-watersysteem laat zijn sporen na in de kwaliteit van de natuur en de daarbij behorende biodiversiteit: obstakels (stuwen) belemmeren migratie en dispersie, het rechttrekken van waterlopen verminderen gradiënten in stroomsnelheid (minder diversiteit) en lozing van nutriënten en toxische stoffen verslechteren de waterkwaliteit voor flora en fauna. Een minder vitale natuur zorgt op haar beurt voor onder meer een verlaagde retentiecapaciteit van nutriënten en verminderd invangen van zwevend stof. Hierdoor verslechtert de waterkwaliteit.

Voor de 29 gebieden van het NNN, die ook alle N2000-gebieden omvatten, is in beeld gebracht welke wettelijke en beleidsmatige gebiedsbeschermingsregimes samenvallen en wat de kansen en knelpunten tussen deze regimes zijn. Niet alle kansen tussen oppervlaktewaterbeleid en natuurbeleid zijn nog benut. De onbenutte kansen gaan onder dit RWP verkent worden. Daarnaast wordt de afstemming tussen het beleid rondom de KRW-, de waardevolle kleine wateren en N2000 verbeterd door een nog verder vorm te geven interne afstemming.

4.4 Wat verwachten wij van onze partners

4.4.1 KRW-waterlichamen

Om de KRW-doelen te halen, worden met name door de waterschappen maatregelen uitgevoerd. Deze maatregelen omvatten onder andere een aanpassing van de hydrologische omstandigheden, de herinrichting van wateren (zoals natuurvriendelijke oevers en hermeandering) en het voor vissen passeerbaar maken van stuwen of andere barrières (Tabel 5).

Tabel 5. Status van de voorgenomen maatregelen voor SGBP 3 (KRW-bronbestanden 2024). WDOD = Waterschap Drents Overijsselse Delta, WRIJ = Waterschap Rijn en IJssel, WVS = Waterschap Vechtstromen. Een meer volledig overzicht is opgenomen in bijlage XI.

Water-beheerder	Categorie maatregel	Eenheid	Totale omvang	In planvoorbereidin	InUitvoering	Uitgevoerd	Gefaseerd	Vervangen	Ingetrokken
WDOD	Beheer-maatregelen	km	575	461	98	14.8			1.2
		n	25	25					
	Bron-maatregelen	n	10	10					
	Immissie-maatregelen	n	5	5					
	Inrichtings-maatregelen	ha	140	134	2	4			
		km	278	198	52	14.8	12		1.2
		n	137	99.8	19	9.2	9		
	Instrumentele maatregelen	n	15	12	2	1			
WRIJ	Beheer-maatregelen	km	6	2	0	4			
	Immissie-maatregelen	ha							

	Inrichtings-maatregelen	km	5	4	1				
	Instrumentele maatregelen	n	5	5					
WVS	Beheer-maatregelen	km	1325	920	405				
	Bron-maatregelen	n	20		20				
	Immissie-maatregelen	ha	2510	502		502			
		n	80	71	3	6			
	Inrichtings-maatregelen	ha	69000	69000					
		km	620	606		14			
		n	818	813		3			
	Instrumentele maatregelen	n	15	14	1				

Niet alle maatregelen zullen in de derde planperiode worden uitgevoerd:

- Waterschappen hebben aangegeven dat een aantal maatregelen niet op tijd getroffen kunnen worden door uitvoeringsproblemen, met name grondverwerving.
- De tijdige uitvoering van de aanpak overstorten door gemeenten. Officieel zijn deze KRW-maatregelen een afspraak tussen gemeenten en waterschappen (volgens het principe dat niet meer dan 2 bestuurslagen zich met één probleem bezig houden). De provincie mengt zich alleen hierin wanneer blijkt dat meer actie (ondersteuning, budget) nodig is, zoals nu gebeurt met de KRW-Impuls. De aanpak van overstorten is aangeduid als KRW-maatregel vanwege koppeling met renovatie wegen of riolering en afkoppelen. Hierbij zijn investeringen veelal over decennia verdeeld.

Daarnaast zijn er ook maatregelen voor verbetering van de (oppervlakte-) waterkwaliteit die niet onder de verantwoordelijkheid van de provincie vallen, maar onder het Rijk:

- Actieprogramma's Nitraat. De omvang en effectiviteit van de aanpak nutriëntenproblematiek via het 7e Actieprogramma Nitraat draagt richting 2027 minder bij aan N (stikstof) en P (fosfaat) en daarmee GEP/GET in oppervlaktewater dan verwacht. Eventuele aanscherpingen in de 8e NAP (2026) zijn (te) laat voor doelbereik in de 3e planperiode.
- Het uitvoeringsprogramma vanuit de Toekomstvisie gewasbescherming 2030 (Rijk).
- Deltaplan Agrarisch Waterbeheer: gericht op het verminderen van de belasting van het watersysteem met nutriënten en bestrijdingsmiddelen middels vrijwillige deelname.

Verder worden gemeenten gestimuleerd om overstorten van riolen op oppervlaktewater zoveel mogelijk te verminderen. Acties moeten terug te vinden zijn in de gemeentelijke stedelijke watervisies en rioleringsplannen. Ook vragen we de gemeenten om indirecte lozingen beter in beeld te krijgen en zo nodig scherpere eisen te stellen in vergunningen.

Voor de toekomst, gaan we in eerste instantie samen met andere provincies werken aan een meer stroomgebiedsbrede benadering om te zorgen dat de KRW- en klimaatopgaves en het Water en Bodem sturend principe meer geïntegreerd worden. Na deze eerste stap werken we de stroomgebiedsbrede

benadering specifiek uit voor Overijssel en dat doen we in samenwerking met waterschappen en gemeenten.

4.4.2 Zwemwater

Provincie Overijssel heeft in haar omgevingsverordening opgenomen dat het onderhoud van een zwemwaterlocatie verricht wordt door de terreinbeheerder, en niet door de provincie, zoals aangegeven staat in het Bkl.

De waterschappen bewaken en controleren de waterkwaliteit van zwemwater tijdens het badseizoen, dat loopt van 1 mei tot 1 oktober (paragraaf 11.2.4 Bkl), door regelmatig metingen uit te voeren om de hygiëne en ecologie van het water te beoordelen en zwemadviezen te verstrekken. Als het water verontreinigd is door bacteriën, algen of chemische stoffen, waarschuwt de provincie om niet te zwemmen. Verder stellen de waterschappen voor elke zwemwaterlocatie een zwemwaterprofiel op. Deze worden regelmatig beoordeelt en zo nodig geactualiseerd en bevatten uitgebreide informatie over de locatie, inclusief bronnen van verontreiniging en resulterende risico's. Op basis van deze profielen worden passende maatregelen genomen om de waterkwaliteit te verbeteren of te behouden.

4.5 Raakvlakken andere beleidsterreinen

Beleid met een andere focus dan oppervlaktewater kan ook een bijdrage leveren aan het verbeteren van de ecologische toestand van het oppervlaktewater, zoals het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en de Groen-Blauwe Dooradering (GBDA). We zoeken daarom naar onderlinge verbindingen.

Het NNN is een belangrijk onderdeel van het nationaal natuurbeleid en streeft naar een samenhangend netwerk van bestaande en toekomstige natuurgebieden in Nederland. Sinds 2014 zijn de provincies verantwoordelijk voor de ontwikkeling en beheer van het NNN. In Overijssel kunnen eigenaren van NNN-gebieden SNL-subsidie aanvragen. Voor oppervlaktewateren kan instandhoudingssubsidie aangevraagd worden voor de beheertypen ‘rivier’, ‘zoete plas’ en ‘poelen’. Voor monitoring van de bijdrage aan de instandhoudingsdoelen vanuit SNL-subsidie wordt aangehaakt bij KRW-monitoring.

De GBDA werkt aan het robuuster maken van de biodiversiteit buiten de aangewezen natuurgebieden (Natura 2000 en NNN) via de zogenoemde Basiskwaliteit Natuur (BKN): zorgen dat algemene soorten algemeen blijven of weer worden. Het BKN is een onderdeel van de Agenda Natuurinclusief en er wordt gekeken of het ook past binnen het Programma Natuur. Voor het landelijk gebied wordt gestreefd naar 10% Groen-Blauwe Dooradering (was 6% in 2022). De handvatten voor het behalen van deze 10% zijn uitgewerkt in het Aanvalsplan Landschap (Aanvalsplan Landschap | Deltaplan Biodiversiteitsherstel (samenvoorbiodiversiteit.nl)), dat onderdeel is van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel (Samen voor biodiversiteit | Deltaplan Biodiversiteitsherstel). Een onderdeel van de GBDA is oppervlaktewater, waar uitgegaan wordt van een minimale kwaliteit van het water, zoals aangegeven in de KRW.

Voor een robuust oppervlaktewatersysteem (KRW in de brede zin) is afstemming met andere functies en beleid wenselijk. Denk hierbij aan de GGOR (Gewenst Grondwater en Oppervlaktewaterregime) en het NBW (Nationaal Bestuursakkoord Water). Gedacht kan worden aan een ruimtelijke afstemming van functies, waarbij risicogestuurd denken in termen van wateroverlast (zie hoofdstuk 8) en daarmee kansen benutten voor verbetering van het watersysteem een goed uitgangspunt is. Op dit moment is

de afstemming tussen deze beleidsterreinen er niet. In de komende periode gaan we verkennen hoe we deze afstemming gaan invullen.

5 Bodemkwaliteit en grondwaterkwaliteit

Onze bodem en ons grondwater spelen vaak een onzichtbare rol bij het realiseren van diverse maatschappelijke opgaven. Zo is ons grondwater de leverancier van ons drinkwater, verbouwen we voedsel op onze bodem en zijn grondwater en bodemgesteldheid randvoorwaardelijk voor natuur met grote diversiteit. Door intensief gebruik en emissies vanuit (historische) activiteiten is de kwaliteit van bodem en grondwater verslechterd. Deze verslechtering betekent dat (op termijn) gewenste functies niet meer mogelijk zijn. Als provincie streven we naar een klimaatbestendig en robuust water- en bodemsysteem. Daarmee is het veerkrachtig als het gaat om veranderingen die op ons afkomen.

5.1 Doelen

Bodemkwaliteit

- Wij streven naar een bodem is in topconditie in 2050. Dit geldt voor de zowel de chemische, fysische en biologische kwaliteit.
- We voorkomen dat de bodem- en grondwaterkwaliteit verder verslechtert door preventieve maatregelen.
- We buigen de trend om van saneren van verontreinigde bodems naar het behouden van de goede kwaliteit en zorgvuldig beheer.
- Alle bekende bodemverontreinigingen met humane of verspreidingsrisico's, behorende tot de spoedoperatie, zijn gesaneerd dan wel beheerst in 2030. Dit gaat om locaties waarvoor provincie vangnet voor is.
- We hebben en werken volgens een samenhangend beleidskader en een afgestemd normenkader voor het bodem- en watersysteem.

Grondwaterkwaliteit

- Ons grondwater is van goede kwaliteit en voldoet ten minste aan de chemische doelen van de Kaderrichtlijn Water.
- Drinkwaterbedrijven kunnen drinkwater blijven maken van ons grondwater en dat drinkwater voldoet aan alle eisen. Drinkwaterbedrijven hoeven geen extra zuivering aan te brengen omdat de kwaliteit achteruitgaat. Op termijn verbetert de grondwaterkwaliteit.
- We begrijpen de oorzaken van 'vergrijzing' van het grondwater en beginnen die terug te dringen.

5.2 Rolverdeling

In onderstaand schema worden de rollen en taken rond bodem- en grondwaterkwaliteit kort omschreven.

Het **Rijk** is verantwoordelijk voor de wet- en regelgeving rond bodem en grondwater. De belangrijkste wetten, de Wet bodembescherming en de Waterwet, zijn opgegaan in de Omgevingswet. De normen voor stoffen in grondwater zijn vastgelegd in het Besluit kwaliteit leefomgeving op grond van de Omgevingswet (voorheen ook Besluit kwaliteitseisen en monitoring water).

Onder de Omgevingswet blijft de **provincie** verantwoordelijk voor de aanpak van de aangemerkte spoedlocaties en bevoegd gezag voor bodemverontreinigingen die onder het overgangsrecht vallen. Onder de Omgevingswet wordt de provincie verantwoordelijk voor het beheer van grondwaterverontreiniging, als gevolg van het vervallen van de Wet bodembescherming. Provincies zijn verantwoordelijk voor de KRW-doelen voor grondwater. Tot slot heeft de provincie een initiërende en aanjagende rol als het gaat om aanpak van Zeer Zorgwekkende Stoffen.

Voor grondwater is de **provincie** verantwoordelijk voor de coördinatie van de werkzaamheden van waterschappen en gemeenten. Daarnaast is de provincie verantwoordelijk voor het vaststellen van de begrenzing van grondwaterlichamen en de bescherming van de grondwaterkwaliteit ten behoeve van de openbare drinkwaterwinning. Verder is de provincie verantwoordelijk voor de KRW-monitoring van grondwaterkwaliteit.

Onder de Omgevingswet verschuift een deel van de bodemtaken van provincie naar **gemeenten**. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de algehele kwaliteit leefomgeving en zijn bevoegd gezag voor de aanpak van bodemverontreiniging en grondverzet. **Gemeenten** zijn ook verantwoordelijk voor het vergunnen van lozingen op of in de bodem en van rioollozingen.

5.3 Uitwerking beleid

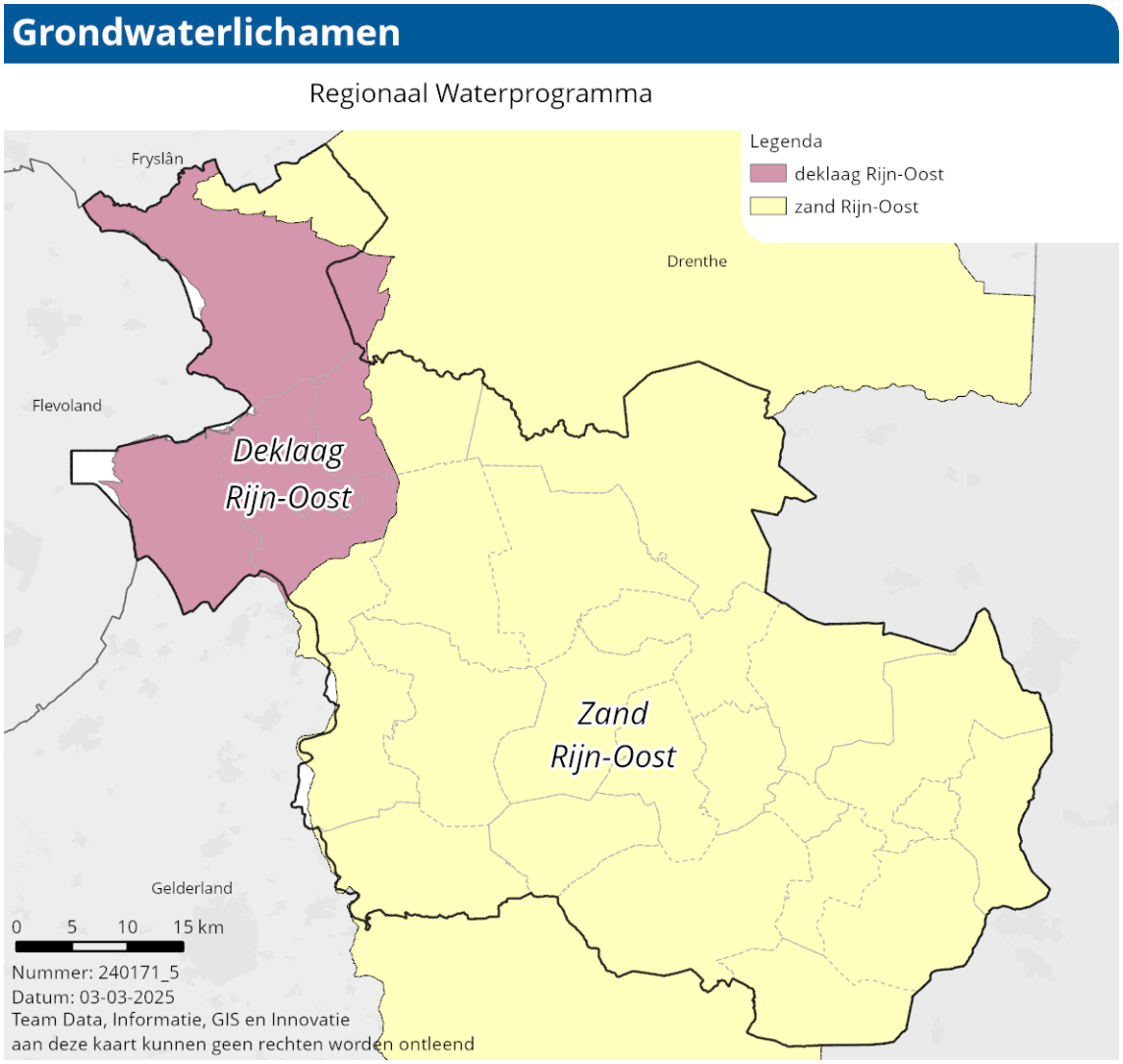
Het beleid voor grondwaterkwaliteit wordt sterk bepaald door de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). De provincie staat met waterschappen en gemeenten gezamenlijk aan de lat voor de doorvertaling van de KRW naar regionaal beleid voor o.a. grondwaterkwaliteit. Als provincie hebben we hierin een kaderstellende en initiërende taak. Met de Omgevingswet is de taak van bevoegd gezag voor bodemkwaliteit grotendeels komen te liggen bij gemeenten maar hebben we vanuit de Wet bodembescherming nog wel een betrokkenheid bij verschillende verontreinigde en gesaneerde locaties.

Voor de Kaderrichtlijn Water zijn in Overijssel twee grondwaterlichamen aangewezen, in samenspraak met de naburige provincies (zie bijlage XII). Deze grondwaterlichamen lopen beide door naar andere provincies (zie figuur 16). In de Kaderrichtlijn zijn doelen geformuleerd voor de chemische toefstand en de kwantitatieve toestand.
De chemische toestand van de grondwaterlichamen wordt bepaald aan de hand van acht stoffen/stofgroepen. De beide grondwaterlichamen zijn in de goede chemische toestand. Daarnaast komen zeer veel andere stoffen in grondwater voor die weliswaar niet meetellen voor de KRW-beoordeling maar wel de bruikbaarheid negatief beïnvloeden, bijvoorbeeld als bron voor drinkwater. Deze zogeheten ‘vergrijzing’ willen we als provincie terugdringen.

De kwantitatieve toestand van de grondwaterlichamen wordt bepaald door twee elementen:

- de onttrekking is niet groter dan de aanvulling (langjarig gemiddeld);
- er is geen schade aan oppervlaktewateren en natuurgebieden door te weinig grondwater.

Het eerste element bepaalt in de Nederlandse systematiek (zie het ‘‘protocol toetsen en beoordelen’) het eindoordeel voor de kwantitatieve toestand; dat is voor de Overijsselse grondwaterlichamen positief. Het tweede doel wordt niet gehaald omdat er te weinig grondwater beschikbaar is voor natuurgebieden; dat oordeel is voor de Overijsselse grondwaterlichamen negatief maar beïnvloedt het eindoordeel niet.

Figuur 16. Grondwaterlichamen in Overijssel

5.3.1 Bodemkwaliteit

- We geven de transitie van chemische bodemkwaliteit naar vitale bodem vorm.
- We zetten in op kennisopbouw en -deling.
- We zetten in op terugdringen van emissies vanuit ons menselijk handelen.
- We stimuleren de aanpak van specifieke verontreinigingen.
- We stellen beoordelingskaders op voor locaties waar een bodemverontreiniging in de grond en het grondwater aanwezig is.
- We verzorgen beleidsvorming hoe om te gaan met PFAS.

Onze inzet als provincie maken we concreet in een periodieke uitvoeringsagenda bodem en ondergrond.

5.3.1.1 We geven de transitie van chemische bodemkwaliteit naar vitale bodem vorm

We realiseren ons steeds beter het belang van een gezonde en veerkrachtige bodemecosystemen, oftewel een vitale bodem. Hierbij kijken we breed naar de chemische, biologische en fysische bodemkwaliteit en de maatschappelijke functies op het maaiveld en in de bodem. Een vitale en

veerkrachtige bodem is nodig om voedsel van goede kwaliteit te blijven produceren, om de effecten van klimaatverandering te beperken en om waardevolle natuur en biodiversiteit te beschermen. Daarnaast maakt de bodem een essentieel onderdeel uit van het water- en bodemsysteem en heeft de bodem een regulerende functie als het gaat om kwantiteit van grondwater (sponswerking) en kwaliteit van grondwater (afbraak en vasthouden verontreinigde stoffen).

Het streven naar een vitale bodem wordt versneld door de komst van de EU-bodemmonitoringsrichtlijn. De EU richt zich ook op een goede bodemgezondheid en duurzaam bodembeheer ter bevordering van de gezondheid en veerkracht van bodems. Dit is een duidelijke koerswijziging omdat tot voor kort de bodem(kwaliteit) vooral vanuit chemisch verontreinigingsperspectief werd bekeken. Om onze maatschappelijke opgave in de beperkte ruimte toekomstbestendig te kunnen realiseren is deze nieuwe koers noodzakelijk. Met het verwachte nationaal programma 'Bodem, Ondergrond en Grondwater' (2026) zet ook Nederland een stap vooruit in deze ontwikkelingen. Wat de exacte gevolgen zijn voor de provincie is nog niet bekend. Op termijn hebben we beter inzicht nodig en handvatten om te bepalen wanneer een bodem vitaal is en welk bodembeheer noodzakelijk is om tot een vitale bodem te komen.

5.3.1.2 We zetten in op kennisopbouw en -deling

We willen beter grip krijgen op de oorzaken van de achteruitgang van de grondwater- en bodemkwaliteit. Het verschijnsel dat we steeds meer stoffen aantreffen, per stof vaak in een lage concentratie ('vergrijzing' genoemd), baart ons zorgen. Vergrijzing heeft meerdere oorzaken:

- Bodem en grondwater reageren traag op veranderingen. Een stof die in de bodem en vervolgens het water terecht komt wordt vaak pas na geruime tijd ontdekt.
- Het is technisch en/of financieel niet uitvoerbaar deze stoffen te verwijderen.
- We kennen de bronnen niet goed genoeg om effectieve maatregelen te kunnen nemen, zeker bij diffuse verontreinigingen.

Daarom zetten we in op monitoring van ons grondwater, voeren we stof- of stofgroep-specifiek onderzoek (bijvoorbeeld PFAS) uit en zetten we nieuwe technieken in die bijdragen aan het aanscherpen van modellen om het functioneren van het water en bodemsysteem te vergroten. Naast het ontwikkelen van kennis en inzicht is het ook belangrijk deze kennis en expertise te delen met medeoverheden en initiatiefnemers. Hierbij maken we zoveel mogelijk gebruik van bestaande netwerken en instrumenten (bijvoorbeeld Atlas van Overijssel). De komende jaren richten we onze inzet op de volgende onderdelen:

- Faciliteren van het kennisnetwerk Zeer Zorgwekkende Stoffen Overijssel. Dit is een netwerk van overheden en verschillende werkvelden (milieu, lucht, water en bodem) die de kennis vergroot en handvatten ontwikkeld voor de omgang met Zeer Zorgwekkende Stoffen.
- Het vergroten van de kennis met betrekking tot duurzaam grondwater- en bodembeheer. We onderzoeken welke maatregelen en activiteiten bijdragen aan een vitale bodem of een robuust grondwatersysteem waarbij de kwaliteit verbeterd.
- Met andere provincies en het Rijk zoeken we uit waar de stoffen vandaan komen die we in het grondwater aantreffen, zodat we de juiste maatregelen kunnen nemen. Voor zover we het wel weten, overwegen we extra maatregelen, bijvoorbeeld via de omgevingsverordening.

5.3.1.3 We zetten in op terugdringen van emissies vanuit ons menselijk handelen

Het terugdringen van emissies door menselijke activiteiten is cruciaal voor het behoud en de verbetering van de kwaliteit van grondwater en bodem. Door ons handelen stoten we schadelijke stoffen uit naar de lucht, lozen we deze in het oppervlaktewater of brengen we ze in de bodem. Deze emissies kunnen leiden tot een verslechtering van de bodem- en grondwaterkwaliteit, wat moeilijk technisch of economisch te herstellen is. Daarom is het essentieel om emissies tot een minimum te beperken om de beschikbaarheid van schoon drinkwater en een vruchtbare grond voor toekomstige generaties te waarborgen.

De komende jaren is onze inzet gericht op het dicht draaien van de kraan. In samenwerking met het Rijk en mede overheden zetten we stappen om de emissie vanuit het menselijk handelen te verminderen. Waar nodig verkennen we de inzet van ons instrumentarium waaronder de omgevingsverordening of vergunningverlening.

5.3.1.4 We stimuleren de aanpak van specifieke verontreinigingen

We stimuleren de aanpak van specifieke verontreinigingen om de kwaliteit van grond en grondwater te verbeteren. Dit is overwegend een brongerichte aanpak waarbij de risico's van een bodemverontreiniging in de grond en/of het grondwater worden weggenomen. Dit doen we op verschillende wijzen:

1. **Extra regels in onze omgevingsverordening**: In onze omgevingsverordening stellen we extra regels aan diverse milieubelastende activiteiten die te maken hebben met graven in of saneren van de bodem. Het gaat hierbij onder andere om een bronaanpak van de verontreiniging als deze aanwezig is in een grondwaterbeschermingsgebied of waterwingebieden.

2. **Onderzoeken en saneren van specifieke locaties met een bodemverontreiniging**: Naast de aanpak van bekende vangnetgevallen van bodemverontreiniging worden we soms geconfronteerd met onvoorziene bodemverontreinigingen waarbij er geen veroorzaker is aan te wijzen maar wel aanpak vereist is. Voorbeelden zijn drugsdumpingen en historische verontreinigingen waarbij de bron en/of veroorzaker niet in beeld is. De Omgevingswet kent geen vangnetbepaling. In overleg met gemeente, omgevingsdienst en het Rijk gaan we in overleg onder welk kader een aanpak haalbaar en financierbaar is.

3. **Pilots uitvoeren**: We stimuleren duurzaam grondwater- en bodembeheer via pilots. Dit kan gaan om maatregelen in het beheer en de inrichting om de gevolgen van een bodemverontreiniging op de leefomgeving te verkleinen of natuurlijke afbraak te stimuleren. Ook inventariseren we de mogelijke aandachtslocaties voor PFAS, naar aanleiding van de grote zorgen over deze stofgroep en bestuurlijke afspraken Bodem. We streven naar het toekomstbestendig maken van locaties waarvoor nog een grote nazorgopgave resteert. Tot slot geven we samen met gemeenten invulling aan gebiedsgericht grondwaterbeheer onder de Omgevingswet.

5.3.1.5 We stellen beoordelingskaders op voor locaties waar een bodemverontreiniging in de grond en het grondwater aanwezig is

Onder de Omgevingswet is de gemeente primair verantwoordelijk voor de zorg van de fysieke leefomgeving. De gemeenten zijn bevoegd gezag voor bodemsanering, bouwen op verontreinigde grond en graven in sterk verontreinigde grond. Dit is een verschuiving van bevoegdheid van de

provincie naar gemeenten ten opzichte van de Wet bodembescherming. Met het wegvallen van de Wet bodembescherming is er geen landelijk kader meer voor de aanpak van grondwaterverontreiniging. Het is aan de provincie om dit vanuit de KRW zelf in te vullen. Gekozen is voor een beleidsneutrale overgang van Wet bodembescherming naar de Omgevingswet. In de provinciale omgevingsverordeningen zijn instructieregels voor gemeenten opgenomen voor de omgang met bodemverontreiniging. In de toelichting van onze omgevingsverordening is een nadere duiding opgenomen van onze instructieregels.

De provincie blijft bevoegd gezag voor locaties die vallen onder het overgangsrecht. Dit gaat om uiteenlopende situaties waaronder lopende saneringen, saneringen met actieve nazorg of locaties waar na saneren een restverontreiniging is achtergebleven. Voor deze locaties blijft de Wet bodembescherming van toepassing.

5.3.1.6 We verzorgen beleidsvorming hoe om te gaan met PFAS

Eén van de lastigste groepen stoffen op dit moment zijn PFAS (per- en polyfluoralkylstoffen). PFAS is een groep van meer dan 6.000 stoffen. Het zit bijna overal in het milieu en de normen zijn extreem laag. Het is daarom nodig op een pragmatische manier om te gaan met aanwezige verontreinigingen, en daarnaast zwaar in te zetten op het voorkómen van extra uitstoot van deze stoffen.

Vanwege de unieke eigenschappen van PFAS (vet-afstotend, waterafstotend, afparelend en hittebestendigheid) werden en worden PFAS grootschalig toegepast, van blusschuim tot cosmetica en van papier en textiel tot bestrijdingsmiddelen. De stoffen breken alleen af onder zeer extreme condities (boven 1.100 °C) en verspreiden zich gemakkelijk in het milieu. PFAS kunnen al bij zeer lage concentraties risico's opleveren voor mens, dier en milieu. Door de eigenschappen en de grootschalige, diffuse aanwezigheid in het milieu vormen PFAS een enorme technische en beleidsmatige uitdaging voor het realiseren van een vitale bodem en schoon grondwater.

Landelijk is een analysepakket vastgesteld waarin 28 PFAS-stoffen zijn opgenomen. Tot voor kort ging de meeste aandacht uit naar PFOS (onder andere de belangrijkste PFAS in blusschuim). Inmiddels wordt steeds duidelijker dat het milieu vanuit diverse andere activiteiten, waaronder bestrijdingsmiddelen, ook wordt belast met PFAS-stoffen die nog niet bij de reguliere bemonstering worden meegenomen.

Het bodembeleid richt zich van oudsher op de aanpak van puntbronnen van verontreiniging. De PFAS-problematiek laat zien dat ook diffuse verontreiniging een significante bedreiging vormt voor het bodem/watersysteem. De aanpak van diffuse bronnen is erg lastig waardoor het steeds belangrijker wordt om te voorkómen dat stoffen in met milieu terechtkomen.

In bijlage XIIV is het Beleidskader PFAS opgenomen. Hiermee neemt de provincie onduidelijkheden weg bij initiatiefnemers, ontwikkelaars en in het VTH-traject rondom de aanpak van PFAS. Het beleidskader gaat in op de volgende onderdelen:

- De noodzaak voor een beleidskader;
- Stofeigenschappen, risico’s en normstelling;
- Hoe om te gaan met PFAS bij bodemonderzoek en sanering;
- Het traject aanpak aandachtslocaties PFAS dat door de provincie wordt uitgevoerd.

Het beleidskader PFAS is daarmee een handvat en invulling van het landelijke wettelijke kader en geeft aan hoe het zich verhoudt tot onze omgevingsverordening.

5.3.2 Grondwaterkwaliteit

Een belangrijk deel van ons beleid voor grondwaterkwaliteit vloeit voort uit de Kaderrichtlijn Water. Daarom wordt die hieronder eerst behandeld. Uiteindelijk is het doel het grondwater schoon te houden of te krijgen, en daarom behandelen we grondwaterkwaliteit breder.

5.3.2.1 Kaderrichtlijn Water

De Kaderrichtlijn Water (KRW) onderscheidt grondwaterlichamen. In Overijssel komen twee grondwaterlichamen voor, Zand Rijn-Oost en Deklaag Rijn-Oost (zie Figuur 16. Grondwaterlichamen in Overijssel) Deze grondwaterlichamen lopen door in andere provincies. Voor de grondwaterkwaliteit zijn in de KRW de volgende doelen geformuleerd:

- Inbreng van verontreinigende stoffen voorkomen of beperken (zie link 5.3.2.2);
- De achteruitgang van de toestand te voorkomen (art. 4.15 Bkl) (zie link 5.3.2.3);
- Goede chemische toestand (art. 2.14 Bkl) (zie link 5.3.2.3);
- Voorkómen of ombuigen van stijgende trends van verontreinigende stoffen (art. 4.17 Bkl) (zie link 5.3.2.3).

5.3.2.2 Inbreng van verontreinigende stoffen in het grondwater

Conform artikel 4 van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en artikel 6 van de Grondwaterrichtlijn (GWR), vastgelegd in art 4.10 lid 3 van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Blk), beperken of voorkomen we de inbreng van verontreinigende stoffen in het grondwater, voor zover wij daar invloed op hebben. Op diffuse verontreiniging heeft het Rijk meer invloed dan wij, dus daarvoor zijn wij van het Rijk afhankelijk. De provincie beschouwd de volgende stoffen als verontreinigde stoffen:

- Bijlage IV van het Bkl met de omgevingswaarden voor de goede chemische toestand
- Bijlage VC van het Bkl met signaleringsparameter beoordeling grondwatersanering
- Bijlage XVIIa van het Bkl met standaardwaarden voor grondwater
- Bijlage XIX van het Bkl met toetsingswaarden voor te infiltreren water. Deze stoffen worden in onze omgevingsverordening ook aangemerkt als schadelijke stoffen

De KRW en GWR maken daarbij onderscheid tussen ‘gevaarlijke’ en niet-gevaarlijke stoffen. Gevaarlijke stoffen zijn toxische, persistente en bioaccumuleerbare stoffen of groepen van stoffen, en andere stoffen of groepen van stoffen die aanleiding geven tot evenveel bezorgdheid. De inbreng van gevaarlijke stoffen in het grondwater is in principe verboden, tenzij de stof door ons college als niet-gevaarlijk wordt beschouwd; leidend zijn daarbij de uitzonderingen zoals opgenomen in de KRW en de Grondwaterrichtlijn, zoals opgenomen in de Nederlandse wetgeving. Ook potentieel zeer zorgwekkende stoffen worden aangemerkt als gevaarlijk. Van alle niet-gevaarlijke stoffen wordt de inbreng beperkt. Dat wil zeggen dat enige inbreng is te accepteren, maar dat we maatregelen nemen om te zorgen dat de goede chemische toestand niet verslechtert en dat geen significante en aanhoudende stijgende trend in de concentratie van die stof in het grondwater wordt veroorzaakt. Hiervoor gaan we voorstellen maken voor in de omgevingsverordening. Daarin verwerken we ook de uitzonderingsmogelijkheden die de Grondwaterrichtlijn (GWR) biedt.

Uitzonderingen inputs

Voor de aanpak van (historische) verontreinigingen die de grondwaterkwaliteit negatief beïnvloeden zijn instructieregels opgenomen in onze omgevingsverordening. Hierbij sluiten we zoveel mogelijk aan bij de Wet bodembescherming en circulaire bodemsanering zoals deze gold voor de

inwerkingtreding van de Omgevingswet. Uitzonderingen op het nemen van maatregelen zijn volgens de GWR mogelijk als:

- Het om diffuse bronnen gaat waarvan de aanpak technisch onmogelijk is (art 6 lid 2 GWR);
- Het om verwaarloosbare hoeveelheden of concentraties gaat in relatie tot de mogelijke achteruitgang van de kwaliteit van het grondwater (art 6 lid 3 sub b GWR). Dat is alleen mogelijk als enig onmiddellijk of toekomstig gevaar van achteruitgang van de kwaliteit van het ontvangende grondwater uitgesloten is;
- Het onevenredig kostbaar is om hoeveelheden verontreinigende stoffen uit vervuilde bodem of grondwater te verwijderen, of anderszins het zorgen dat insijpeling daarvan kan worden beheerst onevenredig kostbaar is (art. 6 lid 3 sub e onder ii GWR). Kosteneffectiviteit en doelmatigheid zijn dan ook aspecten die in de afweging meegenomen mogen worden.

In bijlage XIV is opgenomen hoe de provincie de monitoring heeft ingericht in relatie tot prevent en limit, de aanpak van bodemverontreiniging en gebruik maken van de bovenstaande uitzonderingen.

5.3.2.3 Toestand en trend

De drie andere doelen die genoemd zijn in 5.3.2.1 hebben allemaal te maken met de toestand en de trend van verontreinigende stoffen. Die worden beoordeeld conform het Nederlandse protocol voor toetsen en beoordelen.

Voor de toestandbeoordeling wordt gekeken naar stoffen uit de EU-grondwaterrichtlijn (nitraat en bestrijdingsmiddelen) en naar stoffen waar Nederland drempelwaarden voor heeft vastgesteld (chloride, nikkel, arseen, cadmium, lood en totaal-fosfaat). Per stof wordt een beoordeling gemaakt. Zolang het percentage meetpunten met een overschrijding van de drempelwaarde beperkt blijft tot 20%, is de toestand voor die stof goed. Daarnaast mogen grondwaterafhankelijke oppervlaktewateren en grondwaterwaterafhankelijke terrestrische ecosystemen niet nadelig worden beïnvloed door een slechte kwaliteit van toestromend grondwater.

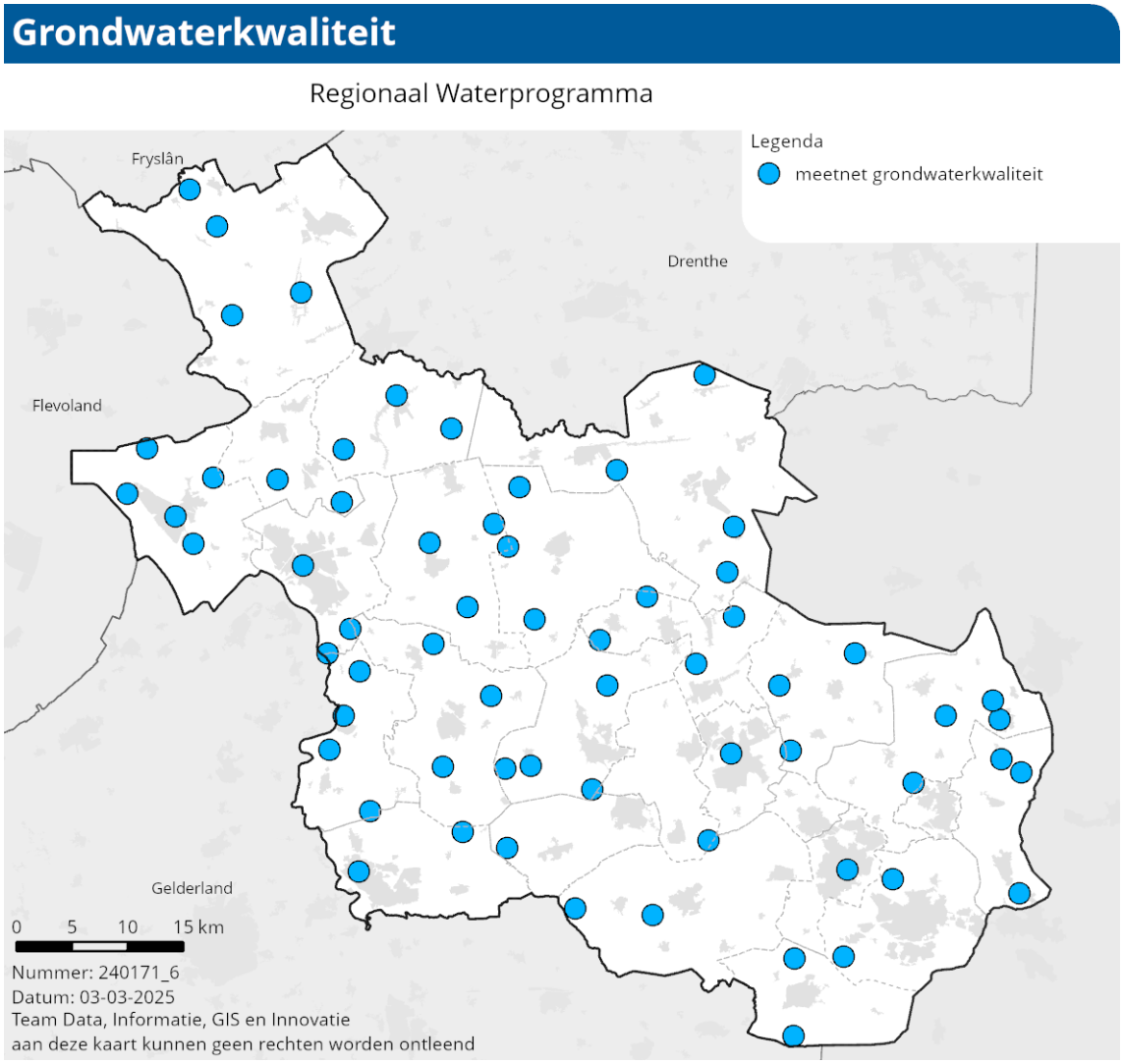
Voor de beoordeling van trends wordt gekeken naar dezelfde stoffen. Stijgende trends van die stoffen, die bovendien boven 75% van de drempelwaarden zijn, moeten worden omgebogen.

We gebruiken gegevens uit ons eigen en het Landelijke Meetnet Grondwaterkwaliteit voor zowel de toestand- als de trendbeoordeling.

5.3.2.4 Monitoren grondwaterkwaliteit

Met behulp van een landelijk en provinciaal monitoringnetwerk brengen we de grondwaterkwaliteit in beeld Figuur 17 geeft het huidige monitoringnetwerk voor de grondwaterkwaliteit weer.

We delen deze gegevens publiekelijk en zorgen voor een duiding.

Figuur 17. Monitoringspunten voor de grondwaterkwaliteit.

Met dit grondwaterkwaliteitsmeetnet brengen we de kwaliteit van het grondwater in Overijssel zo goed mogelijk in beeld. Daarin wordt jaarlijks bemonsterd en gemeten op een aantal standaard-parameters. Daarnaast worden met enige regelmaat meer ‘exotische’ stoffen onderzocht. Dit gebeurt zo veel mogelijk in afstemming met andere provincies via het Platform Meetnetbeheerders. Ons meetnet kent ondiepe filters (minder dan 10 meter), filters rond 10 meter onder maaiveld en filters rond 25 meter onder maaiveld. Het meetnet heeft tot doel de toestand en de trend van de kwaliteit goed in beeld te houden, voor stoffen die voor de KRW van belang zijn en ook voor stoffen die meer in het algemeen voor de waterkwaliteit van belang zijn.

Er vallen een aantal zaken op die onze metingen aantreffen:

- Van sommige stoffen worden de kwaliteitsnormen/drempelwaarden overschreden, bijvoorbeeld van arseen, nitraat of bestrijdingsmiddelen. Dit leidt (nog) niet tot een negatief oordeel over de chemische toestand, omdat een overschrijding nergens meer is dan 20% van de meetpunten. Daarom is de chemische toestand goed.
- We zien op een aantal plaatsen in Overijssel stijgende trends chloride (zout) in het grondwater. De oorzaak is mogelijk natuurlijk, maar dit is niet goed uitgezocht.

- Daarnaast vinden we een zeer groot aantal andere stoffen in het grondwater die niet altijd een kwaliteitsnorm of drempelwaarde hebben: medicijnresten, hormonen, antibiotica, industriële stoffen, gewasbeschermingsmiddelen, biociden, PFAS. Daaronder ook Zeer Zorgwekkende Stoffen. Hierboven (zie 5.3.2.2) is aangegeven dat de inbreng van verontreinigende stoffen voorkomen of beperkt moet worden. Kennelijk lukt dat niet goed genoeg. We gaan samen met Rijk en andere provincies na of er voor meer stoffen een drempelwaarde moet worden vastgesteld; het aantal bekende probleemstoffen groeit in elk geval snel.
- Ook in grondwaterbeschermingszones zien we allerlei stoffen in het grondwater. Dat kan betekenen dat op termijn Vitens de zuivering moet uitbreiden. Daarmee ontstaat dan een juridische spagaat: de KRW geeft in art. 7 aan dat de zuiveringsinspanning voor drinkwater niet mag toenemen maar geeft ook aan dat het eindproduct aan de Drinkwaterrichtlijn moet voldoen. Met maatregelen moet dat voorkomen worden. Echter, als hierin in de toekomst een keuze moet worden gemaakt, kiezen we voor de gezondheid van de inwoners en dus voor goed drinkwater.

5.3.2.5 Vergrijzing van het grondwater

Sinds 'Lekkerkerk', de eerste bodemverontreiniging die veel media-aandacht kreeg, in 1980, is er veel aandacht voor lokale bodem- en grondwaterverontreinigingen. Typerend voor dergelijke verontreinigingen was dat ze lokaal waren, vaak enkele stoffen, en per stof een vrij hoge concentratie. De laatste jaren zien we een ander type verontreinigingen: (bijna) overal, veel stoffen, en per stof een lage concentratie. Dit verschijnsel (steeds meer stoffen aantreffen, per stof vaak in een lage concentratie) wordt 'vergrijzing' genoemd. Het verschijnsel baart ons zorgen omdat:

- grondwater traag reageert: een stof die in het water terecht komt wordt vaak pas na geruime tijd ontdekt;
- het praktisch onmogelijk is deze stoffen te verwijderen;
- we van de meeste stoffen de bronnen niet goed genoeg kennen om effectieve maatregelen te bedenken;
- het grondwater buiten grondwaterbeschermingszones langzaamaan steeds minder geschikt wordt als bron voor drinkwater. Dit belemmert de zoektocht naar nieuwe drinkwaterwinningen.

Er is op dit moment geen eenduidige manier om de mate van vergrijzing uit te drukken. Daarom ontwikkelen we in samenwerking met andere provincies hiervoor een indicator. Verder willen we onderzoeken welke activiteiten de vergrijzing van het grondwater veroorzaken. Vaak weten we dat nu niet. Zo nodig gaan we deze activiteiten reguleren. Verder werken wij aan een afwegingskader gewasbestrijdingsmiddelen.

5.4 Wat verwachten wij van onze partners

Met de Omgevingswet zijn de gemeenten verantwoordelijk geworden voor de bodemkwaliteit en zijn het bevoegd gezag. Daarmee kunnen ze sterk sturen op functietoekenning en daarmee de emissies naar bodem en grondwater en de aanpak van bodemverontreiniging en grondverzet. Het grondwater is mede afhankelijk van de kwaliteit in de bodem. Gemeente zijn daarmee mede sturend op de kwaliteit van het bodem-watersysteem. We verwachten van gemeenten en waterschappen een

proactieve houding om te komen tot samenhangend beleid voor bodem- en grondwaterkwaliteit. Dit betekent een actieve deelname aan kennisnetwerken, aanpak specifieke verontreinigingen en beleidsontwikkeling. Vanuit het Rijk verwachten we dat de juiste randvoorwaarden in Wet en regelgeving, kennis en middelen beschikbaar worden gesteld om onze taken en verantwoordelijkheden op te pakken.

Wij hebben extra aandacht voor de kwaliteit van het grondwater in grondwaterbeschermingszones, in verband met de winning daarvan voor drinkwater. We verwachten dat de waterschappen, gemeenten, TBO's, de landbouw en andere sectoren nauw met ons samenwerken.

Met drinkwaterbedrijven willen we in deze cruciale periode samen optrekken om te garanderen dat er voldoende grondstof is waarmee drinkwaterbedrijven gemakkelijk goed drinkwater kunnen maken.

5.5 Raakvlakken andere beleidsterreinen

In hoofdstuk 6 is aandacht voor grondwaterkwantiteit. In hoofdstuk 3 is aandacht voor drinkwater.

6 Grondwaterkwantiteit

Dit hoofdstuk zet het provinciale beleid voor grondwaterkwantiteit uiteen. Het biedt een gedetailleerde uitwerking van onze doelen en maatregelen, en beschrijft de rolverdeling en de verwachte bijdragen van verschillende partners. Het beleid is gericht op voldoende beschikbaarheid van grondwater voor functies die een goede grondwaterkwaliteit vereisen. Dit is van cruciaal belang voor drinkwatervoorziening, landbouw, industrie en natuur. Zoals in de Omgevingsvisie al aangegeven kiezen we als uitgangspunt 'functie volgt peil': gebruik en functies moeten zich aanpassen aan grondwaterstanden, niet andersom. Het beleid is in lijn met de Kaderrichtlijn Water (KRW), die doelen stelt voor zowel grondwaterkwantiteit als voor grondwaterafhankelijke oppervlaktewateren en terrestrische ecosystemen. Het beleid voor grondwaterkwantiteit heeft vier kernpunten: (1) we vergroten de grondwatervoorraad via samenwerking met partners om de waterbeschikbaarheid te vergroten door maatregelen zoals water vasthouden, (2) we werken aan beter zicht op onttrekkingen door registratie van kleinere onttrekkingen en monitoring van de totale onttrekkingen om een beter beeld te krijgen van de waterbalans, (3) we gaan een afwegingskader ontwikkelen, evalueren ons huidige onttrekkingenbeleid en scherpen het zo nodig aan om grondwater te reserveren voor hoogwaardig gebruik, en (4) we overwegen een periodieke evaluatie van onttrekkingsvergunningen, rekening houdend met alle belangen, vooral die van de publieke drinkwatervoorziening.

6.1 Doelen

- We zorgen dat er voldoende grondwater beschikbaar blijft voor functies die een goede grondwaterkwaliteit vereisen. In droge perioden zal het niet altijd mogelijk zijn al die functies te bedienen. Dan kunnen beperkingen nodig zijn.
- Conform de KRW is onttrekking per grondwaterlichaam gemiddeld niet groter dan de aanvulling[12] en dalen de grondwaterpeilen niet.

[12] Officiële tekst van de KRW: de gemiddelde jaarlijkse onttrekking op lange termijn overschrijdt de beschikbare grondwatervoorraad niet.

- We houden meer water vast dan nu. Een consequentie kan zijn dat zich, zeker in het voorjaar, nattere omstandigheden voordoen.
- We hebben goed zicht op de hoeveelheid onttrokken grondwater zodat we over enkele jaren kunnen vaststellen of het nodig is een grondwateronttrekkingsplafond en/of een soort verdringingsreeks vast te stellen.
- We besparen water waar mogelijk.
- Functies die minder eisen stellen aan een grondwaterkwaliteit proberen we zoveel mogelijk door te sluizen naar andere bronnen.

Deze doelen komen overeen met wat de Kaderrichtlijn Water (KRW) van ons vraagt. De KRW formuleert een aantal doelen voor grondwaterkwantiteit. Daarnaast heeft de KRW doelen voor grondwaterafhankelijke oppervlaktewateren en grondwaterafhankelijke terrestrische ecosystemen. Menselijke ingrepen mogen er niet de oorzaak van zijn dat de kwantiteitsdoelen voor die oppervlaktewateren niet worden gehaald en/of dat de toestand van die wateren achteruitgaat. Dit geldt ook voor grondwaterafhankelijke terrestrische ecosystemen. Daarnaast noemt de KRW specifiek dat er geen sprake mag zijn van intrusie van bijvoorbeeld zout.

6.2 Rolverdeling

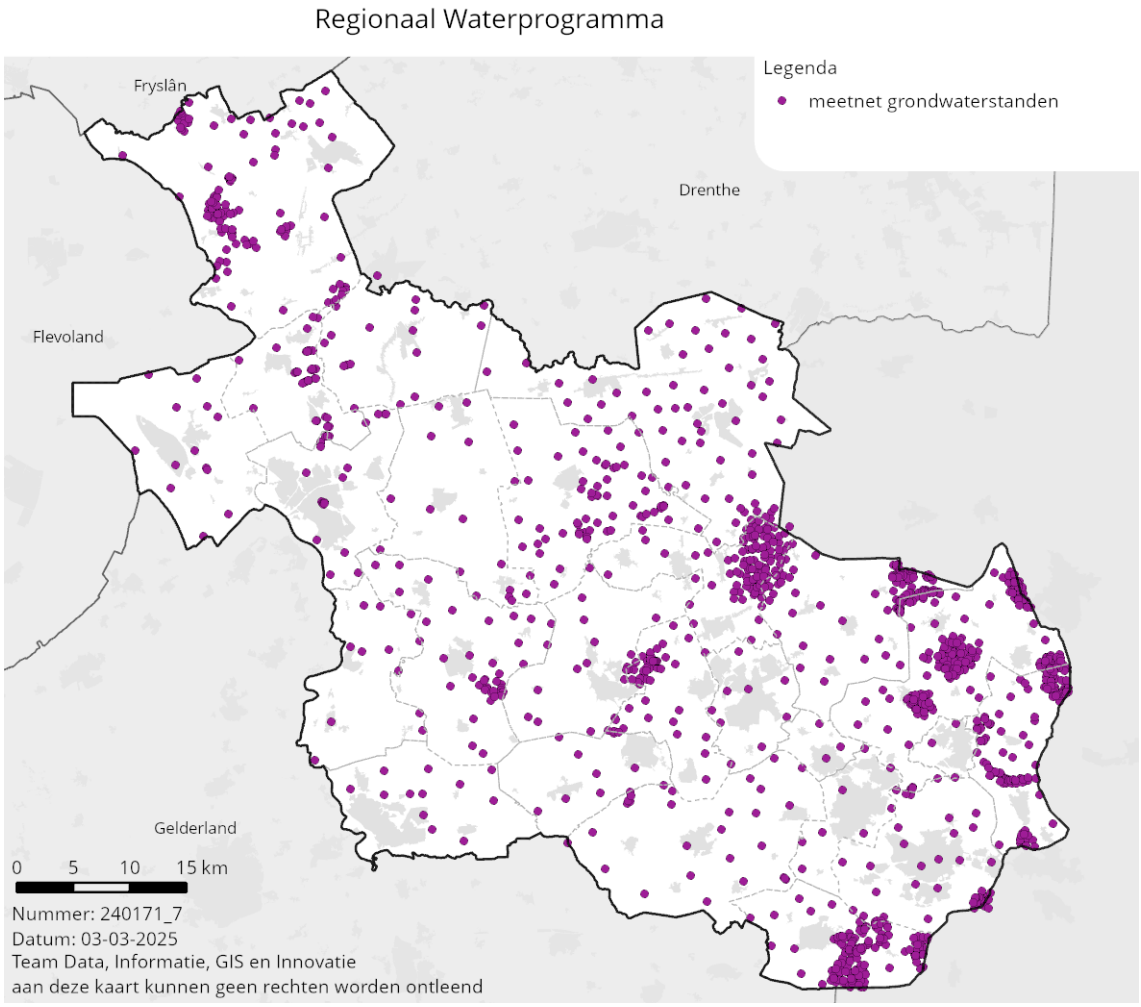
Voor grondwater is de **provincie** verantwoordelijk voor de coördinatie van de werkzaamheden van waterschappen en gemeenten. Daarnaast is de provincie verantwoordelijk voor het vaststellen van de begrenzing van grondwaterlichamen. Verder is de provincie verantwoordelijk voor de KRW-monitoring van grondwaterpeilen. Ook is de provincie bevoegd gezag voor onttrekkingen ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening, industriële onttrekkingen boven de 150000 m^3/jaar en open bodemenergiesystemen.

Waterschappen zijn integraal verantwoordelijk voor het grondwaterbeheer in hun gebied. Met het peilbeheer sturen ze op de waterberging in de bodem en grondwaterstand. Ze zijn bevoegd gezag voor overige onttrekkingen en bemalingen alsmede de infiltratie.

6.3 Uitwerking beleid

De beoordeling van de kwantitatieve toestand vindt plaats op het niveau van een grondwaterlichaam, net als bij de chemische toestand. De grondwaterlichamen zijn te zien op de kaart in het vorige hoofdstuk. Met behulp van een provinciaal monitoringnetwerk van peilbuizen brengen we de grondwaterkwantiteit in beeld. Figuur 18 geeft het monitoringsnetwerk weer in de twee grondwaterlichamen binnen het grondgebied van Overijssel.

Grondwaterkwantiteit

Figuur 18. Monitoringspunten voor de grondwaterkwantiteit.

Op het niveau van de grondwaterlichamen (Deklaag Rijn-Oost en Zand Rijn-Oost, zie figuur 14 in hoofdstuk 5) is de onttrekking gemiddeld in balans met de aanvulling; slechts ca. 10% van het neerslagoverschot wordt onttrokken. Daarmee is dat doel van de KRW bereikt. Toch is de druk op de waterbeschikbaarheid groot doordat lokaal en/of tijdelijk knelpunten kunnen ontstaan die niet zichtbaar zijn op het niveau van het grondwaterlichaam en gemiddeld in de tijd. Zo zijn er conflicten tussen watergebruikers: grootzakelijke gebruikers krijgen niet altijd meer een aansluiting bij Vitens omdat er regionaal te weinig water beschikbaar is; in droge zomers worden beperkingen ingesteld voor gebruik van het grondwater, etc. Met name in de gebieden in Twente waar geen wateraanvoer mogelijk is zijn de problemen in droge zomers groot. Ook zijn effecten van (tijdelijke) tekorten in grondwater terug te zien in de natuur: voor een deel van grondwaterafhankelijk oppervlaktewater blijkt de grondwaterkwantiteit onvoldoende om het ecologisch functioneren voldoende te kunnen ondersteunen. Dit geldt ook voor een aantal grondwaterafhankelijke terrestrische ecosystemen (waaronder Natura-2000-gebieden).

Wij voeren de volgende activiteiten uit:

- **We vergroten de grondwatervoorraad**
    - We werken samen met partners in het programma Zoetwatervoorziening Oost-Nederland, als onderdeel van het Deltaprogramma Zoetwater, aan de vergroting van de waterbeschikbaarheid door het uitvoeren van maatregelen gericht op het vergroten van de grondwatervoorraad.
    - We gaan actieve infiltratie[13] toestaan, als één van de middelen om aanvulling van de grondwatervoorraad ter vergroten, mits kan worden gegarandeerd dat het grondwater niet verontreinigd raakt door het infiltratiewater, en er geen andere doorslaggevende nadelen aan zijn verbonden.
    - We maken met gemeenten en waterschappen afspraken over een aanpak om steilranden en micro-reliëf in het landschap te behouden en zo nodig te creëren. Zo proberen we het effect van piekafvoeren te beperken en lokaal meer water vast te houden om daarmee de grondwatervoorraad aan te vullen.
    - Als blijkt dat in gebieden grondwaterpeilen, jaarrond bekeken, steeds verder uitzakken, willen we met waterschappen een aanpak ontwikkelen hoe we deze dalende trend ombuigen (bijvoorbeeld door het vergunningsbeleid aan te scherpen).
- **We werken aan beter zicht op onttrekkingen**
    - We gaan kleinere (maar nog steeds grote) onttrekkingen registreren, zoals aanbevolen door de Rekenkamer Oost. Daarmee krijgen we beter zicht op de totale onttrekkingen, en kunnen we na enkele jaren beoordelen of een grondwateronttrekkingsplafond dan wel een soort verdringingsreeks voor grondwater nodig is.
    - We zorgen voor voldoende inzicht in de hoeveelheid water die Overijssel in komt en uitgaat. Ook willen we een afwegingskader ontwikkelen voor onttrekkingen waarbij integraal naar grondwater en oppervlaktewater wordt gekeken, o.a. rekening houdend met locatie, beschikbaarheid van grond- en oppervlaktewater op die locatie, vereiste kwaliteit en aanwezige alternatieven.
    - We monitoren de grondwaterkwantiteit en nemen aanvullende maatregelen als de monitoringsresultaten daar aanleiding toe geven.
- **We gaan een afwegingskader ontwikkelen**
    - We gaan ons huidige onttrekkingenbeleid evalueren en zo nodig aanscherpen. Grondwater moet worden gereserveerd voor hoogwaardig gebruik: in eerste instantie voor de publieke drinkwatervoorziening, en pas daarna voor industrieel gebruik (voor zover de kwaliteit hoog moet zijn, bijvoorbeeld als grondstof voor dranken of conserven), kapitaalintensieve landbouw en pas daarna voor andere functies. Daarbij geldt als randvoorwaarde dat er voldoende water voor natuurgebieden overblijft (vereisten uit de KRW). Voor individuele gebieden kunnen specifieke aanvullende regels worden gesteld, bijvoorbeeld voor boringsvrije zones. In het afwegingskader wordt rekening gehouden met de vereiste kwaliteit van het te

[13] Onder actieve infiltratie verstaan wij “dat water bewust wordt ingenomen, verplaatst en geïnfiltreerd ten behoeve van de grondwateraanvulling” (KWR, rapport BTO 2024.006, 2024).

gebruiken water, de kwaliteit van het geloosde water en de verdere verwerking van dat water na het gebruik.
    - In de programmering van bedrijventerreinen ontmoedigen we de nieuwvestiging van bedrijven in Oost-Overijssel met een extreem groot (drink)waterverbruik. We vragen van bedrijven met een grote watervraag hun bedrijfsprocessen door te lichten om te proberen de vraag te verkleinen.
- **We houden ons vergunningenbeleid onder de loep**
    - We gaan na of het mogelijk en nodig is de huidige eeuwigdurende vergunningen periodiek te evalueren en hoe dat dan zou moeten. Hierbij houden we rekening met de bedrijfsvoering van de vergunninghouders.

6.3.1 Vergroting grondwatervoorraad

Bij de inrichting van het landelijk gebied, inclusief het watersysteem, zetten we in op meer vasthouden van water, in welke vorm dan ook . We doen dat nu ook al, bijvoorbeeld via het programma 'Haarvaten op Peil' en projecten in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer DAW (zie 2.3.4). In droge zomers zakken de grondwaterstanden nu echter te ver uit. Daarom moeten we hier meer op inzetten. Dat extra vasthouden kan door beken meer te laten meanderen, maar ook door ingrepen als meer stuwen of hogere standen van bestaande stuwen, hydrologische buffers, etc. Op die manier neemt de grondwatervoorraad toe. Natuurlijke oplossingen hebben de voorkeur.

Ook actieve infiltratie is een methode om de grondwatervoorraad aan te vullen. We willen dat faciliteren en bevorderen. Een aandachtspunt bij actieve infiltratie is wel dat als het te infiltreren water verontreinigd is, het grondwater ook verontreinigd kan raken. Oppervlaktewater is daarom niet in alle gevallen geschikt voor actieve infiltratie. Afstromend hemelwater kan in aanraking zijn geweest met allerlei verontreinigingen (olie, metalen, bandenslijpsel) en is dus ook niet in alle gevallen geschikt. Daarom willen we actieve infiltratie alleen toestaan als de kwaliteit van het infiltratiewater niet zorgt voor verslechtering van de grondwaterkwaliteit.

De 'sponswerking' van de bodem kan o.a. worden vergroot door het laten toenemen van de voorraad organische stof in de bodem en, meer in het algemeen, door het toewerken naar een vitale bodem (zie volgende hoofdstuk).

6.3.2 Beter zicht op onttrekkingen

De KRW-eis dat de gemiddelde jaarlijkse onttrekking de beschikbare grondwatervoorraad niet overschrijdt, is nog niet zo gemakkelijk te toetsen als het op het eerste gezicht lijkt. Voor Overijssel als geheel is een waterbalans opgesteld (het geheel van de aanvoer- en afvoerposten van water) maar om gericht beleid te kunnen voeren is het nodig in te zoomen op kleinere gebieden. Daar gaan we aan werken.

Een waterbalans kent altijd onzekerheden. Eén van de redenen is dat de hoeveelheid water die toegevoegd wordt aan het grondwater niet valt te meten. Dat moet dus berekend worden, en zo'n berekening kent onzekerheden. Een andere belangrijke onzekerheid wordt veroorzaakt doordat lang niet alle onttrekkingen worden geregistreerd. De provincie is zelf bevoegd gezag voor winningen voor de openbare drinkwatervoorziening en industriële toepassingen boven de 150.000 m^3 per jaar en daarom zijn die bij ons goed in beeld. Voor de overige winningen zijn de waterschappen bevoegd gezag. Daar hebben wij momenteel minder goed zicht op, maar ook de waterschappen hebben niet alle onttrekkingen goed in beeld. Die kleinere onttrekkingen zijn talrijker dan de grote, en de totale

hoeveelheid onttrokken water uit die kleinere winningen kan groot zijn. Het is nog onbekend of deze kleine onttrekkingen substantieel bijdragen aan grondwaterkwantiteitsproblemen. Om dat beter in beeld te krijgen werken we samen met de waterschappen aan een manier om ook de onttrokken hoeveelheden van kleinere winningen beter te kunnen registreren en monitoren.

Over enkele jaren kunnen we dan de onzekerheden in de waterbalans verkleinen. Daarmee krijgen we ook meer inzicht in de vraag of het nodig is een onttrekkingsplafond in te stellen, of het nodig is een grondwater-equivalent van de verdringingsreeks te ontwikkelen, en of het nodig is alle onttrekkingen te registreren. Dat laatste doen we nu bewust nog niet, omdat dat tot een enorme administratieve last kan leiden. Met de inzichten die we de komende jaren gaan opdoen, kunnen we dat standpunt tegen die tijd zo nodig heroverwegen.

6.3.3 Afwegingskader

De beschikbaarheid van grondwater is van groot belang, voor allerlei functies. Gelukkig komt er via de neerslag steeds opnieuw water bij, maar niet altijd op de plek waar het nodig is en het moment waarop het nodig is. Meerdere actoren hebben belang bij voldoende grondwater: Vitens, industrie, landbouw en natuur. Om de juiste balans te vinden in de uiteenlopende belangen, is een afwegingskader nodig. Dat ontbreekt momenteel en daarom gaan we dat ontwikkelen. Daarmee willen we ook duidelijkheid geven aan water-intensieve bedrijven over de gebieden waar wel en waar niet voldoende water beschikbaar is. Zo kunnen we knelpunten voorkómen. Ook kunnen we met dat afwegingskader sturen welke bron wordt gebruikt (oppervlaktewater, grondwater, drinkwater).

6.3.4 Vergunningen

Momenteel worden onttrekkingsvergunningen vaak voor onbepaalde tijd afgegeven. We willen kijken wat er mogelijk is om vergunningen periodiek te gaan evalueren en zonodig aanpassen, als veranderde omstandigheden (inclusief klimaatverandering) of inzichten daartoe aanleiding geven. Het gaat hierbij om zowel onttrekkingen voor de drinkwatervoorziening als voor andere doeleinden. Daarbij willen we uiteraard rekening houden met de bedrijfsvoering van de vergunninghouders, en dat betekent dat we realistische termijnen zullen hanteren en de administratieve last tot een minimum zullen beperken. Dit is in lijn met artikel 11 lid 5 KRW.

6.4 Wat verwachten wij van onze partners

We verwachten dat de waterschappen, gemeenten, de landbouw en TBO’s nauw met ons samenwerken om water beter vast te houden, om zo de grondwatervoorraad te vergroten. Ook zullen we met de waterschappen naar de registratie van onttrekkingen kijken, om een beter beeld van de waterbalans te krijgen.

Met drinkwaterbedrijven willen we in deze cruciale periode samen optrekken om te garanderen dat er voldoende grondstof is waarmee drinkwaterbedrijven gemakkelijk goed drinkwater kunnen maken.

6.5 Raakvlakken andere beleidsterreinen

Ook in hoofdstuk 3 is aandacht voor grondwaterkwantiteit. In hoofdstuk 2 over ruimtelijke adaptatie en hoofdstuk 4 over het oppervlaktewatersysteem is ook aandacht voor droogte. Daarnaast heeft

grondwaterkwantiteit raakvlakken met natuur, landbouw, drinkwatervoorziening maar potentieel ook met schade aan gebouwen.

7 Duurzaam en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond

De ruimte in Nederland is schaars, dit geldt ook steeds meer voor onze ruimte onder maaiveld. Als gevolg van onze maatschappelijke opgave maken we intensiever gebruik van de natuurlijke kwaliteiten van de bodem en de aanwezige voorraden. Denk hierbij aan het bouwen op een goed te funderen bodem, het winnen van grondwater voor onze drinkwatervoorziening en de seizoensopslag van warmte voor duurzame verwarming. Wel zijn we afhankelijk van de eigenschappen van deze bodem en ondergrond. Niet alle functies kunnen overal gerealiseerd worden in de ondergrond. Ook stelt de bodemeigenschappen randvoorwaarden aan het gebruik op maaiveld. Als provincie streven we naar goede geordende ondergrond waar voldoende ruimte is voor toekomstige opgave en waarbij het gebruik duurzaam en efficiënt plaatsvindt. De kern van ons beleid is dat we voor de driedimensionale laag grondwater de ondergrond steeds meer functies toekennen.

7.1 Doelen

We streven naar een bodem in topconditie door bodem en ondergrond duurzaam en efficiënt te benutten en te beschermen. Er is een goede balans tussen benutten en beschermen van de bodem en ondergrond. Hierbij kan soms actief herstel op sommige locaties nodig zijn. Onze inzet is om de volgende trends om te buigen:

- Van degraderende bodems naar het vergroten van de bodemdiensten en -functies. Dit betekent de achteruitgang en verslechtering van onze bodems stoppen. En onze bodem, als onderdeel van het natuurlijk systeem, beter inzetten om onze opgave te realiseren.
- Van enkelvoudig naar meervoudig ruimtegebruik, waar het kan. In de ondergrond is het gebruikelijk om verschillend gebruik te scheiden. De inzet vanuit de Omgevingswet en Nota Ruimte is om de ruimte, ook ondergronds, optimaal en meervoudig te benutten. Waar het kan, zoeken we in de ondergrond naar het samengaan van functies die elkaar versterken of niet significant negatief beïnvloeden.
- Van bodem als grote onbekende naar inspiratiebron voor ruimtelijke ontwikkelingen en duurzaam gebruik. Vanuit een idee van maakbaarheid verstoren we, veelal onbewust, verschillende bodemvormende lagen die nodig zijn voor een gezonde en vitale bodem. Ook hebben bodemvormende processen gezorgd voor een uniek landschap wat bijdraagt aan de identiteit van een gebied.

7.2 Rolverdeling

In het schema op de volgende pagina worden de rollen en taken rond bodem en ondergrond kort omschreven.

Rijk

- Kaderstellend en regievoerend voor de ordening van de ondergrond. Dit via Structuurvisie Ondergrond (STRONG) en Nota nationale omgevingsvisie (NOVI)/Nota Ruimte
- Verantwoordelijk voor de vergunningverlening op basis van de Mijnbouwwet - ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG)
- Verantwoordelijk voor de kennisontwikkeling en -deling over duurzaam en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond

Provincie

- Goede ruimtelijke ordening ook voor de ondergrond en in het bijzonder voor de grondwaterlaag
- Verantwoordelijk voor de vergunningverlening, toezicht en handhaving van open bodemenergiesystemen en deel van de ontgrondingen
- Adviesrecht voor mijnbouw activiteiten

Waterschappen

- Grondwaterbeheertaken kwaliteit en kwantiteit (weging van het waterbelang)

Gemeenten

- Duurzame en efficiënte inrichting van de leefomgeving
- Het evenwichtige toedeling van functies aan locaties ook onder maaiveld
- Ordening van de ondergrond en in het bijzonder de eerste meters
- Verantwoordelijk voor de vergunningverlening, toezicht en handhaving Milieu Belastende Activiteiten waaronder gesloten bodemenergiesystemen

7.3 Uitwerking beleid

Naast de wettelijke taken en verantwoordelijkheden verschuift de rol van de provincie meer naar een verbindende, initiërende en organiserende rol. Daarmee vormen we een schakel tussen enerzijds het landelijke en anderzijds het regionale en bovenlokale niveau.

- **We implementeren landelijke beleidskaders en programma's**. Hierbij gaat het om de Omgevingswet, het nationaal programma bodem, ondergrond en grondwater en de beleidsbrief 'Water en Bodem Sturend';
- **We zetten in op kennisontwikkeling en -deling**. Dit is onderdeel van het nieuw te ontwikkelen landelijke kennis- en samenwerkingsnetwerk. Deze netwerken zijn gericht op kennisdeling, het vergroten van bewustwording en ze bieden deelnemers inspiratie;
- **We versterken de beleidskaders voor de 3D/4D ordening van de ondergrond**. We vergroten de bewustwording over 3D/4D denken en doen in de ruimtelijke ontwikkeling. Vanuit de lagenbenadering wordt ondergrond (3D) volwaardig meegenomen en afgewogen bij initiatieven en ontwikkelingen. Voor het bodem- en watersysteem is ook het tijdsaspect (4D) een belangrijke onderscheidende component;
- **We stimuleren en reguleren de bijdrage van de bodem en ondergrond aan de energietransitie**. We stimuleren het optimaal en veilig benutten van bodemenergiesystemen en geothermie en verkennen de mogelijkheden voor duurzame warmte en energieopslag in de ondergrond. Vanuit onze rol als bevoegd gezag voor open bodemenergiesystemen en onze verantwoordelijkheid voor drinkwater reguleren we de toepassing energiesystemen in de ondergrond.

- **We reguleren ontgrondingen in Overijssel**. De winning van primaire bouwstoffen (zand, klei en grind) blijft nodig. Nationaal streven we naar een circulaire economie en daarmee de stimulering van hergebruik. Als bevoegd gezag voor een deel van de ontgrondingen zijn we een schakel in deze keten.
- **Wij adviseren het ministerie Klimaat en Groene Groei bij mijnbouwactiviteiten**. Dit doen we om de kwaliteit van de Overijsselse leefomgeving te borgen.

Onze inzet als provincie maken we concreet in een periodieke uitvoeringsagenda bodem en ondergrond.

7.3.1 We implementeren landelijke beleidskader en programma's

Het Rijk neemt een grotere regierol als het gaat om de ruimtelijke inrichting van Nederland en werkt dit voor bodem en ondergrond uit in de nationale programma's 'Bodem, Ondergrond en Grondwater' en 'Duurzaam Gebruik van de Diepe Ondergrond'. Aanvullend wordt de EU-bodemmonitoringsrichtlijn in 2025 vastgesteld die nationaal geïmplementeerd moet worden. In samenwerking met andere provincies zorgen we voor een goede doorvertaling en uitvoering van de landelijke beleidskader. Hierbij maken we waar nodig gezamenlijk afspraken over deze implementatie en de benodigde middelen vanuit het Rijk.

7.3.2 We zetten in op kennisontwikkeling en-deling

Niet alle structurerende keuzes uit de beleidsbrief 'Water en Bodem Sturend' zijn even praktisch toepasbaar. Ook is niet altijd helder hoe de kwaliteiten van de bodem zo optimaal mogelijk kunnen worden benut of beschermd. Daarom werken we samen met andere overheden aan kennisontwikkeling en -deling. We blijven de regionale kennisnetwerken Onder Twente en IJsselland Doorgrond versterken. Ook ontwikkelen we praktische handvatten voor gemeenten en omgevingsdiensten als het gaat om bodem en ondergrond in de omgevingsvisie en het omgevingsplan. Landelijk blijven we actief in nationale kennisnetwerken (zoals het platform bodemenergie) om nieuwe (wetenschappelijke) inzichten naar Overijssel te halen. Tot slot maken we kennisdeling mogelijk via de netwerken, faciliteren we cursussen voor medeoverheden en dragen we bij aan online leermogelijkheden via bijvoorbeeld de Bodembreedacademie.

7.3.3 We versterken de beleidskaders voor 3D/4D ordening van de ondergrond

Daar waar nodig schrijven of schrappen we regels in onze omgevingsverordening om duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond te waarborgen. We stellen beleidsregels op voor onze taken als bevoegd gezag als dit bijdraagt aan de helderheid van onze uitvoering. En we versterken de bewustwording van 3D/4D denken en doen in de ruimtelijke ontwikkeling. Dit doen we onder andere in dit RWP en de activiteiten die hieruit voort vloeien, en via andere provinciale programma's en ontwikkelingen.

In onze omgevingsvisie is door Provinciale Staten de ladder van de ondergrond vastgelegd. De ladder geeft aan welke functie voorrang krijgt bij ruimtelijke ontwikkelen en het gebruik. De ladder betreft: 1. Drinkwater, 2. Energietransitie, 3. Tijdelijk gebruik, 4. Permanent gebruik, 5 Verboden activiteiten (o.a. schaliegas en opslag kernafval). In bijlage XV is een nadere toelichting gegeven op deze ladder en de 3D/4D ordening van de ondergrond.

De komende jaren zetten we in op het ontwikkelen en verankeren van de beleidskaders voor het duurzaam en efficiënt gebruik van de ondergrond. De komende jaren betreft de inzet:

- 3D begrenzen van beschermingszones (o.a. grondwaterbeschermingszones).

- Uitwerking van provinciale beoordelingskaders voor midden- en hoge temperatuur opslag
- De samenloop tussen bescherming en winning van drinkwater en die van geothermie en indien nodig bodemenergiesystemen.
- Betere 3D registratie van milieubelastende activiteiten waarvoor de provincie bevoegd gezag is.

7.3.4 We stimuleren en reguleren de bijdrage van de bodem en ondergrond aan de energietransitie

Om onze doelstellingen op het gebied van energietransitie te realiseren, stimuleert de provincie de inzet van warmtetechnieken die gebruik maken van de ondergrond. Voor technieken zoals bodemenergiesystemen, geothermie, warmteopslag en energiegassen kijkt de provincie naar manieren waarop de bodem en ondergrond veilig en verantwoord kunnen worden benut en beschermd.

Dit betekent dat de provincie Overijssel kijkt naar de mogelijkheden en randvoorwaarden die voortkomen uit de eigenschappen van de ondergrond en het gebruik op het maaiveld. Naast de geschiktheid van de ondergrond houden we rekening met andere gebruiksfuncties in de ondergrond. Denk hierbij aan het niet doorboren van bepaalde lagen ter bescherming van de grondwaterkwaliteit en drinkwaterbronnen. Ook is het belangrijk om een afweging te maken tussen meerdere beschikbare technieken. In deze afweging spelen onder andere efficiëntie, impact op de ruimtelijke ordening zowel boven- als ondergronds, organisatorische complexiteit, eisen aan bebouwing, elektriciteitsgebruik, randvoorwaarden van de locatie, koeling, temperatuurregime en de duur van mogelijke ondergrondse opslag een belangrijke rol.

Opslag van warmte en koude kan, mits juist gedimensioneerd, langdurig worden ingezet bij het verwarmen en koelen van gebouwen. Bij geothermie wordt warmte op diepte gewonnen, waarbij de opbrengst op termijn kan afnemen. Het ontwerp voor geothermie houdt rekening met een minimale levensduur van 30 jaar. Vanuit duurzaam gebruik en zuinig omgaan met ruimtegebruik geven we de voorkeur aan collectieve systemen boven individuele (warmte)systemen. Daarom stimuleren we vooral de ontwikkeling van geothermie en open bodemenergiesystemen.

Als provincie faciliteren we gemeenten bij het opstellen van deze bodemenergieplannen. Bij onze vergunningverlening voor open bodemenergiesystemen toetsen we aan het bodemenergieplan van de gemeente. Dit is via een beleidsregel voor open bodemenergiesystemen onder bodemenergieplannen verankerd.

7.3.5 We reguleren ontgrondingen in Overijssel

Met dit RWP actualiseert de provincie Overijssel het ontgrondingenbeleid van 2005. Deze actualisatie houdt rekening met de noodzaak van de winning van delfstoffen, maar ook met de vitaliteit van het natuurlijke systeem en de landschappelijke kwaliteit. Het beleid bouwt voort op de wijzigingen in het wettelijke kader als gevolg van de Omgevingswet.

Het fundament voor een adequaat ontgrondingenbeleid voor Overijssel bestaat uit vier pijlers:

- Pijler 1 - Balans tussen benutten en beschermen
- Pijler 2 - Waardecreatie bij ruimtelijke ingrepen
- Pijler 3 - Integratie van ontgrondingenbeleid binnen het bredere kader van ruimtelijke ontwikkeling

- Pijler 4 - Duurzaamheid en circulariteit

In bijlage XVI is het beleidskader met de vier pijlers nader uitgewerkt. Als provincie zijn we bevoegd gezag voor een deel van de ontgrondingen. Daarnaast is met de Omgevingswet voor sommige situaties de gemeente het bevoegd gezag. Onze toetsingskaders leggen we vast via de instrumenten van de Omgevingswet. Ook ondersteunen we als provincie de gemeenten bij deze nieuwe taak.

7.3.6 Wij adviseren het ministerie Klimaat en Groene Groei bij mijnbouwactiviteiten

Bij mijnbouwvergunningen adviseren wij het ministerie van Klimaat en Groene Groei. Mijnbouwactiviteiten kunnen plaatsvinden mits de risico's aanvaardbaar en beheersbaar blijven. Het gaat hierbij om risico's in de breedste zin van het woord. Waar wij bevoegd gezag zijn, zoals bij natuurbescherming, grondwaterbescherming en gebiedsgerichte coördinatie, voeren wij zelf een interne toetsing uit. De uitkomsten hiervan nemen wij op in onze adviezen aan het ministerie.

Waar het gaat om risico's waarvoor wij geen bevoegd gezag zijn, beoordelen wij de adviezen van SodM en TNO aan KGG. Voorbeelden hiervan zijn risico's op bodemtrilling, bodemdaling en bodemverontreiniging. Als er bij ons toch sprake is van enige twijfel over de risicobeoordelingen, nemen wij contact op met de betreffende instanties. Als na dit contact nog steeds twijfel bestaat, nemen wij deze op in onze adviezen aan het ministerie.

Mijnbouwactiviteiten liggen vaak gevoelig bij omwonenden. Om misvattingen te voorkomen is open communicatie over de mijnbouwactiviteit van groot belang. Wij zetten in onze adviezen altijd in op open communicatie en transparantie over de mijnbouwactiviteit met als doel het welzijn van de omgeving te beschermen.

7.4 Wat verwachten wij van onze partners

- Om de maatschappelijke opgaven van onze tijd aan te pakken, waaronder het duurzaam en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond, is het noodzakelijk om de schotten tussen sectorale dossiers te laten vallen. Hierbij zijn samenwerking tussen medeoverheden en investeringen vanuit alle overheden essentieel. Dit elke partner vanuit de eigen ambities, opgaven en verantwoordelijkheden. De omgevingsvisie, -verordening en -plan worden zo goed mogelijk op elkaar afgestemd waardoor een afgewogen en samenhangend beleidskader ontstaat voor inwoners en initiatiefnemers. Dit is een continu proces waarbij we streven naar optimalisatie;
- Gezamenlijke kennisontwikkeling en -doorwerking en -overdracht. Vanuit een goede regionale/lokale vraagarticulatie worden kennisvragen landelijk uitgezet of kennisproject uitgevoerd. Ook wordt de regionale kennis versterkt met kennis die elders in Nederland al beschikbaar is.

7.5 Raakvlakken andere beleidsterreinen

Dit onderwerp heeft raakvlakken met drinkwater, bodemkwaliteit, grondwaterkwantiteit en -kwaliteit en met klimaatadaptatie. Buiten de reikwijdte van het RWP heeft dit onderwerp sterke raakvlakken met de volgende opgaven en werkvelden: landbouw (vitale landbouwbodem, verdichting), ruimtelijke ordening (water en bodem sturend, landschap), woningbouw (water en bodem sturend, vitale

stadsbodem, afdekking van bodem, verduurzaming woningen), natuur (gezonde en vitale bodem en bodemecologie), energietransitie (bodemenergiesystemen/geothermie en kabels en leidingen), delfstofwinning (zout en gas), cultuurhistorie (archeologie en aardkundige waarden).

8 Waterveiligheid en wateroverlast

Overijssel bestaat voor een groot deel uit laaggelegen gebieden die kunnen overstromen vanuit het landelijke en regionale oppervlaktewater. De KNMI Klimaatscenario's 2023 geven aan dat toenemende extremen te verwachten zijn die impact hebben op zowel het hoofd- als regionale watersysteem. Klimaatverandering zorgt voor extremere rivierafvoeren (zowel hoog- als laagwater) en een stijgende zeespiegel die doorwerkt in het IJsselmeer. Daarnaast krijgen we te maken met zowel langdurigere natte als droge perioden, in combinatie met kortdurende piekbuien. Dit laatste manifesteerde zich in de zomer 2024 in Twente, waar wijken in Enschede onder water liepen en de A1 bij De Lutte overstroomde. We zetten via meerlaagsveiligheid in op de bescherming van Overijssel tegen overstroming en extreme wateroverlast. Daarvoor werken we samen met Rijkswaterstaat en waterschappen als water(kering)beheerders, de gemeenten en de veiligheidsregio's. De provincie wil via het omgevingsbeleid voldoende ruimte vrijhouden om de extremen in het watersysteem op te vangen en de gevolgen hiervan te beperken.

8.1 Doelen

Hoofddoel is het beschermen van Overijssel tegen overstromingen en wateroverlast door het creëren van ruimte voor een robuust watersysteem inclusief waterkeringen.

De Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (EU-ROR) is eind 2007 in werking getreden en in 2009 opgenomen in de Nederlandse wet- en regelgeving. Het belangrijkste doel is de beperking van de gevolgen van overstromingen voor de gezondheid van mensen, het milieu en cultureel erfgoed en de economische bedrijvigheid. Het Deltaprogramma streeft voor 2050 naar een waterrobuust Nederland, waarbij optimale waterveiligheid en zoetwaterbeschikbaarheid als doel centraal staan en klimaatadaptatie als middel wordt ingezet om gevolgen van extreem weer beheersbaar te houden. Als doel voor waterveiligheid geldt dat er voor iedereen achter de dijken een maximale kans van 10^-6 is om te overlijden door een overstroming. In ons provinciale omgevingsbeleid houden we rekening met risico's vanuit waterveiligheid en wateroverlast door kaderstellende normering, ruimte te bieden voor waterafvoer en -berging, en het nastreven van een klimaatrobuuste locatiekeuze, gebiedsinrichting en bouwwijze.

Vanuit onze wettelijke taken, zetten we in op de volgende doelen:

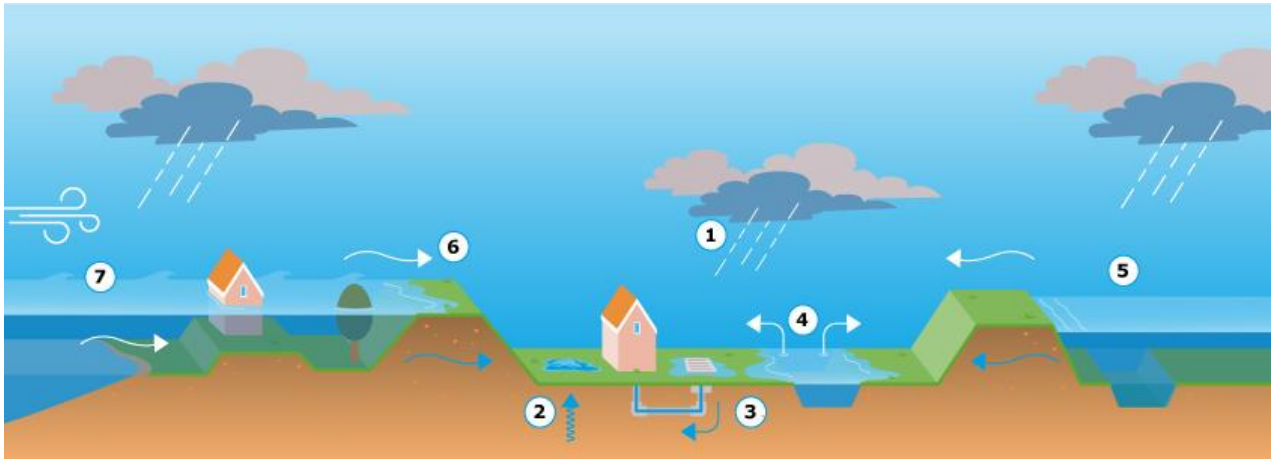
- Het (achterliggend) gebied beschermen tegen onaanvaardbare maatschappelijke schade door overstromingen vanuit het hoofd- en regionale watersysteem. Dat betekent:
  - Primaire waterkeringen voldoen uiterlijk in 2050 aan de landelijk bepaalde normen vanuit de Omgevingswet. De provincie is coördinerend bevoegd gezag voor goedkeuring van dijkversterkingsplannen.
  - Regionale keringen voldoen uiterlijk in 2050 aan de in de omgevingsverordening vastgelegde norm.
- Het voorkomen of beperken van ontoelaatbare wateroverlast door overstroming vanuit oppervlaktewater door langdurige neerslag. Het bergend vermogen van het oppervlaktewatersysteem is nu en in de toekomst voldoende als maatregel tegen verdroging en tegelijkertijd om piekafvoeren te kunnen opvangen. Dit bereiken we door in onze omgevingsverordening omgevingswaarden op te nemen voor het voorkomen of beperken

van wateroverlast, en tevens te onderzoeken hoe we de normering op termijn meer klimaatadaptief kunnen maken.

- Ontwikkelingen beter laten aansluiten bij de kenmerken van het water- en bodemsysteem. Kwetsbare plekken zoals beekdalen, zones rond waterkeringen en laaggelegen gebieden worden zoveel mogelijk vermeden. Nieuwe ontwikkelingen vragen op dergelijke locaties een zwaardere inspanning om klimaatadaptief te zijn; we willen de waterschappen dan ook vroegtijdig bij de planvorming betrekken.

8.2 Rolverdeling

In Nederland zijn de wettelijke taken voor waterbeheer verdeeld over verschillende partijen. In onderstaande afbeelding worden de wettelijke rollen en taken rond waterveiligheid en wateroverlast kort omschreven.

Figuur 19. Waterbeheertaken

1. Wateroverlast van gebieden door intense neerslag (huis/landeigenaar)
2. Hoge grondwaterstanden – waterschap, gemeente, provincie
3. Overbelasting van het riool door hemelwater – gemeente
4. Overstroming vanuit regionaal oppervlaktewater – waterschap en provincie
5. Overstromen/bezwijken regionale waterkering – waterschap en provincie
6. Overstromen/ bezwijken primaire waterkering – rijk, waterschap en provincie
7. Overstromen buitendijks gebied – rijk, waterschap en gemeenten

Provincie

- Stelt overstromingsgevaar en –risicokaarten vast ten behoeve van de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (EU-ROR).
- Keurt HWBP-projectplannen voor primaire keringen goed en coördineert de vergunningverlening van bijvoorbeeld Wet Natuurbeheer.
- Wijst regionale waterkeringen aan en bepaalt hiervoor de waterveiligheidsnormen.
- Bepaalt de normering voor regionale wateroverlast als basis voor zorgplicht waterschappen.
- Is op provinciaal niveau verantwoordelijk voor Omgevingsbeleid / 2e laag Meerlaagsveiligheid ('Water en Bodem Sturend').
- De Commissaris van de Koning is bevoegd gezag bij zeer omvangrijke calamiteiten.

Rijk

- Bepaalt normen voor de sterkte van primaire en niet-primaire (regionale keringen) in beheer van Rijkswaterstaat.
- Is verantwoordelijk voor beheer, onderhoud, toetsing en versterking van de door hen beheerde (niet-)primaire waterkeringen en kunstwerken zoals langs de Twentekanalen en de Ramspolkering.
- Is verantwoordelijk voor regelgeving in buitendijkse gebieden langs hoofdwatersysteem.

Waterschap

- Toetst de waterkeringen aan de door rijk en provincie bepaalde normen.
- Is verantwoordelijk voor het beheer, onderhoud en versterking van primaire en regionale waterkeringen, uitgezonderd de door het rijk beheerde primaire keringen.
- Hebben een zorgplicht en inspanningsverplichting op het vlak van het voorkomen van wateroverlast:
    - Toetsen elke 12 jaar de omgevingswaarde wateroverlast van de leggerwaterlopen (instructieregel in de provinciale omgevingsverordening).
    - Actualiseren elke zes jaar de kaart Normering Regionale Wateroverlast en rapporteren hierover aan de provincie.
- Zorgt voor inrichting en beheer van het regionale watersysteem waaronder waterbergingsgebieden

Gemeente

- Is op gemeentelijk niveau verantwoordelijk voor Omgevingsbeleid / 2e laag Meerlaagsveiligheid ('Water en Bodem Sturend')

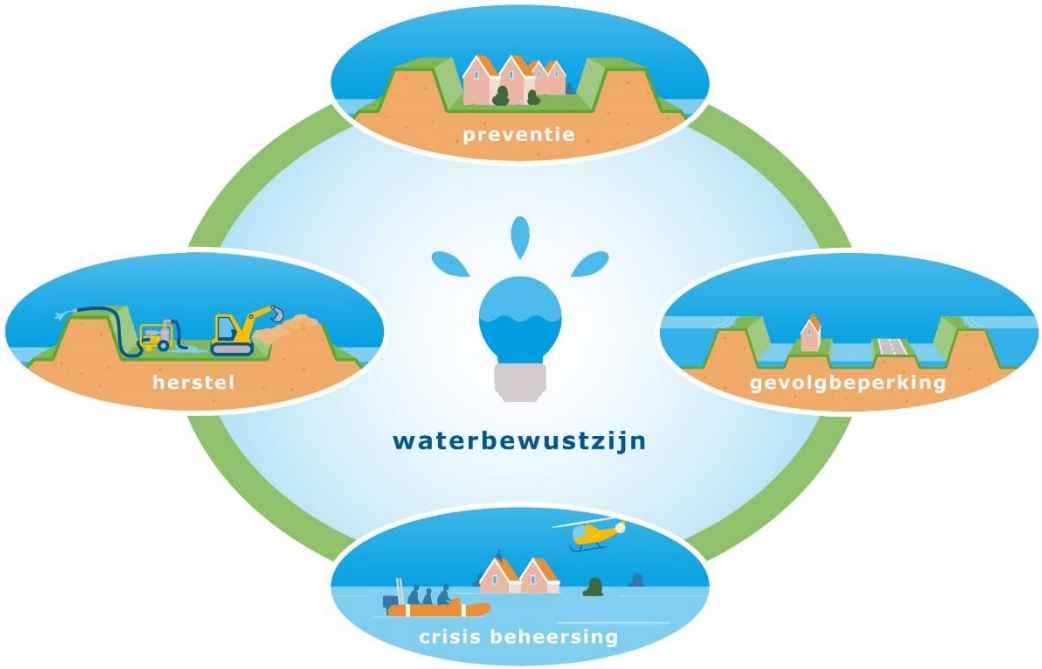
Veiligheidsregio's

- Zijn conform Wet Veiligheidsregio (artikel 10) verantwoordelijk voor rampenbestrijding en crisisbeheersing, zoals hulpverlening bij overstromingen en extreme wateroverlast.

8.3 Uitwerking beleid

8.3.1 Meerlaagsveiligheid

Ons (hoofd)watersysteem is tegenwoordig vooral ingericht op het zo snel mogelijk afvoeren van water, bijvoorbeeld door het rechttrekken van rivieren en beken, die van nature juist meanderen, of het op grote schaal ontwateren van gronden. Om overstromingen en de gevolgen daarvan te beperken wordt door verschillende overheden samengewerkt bij het voorkomen van overstromingen (preventie), het realiseren van een waterrobuuste locatiekeuze en ruimtelijke inrichting (gevolgbeperking) en de optimalisatie van de crisisbeheersing inclusief nazorg en herstel. Deze lagen vormen samen de basis van meerlaagsveiligheid.

Figuur 20. Meerlaagsveiligheid

Het eindadvies van de Beleidstafel Hoogwater & Wateroverlast (2022) (opgesteld naar aanleiding van de extreme neerslageffecten in Zuid-Limburg) heeft het conceptuele model van meerlaagsveiligheid (bestaande uit laag 1 t/m 3) met twee lagen uitgebreid. Meerlaagsveiligheid bestaat nu uit de volgende lagen:

Waterbewustzijn (laag 0)
Hierbij begint al het handelen van burgers, bedrijven en overheden, voorafgaand en tijdens het optreden van klimaatextremen. Door vergroot waterbewustzijn is de maatschappij beter voorbereid op klimaatextremen.

Preventie (laag 1)
Het beperken van de kans op overstromingen en wateroverlast. Deze laag wordt gevormd door het creëren van voldoende ruimte voor het oppervlaktewatersysteem en robuuste waterkeringen die het achterland beschermen tegen overstromingen. Rijkswaterstaat en waterschappen hebben hier als water(kering)beheerders de belangrijkste rol.

Gevolgbeperking (laag 2)
Het beperken van schade en het zoveel mogelijk voorkomen van maatschappelijke ontwrichting in de voorbereidende 'koude fase' van crisisbeheersing en rampenbestrijding, door middel van een klimaatrobuuste locatiekeuze en inrichting van de leefomgeving. Op dit vlak vervullen provincies en gemeenten de grootste rol.

Crisisbeheersing (laag 3)
Het zoveel mogelijk voorkomen van maatschappelijke ontwrichting tijdens een crisis ('warme fase'). De veiligheidsregio's en de door hen opgestelde calamiteitsplannen staan centraal in deze laag van meerlaagsveiligheid.

Klimaatrobuust herstel (laag 4)
Het herstellen van de leefomgeving nadat een crisis is opgetreden, op zo'n manier dat wordt bijgedragen aan het matigen van negatieve klimaateffecten. Bij vergelijkbare volgende gebeurtenissen ontstaat hierdoor minder schade en minder maatschappelijke ontwrichting.

Ontwikkelen waterbewustzijn (laag 0)

Ondersteund door de een vanuit het ministerie van I&W gestuurde landelijke aanpak (Ons Water) kunnen gemeenten en waterschappen en de onderwijssector specifiek en per doelgroep bewustzijn creëren, handelingsperspectief bieden en gedragsverandering realiseren. Belangrijkste actiehouders zijn waterschappen, (rivier)gemeenten en achterliggende koepels UvW en VNG in samenwerking met de veiligheidsregio's.

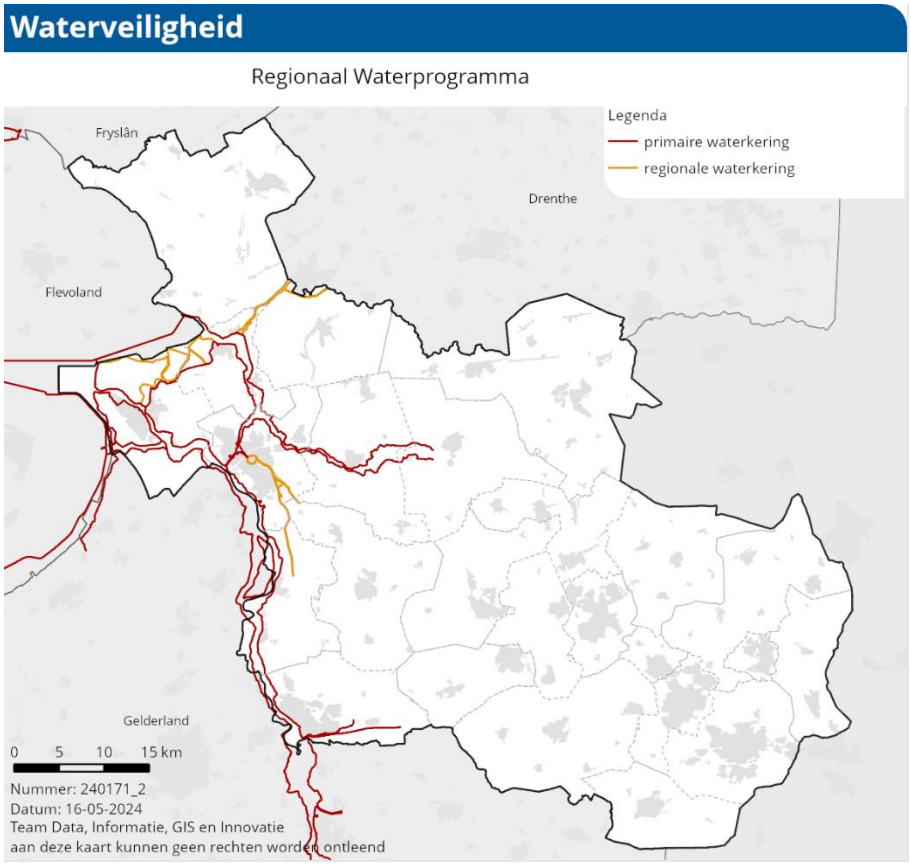
Preventie via waterkeringen en ruimte voor het watersysteem (laag 1)

Het IJsselmeer en de daarin uitmondende IJssel, Zwarte Water en Vecht vallen onder het door Rijkswaterstaat beheerde landelijke hoofdwatersysteem. In Overijssel ligt langs het landelijke hoofdwatersysteem ongeveer 250 kilometer aan ***primaire waterkeringen,*** die het Rijk in 2017 (opnieuw) heeft aangewezen en genormeerd. Vrijwel alle primaire waterkeringen liggen in het beheergebied van Waterschap Drents Overijsselse Delta. In het beheergebied van de waterschappen Rijn & IJssel en Vallei & Veluwe gaat het om enkele kilometers primaire keringen.

Waterschappen toetsen de keringen, zorgen voor beheer en onderhoud en regelen versterking via het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). De provincie keurt de door de waterschappen voorbereide projectbesluiten van HWBP-trajecten goed, en is daarbij verantwoordelijk voor coördinatie van vergunningverlening. De provincie kijkt onder meer naar ruimtelijke kwaliteit, cultuurhistorie en natuur.

Uit de eerste landelijke beoordelingsronde van primaire keringen (2017-2022) blijkt dat vrijwel nergens in Nederland wordt voldaan aan de normen. Ook in Overijssel is sprake van een grote versterkingsopgave; slechts een kwart voldoet aan de norm die in 2050 gehaald moet worden. De komende decennia worden ook hier veel nieuwe HWBP-projecten voor dijkversterking opgestart. Behalve dijkversterking kan meer ruimte voor het watersysteem bijdragen aan waterveiligheid. Na de extreme hoogwaters van 1993 en 1995 is het programma Ruimte voor de Rivier gestart. Onder meer bij Veessen-Wapenveld en het Reevediep is ruimte voor de IJssel gecreëerd. Bij Deventer is een ruimtelijke reservering vastgelegd, maar nog niet ingevuld. Het nieuwe programma Ruimte voor de Rivier 2.0. onderzoekt hoe lage en hoge rivierafvoeren het beste via de verschillende Rijntakken afgewikkeld kunnen worden. De hieruit voortkomende inzichten worden verwerkt in de te herijken voorkeursstrategie van het Deltaprogramma Rijn (najaar 2026). Op meer regionale schaal zijn de waterschappen en aanliggende gemeenten betrokken bij het programma Ruimte voor de Vecht.

Ongeveer 110 kilometer aan ***regionale waterkeringen*** bieden bescherming tegen overstromingen vanuit het regionale watersysteem van Meppelerdiep, Sallandse Weteringen en wateren rondom de Kampereilanden. Tussen 2018 en 2023 hebben Provinciale Staten de regionale keringen (opnieuw) aangewezen, genormeerd en voorzien van maatgevende waterstanden ten behoeve van de toetsing, die in 2027 moet zijn afgerond. Uiterlijk 2050 moeten de keringen aan de norm voldoen. Alleen waterschap Drents Overijsselse Delta (WDOD) heeft Overijsselse regionale keringen in beheer. WDOD is verantwoordelijk voor toetsing, beheer, onderhoud en eventuele versterking. In Figuur 21 staan de primaire en regionale waterkeringen weergegeven.

Figuur 21. Primaire en regionale waterkeringen.

Gevolgbeperking via ruimtelijk beleid (laag 2)

Waterkeringen kunnen falen en overstromingen veroorzaken waarbij de waterveiligheid in het geding is. Ook kan bij langdurige neerslag aanzienlijke wateroverlast optreden in gebieden langs het oppervlaktewatersysteem die niet door dijken beschermd zijn. De Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (EU-ROR) verplicht lidstaten om gebieden met een ‘potentieel significant overstromingsrisico’ te benoemen. De provincie heeft als taak om elke zes jaar overstromingsgevaar en –risicokaarten van deze gebieden te maken, waarbij onderscheid wordt gemaakt naar verschillende kansklasses, variërend van 1/10 jaar (grote kans) tot 1/10000 (extreem kleine kans). Risico’s op overstroming zijn in te zien op de Atlas voor de Leefomgeving en www.risicokaart.nl.

De Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (EU-ROR) is in 2009 opgenomen in de Nederlandse wet- en regelgeving. Het belangrijkste doel is het beperken van de gevolgen van overstromingen voor de gezondheid van mensen, het milieu en cultureel erfgoed en de economische bedrijvigheid. Concreet verplicht de ROR de lidstaten tot het maken van vier producten:

- Voorlopige risicobeoordeling (VORB)
- Overstromingsgevaarkaarten
- Overstromingsrisicokaarten
- Overstromingsrisicobeheerplan (ORBP)

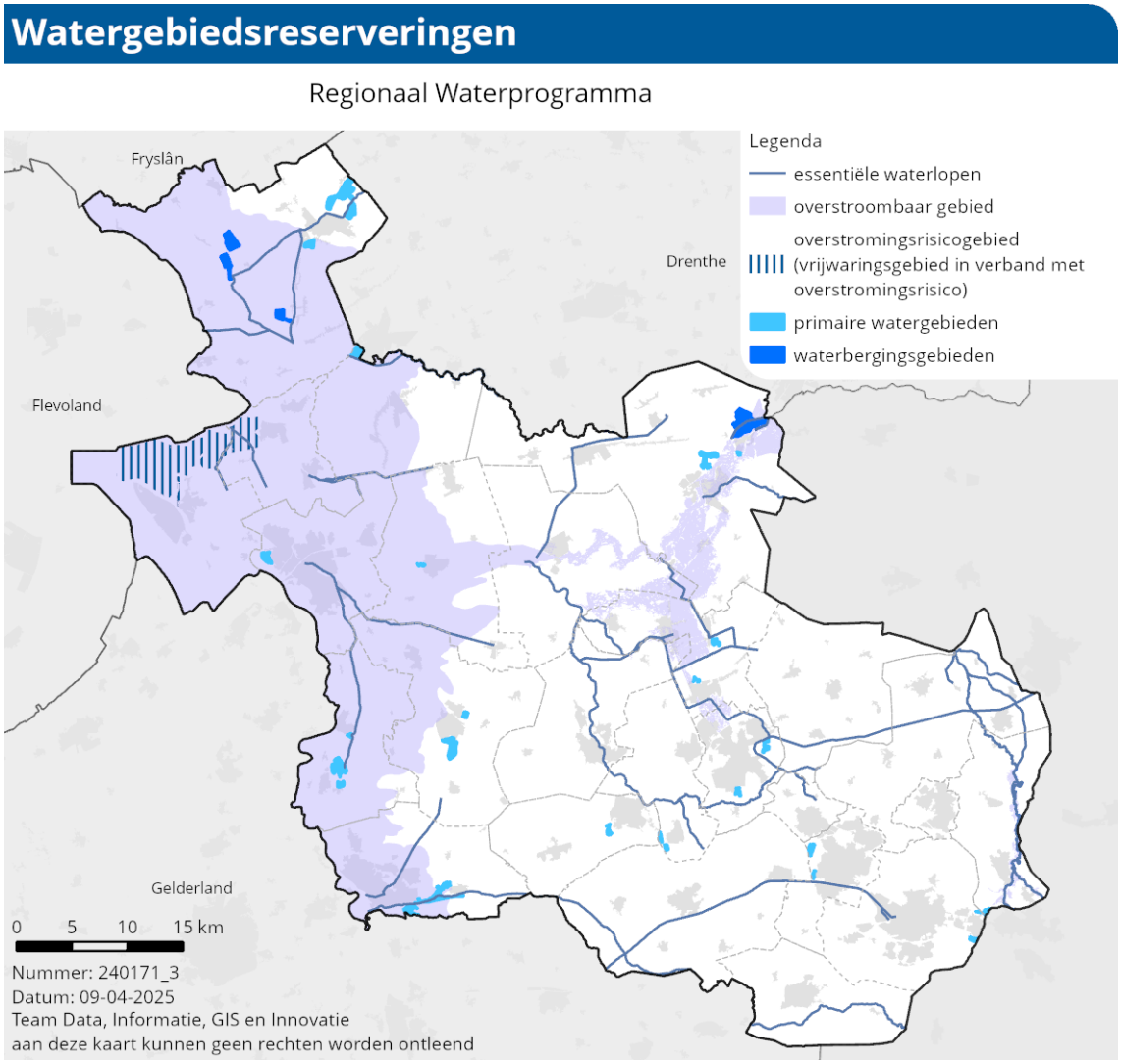
In de VORB worden gebieden met een potentieel significant overstromingsrisico vastgesteld. In de aankomende ROR-cyclus worden ook alle gebieden langs onbedijkte regionale wateren beschouwd. Deze aanscherping komt rechtstreeks voort uit de aanbevelingen van de Landelijke Beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater, die naar aanleiding van de zeer extreme regionale wateroverlast in 2021 Zuid-Limburg is ingesteld. De overstromingsgevaar- en risicokaarten vormen de basis voor het vaststellen van doelen en maatregelen in de overstromingsrisicobeheerplannen. In een overstromingsrisicobeheerplan (ORBP) beschrijven de Europese lidstaten de doelstellingen en de daaraan gekoppelde maatregelen voor het beheer van overstromingsrisico's in de stroomgebieden. De risicobeheerplannen zijn in 2022 in werking getreden en worden in 2028 opnieuw vastgesteld.

We streven naar zoveel mogelijk synergie tussen de Richtlijn Overstromingsrisico's en Kaderrichtlijn Water. Beide richtlijnen maken onderdeel uit van het Nationale Waterprogramma. In ~~het Waterbesluit en~~ de Wet veiligheidsregio's is vastgelegd dat Gedeputeerde Staten zorgdragen voor de productie, actualisatie en elektronische publicatie van overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten. De kaarten worden ten minste eenmaal in de zes jaar herzien. De kaarten voor heel Nederland staan op www.risicokaart.nl.

Voor meer informatie over de ROR zie de website van IPLO.

Het oppervlaktewatersysteem in Overijssel is niet overal ingericht op het vasthouden of bergen van water, maar juist op snelle afvoer. Extreme en langdurige neerslag kan snel leiden tot wateroverlast, zowel in bebouwde gebieden, natuurgebieden als in agrarisch landschap. Een recent voorbeeld is de extreme regionale wateroverlast in Zuid-Limburg in 2021. Deze gebeurtenis is aanleiding geweest om het uitvoeren van bovenregionale stresstesten wateroverlast (zie paragraaf 8.3.3.) landelijk op de agenda te zetten en de coördinatie hiervan bij de provincies te beleggen.

In de omgevingsverordening zijn normen bepaald voor gebieden waarbij de maximaal toelaatbare kans op wateroverlast door extreme neerslag is gerelateerd aan de economische waarde van het landgebruik en de te verwachten schade. Vormen van landgebruik die worden onderscheiden zijn: grasland, akkerbouw, hoogwaardige land- en tuinbouw, glastuinbouw en bebouwd gebied. De overlastnormen variëren van 1/10 jaar voor grasland tot 1/100 voor bebouwd gebied. Voor bepaalde gebieden gelden uitzonderingen. Normvrije gebieden zijn over het algemeen heel laag of hoog gelegen (natuur)gebieden waar wateroverlast geen probleem is, of niet aan de orde is. De waterschappen zijn als onderdeel van hun zorg- en inspanningsplicht aan zet om ervoor te zorgen dat deze normen gehaald worden. De omgevingsverordening biedt mogelijkheden om af te wijken van normen, bijvoorbeeld via een ander maaiveldcriterium.

Figuur 22. Watergebiedsreserveringen volgens onze vigerende omgevingsverordening.

In de omgevingsverordening zijn watergebiedsreserveringen gedaan voor vijf gebiedstypen waar zich overstromingen en wateroverlast kunnen voordoen (zie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**). Hier w orden via het ruimtelijk spoor voorwaarden gesteld om de schade zoveel mogelijk te beperken.

Primaire watergebieden en ***waterbergingsgebieden*** zijn gebieden waarin water in extreme situaties kan worden vastgehouden om te voorkomen dat waterafvoersystemen overbelast raken, en wateroverlast optreedt op plekken waar dit meer schade toebrengt. Primaire watergebieden lopen bij hevige neerslag, soms ook in combinatie met zeer hoge IJsselstanden zoals oostelijk van Deventer, relatief gemakkelijk onder water door hun lage ligging. Waterbergingsgebieden zijn door waterhuishoudkundige kunstwerken geschikt gemaakt zijn voor wateropvang.

Omgevingsplannen die betrekking hebben op ***essentiële waterlopen*** (en de vrijwaringszones) in het oppervlaktewatersysteem mogen alleen nieuwe ontwikkelingen toestaan wanneer de waterafvoer niet wordt beperkt en de toekomstige verruiming voor afvoer en berging van water mogelijk blijft.

Overstromingsrisicogebieden zijn niet beschermd door primaire keringen en liggen daarmee wettelijk buitendijks. In Overijssel gaat het om de Kampereilanden in gemeenten Kampen en Zwartewaterland. De Kampereilanden worden beschermd door regionale waterkeringen. Buitendijkse

gebieden langs de grote rivieren en IJsselmeer zijn in onze omgevingsverordening niet als overstromingsrisicogebied bestempeld; voor dit beperkingengebied gelden rijksregels die in het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) en Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) zijn opgenomen. Voor buitendijkse ontwikkelingen moet een omgevingsvergunning worden aangevraagd bij Rijkswaterstaat. Dit geldt ook voor de Kampereilanden, waar nog nadere afstemming loopt tussen het Rijk, provincie, waterschap en gemeenten over de recente actualisatieslag van de Beleidslijn Grote Rivieren.
Voor de buitendijkse delen van het Zwarte Water, de Vecht en de Schipbeek gelden daarnaast beperkingen vanuit de beherende waterschappen.

In primaire watergebieden en waterbergingsgebieden mag worden gebouwd mits hierdoor het waterbergend vermogen niet wordt aangetast. Daarbij geldt wel dat nieuwe kapitaalintensieve functies zoals woonwijken, bedrijventerreinen en glastuinbouwlocaties zoveel mogelijk worden geweerd in verband met schadekosten. In overstromingsrisicogebieden geldt dat nieuwe kapitaalintensieve functies worden geweerd in verband met het overstromingsrisico.

Samengevat houden wij via onze omgevingsverordening rekening met waterveiligheid en wateroverlast door het aanwijzen en actueel houden van genoemde watergebiedsreserveringen. Aan ontwikkelingen in deze gebieden worden voorwaarden gekoppeld; zowel de gebieden als de instructieregels worden de komende jaren in afstemming met de meerlaagsveiligheidspartners geëvalueerd en mogelijk geactualiseerd.

Crisisbeheersing (laag 3)

Het ***overstroombaar gebied*** omvat grofweg de westelijke helft van Overijssel. Hieronder vallen zowel uiterwaarden, onbedijkte gebieden langs het oppervlaktewatersysteem, als ook door dijken beschermde gebieden. Deze zone kan – afhankelijk van de specifieke locatie – regelmatig of juist alleen in zeer extreme situaties getroffen worden door overstroming, waarbij de overstromingsdiepte sterk varieert. Het is gewenst dat gemeenten bij ruimtelijke ontwikkelingen in dit gebied nadenken over maatregelen die getroffen kunnen worden om bebouwing te beschermen tegen onderlopen, inwoners te kunnen evacueren of belangrijke functies veilig te stellen. Als er zwaarwegende maatschappelijke belangen zijn om nieuwe stedelijke functies toe te voegen, dient meerlaagsveiligheid ook op langere termijn gegarandeerd te zijn. Dit kan door de gebiedsinrichting of bouwwijze hierop aan te passen. Het gaat bijvoorbeeld over vluchtlocaties, evacuatieroutes, ophoging van gebieden of wegen, bescherming van vitale infrastructuur en kwetsbare objecten, bescherming van lokale dijken en kades die de gevolgen van een overstroming kunnen beperken of geleiding van water naar gebieden waar het minder schade veroorzaakt. Onze omgevingsverordening schrijft voor dat een overstromingsrisicoparagraaf wordt opgenomen in de toelichting bij omgevingsplannen die nieuwe ontwikkelingen in overstroombaar gebied mogelijk maken.

De Veiligheidsregio's IJsselland en Twente zijn verantwoordelijk voor rampenbestrijding en de crisisbeheersing, en daarmee ook voor de hulpverlening in geval van overstromingen en extreme wateroverlast. Daarvoor zijn draaiboeken voorhanden, en wordt samengewerkt met gemeenten, Rijkswaterstaat, waterschappen en de provincie. In en rond het overstromingsrisicogebied de Kampereilanden en de IJsselkeringen in Kampen wordt hier jaarlijks mee geoefend. De Commissaris van de Koning is bevoegd gezag bij zeer omvangrijke calamiteiten.

Veiligheidsregio’s worden als belangrijkste actiehouder voor crisisbeheersing betrokken bij zowel de regionale klimaatstresstesten van DPRA regio’s als de bovenregionale stresstest wateroverlast in het

stroomgebied van de Vecht. Daarin is er de nodige aandacht voor blijven functioneren van vitale en kwetsbare functies, waaronder hulpverleningsassets als ambulance- en brandweerposten en ziekenhuizen. Aanvullend wil Veiligheidsregio IJsselland - mogelijk samen met DPRA regio RIVUS - een realistische evacuatiestrategie opstellen, waarin zowel grootschalige evacuatie als bereikbaarheid van shelters worden meegenomen. Het is van groot belang dat alle lagen van meerlaagsveiligheid worden meegenomen. Overijssel pakt hierin haar rol als (mede)vertegenwoordiger van de 2e laag.

Klimaatrobuust herstel (laag 4)

Schade door overstroming van niet-primaire waterkeringen en regenval wordt bij steeds meer verzekeraars gedekt, in tegenstelling tot schade na falen van een primaire waterkering. In het geval van een ramp met veel schade kan beroep worden gedaan op de Wet tegemoetkoming schade bij rampen (Wts). Het ministerie van IenW is in gesprek met Rijkswaterstaat om de bij hen in beheer zijnde assets bij herstel klimaatrobuust terug te bouwen. Deze aanpak kan op termijn verbreed worden naar overige infrabeheerders zoals gemeenten en provincies.

8.3.2 Ruimtelijk afwegingskader en structurerende keuzes

De locatiekeuze van ontwikkelingen is belangrijk om in de toekomst wateroverlast te voorkomen. Het Rijk heeft daarom een Ruimtelijk afwegingskader klimaatadaptieve gebouwde omgeving opgesteld, waaruit opgemaakt kan worden waar vanuit klimaatoogpunt beter wel of niet (danwel hoe) te bouwen. Dit kaartbeeld is nadrukkelijk ter verdere uitwerking aan de regio. In deze kaart is onder meer aandacht voor beekdalen, buitendijkse gebieden, zones langs waterkeringen, laagste gebieden in polders, veenweidegebieden, moerige gronden of inklinkende kleigronden.

Water en bodem sturend is een van de leidende principes in de omgevingsvisie. Wij willen in ons omgevingsbeleid bij zowel locatiekeuze, gebiedsinrichting als bouwwijze beter rekening houden met waterveiligheid en regionale wateroverlast. De hoofdlijnen hiervan zijn als volgt samen te vatten:

- We creëren ruimte voor het vasthouden, bergen en afvoeren van water in onze ruimtelijke inrichting, landgebruik en landbeheer;
- In uiterwaarden willen we - in lijn met de Beleidslijn Grote Rivieren - geen nieuwe bebouwing meer toestaan;
- We houden rekening met toekomstige ruimtevraag voor dijkversterking van zowel primaire als regionale waterkeringen;
- We reserveren 5-10% van de diep(st)e polders voor waterberging; hier is geen nieuwe bebouwing toegestaan tenzij het waterbergend vermogen niet wordt aangepast;
- We maken risico's van overstroming en wateroverlast medesturend bij de locatiekeuze en inrichting van woningbouw;
- We zetten in op grootschalig herstel van beekdalen, met als doelen het verbeteren van waterkwaliteit, natuur, grondwaterstand, groenblauwe dooradering en waterberging

8.3.3 Bovenregionale stresstest wateroverlast

In de zomer van 2021 werd Limburg zwaar getroffen door wateroverlast. Naar aanleiding hiervan is de Beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater ingesteld. In het eindadvies werd ingegaan op de noodzaak om in heel Nederland bovenregionale stresstesten uit te voeren en daarin vooral ook aandacht te besteden aan het voorkomen van uitval van vitale en kwetsbare functies.

De bovenregionale stresstesten zijn verbonden met lokale en regionale stresstesten in DPRA-verband en andere trajecten zoals het hoofdwatersysteem en het programma Vitaal. Ze zijn gebaseerd op een extreme neerslaggebeurtenis, zoals die van juli 2021 in Limburg, België en Duitsland. Regio's kunnen deze aanvullen met gebiedsrelevante gebeurtenissen voor een gedetailleerder beeld.

Aan provincies is gevraagd de coördinatie op zicht te nemen; in het stroomgebied van de Vecht is de handschoen opgepakt door Overijssel en Drenthe. Doel is om beter voorbereid te zijn op extreme wateroverlast en om maatschappelijke ontwrichting te voorkomen. Waterschappen zijn via modellering leidend in het opstellen van de waterbeelden als eerste fase van de bovenregionale stresstest. Waterbeelden zijn de input voor de twee fase (gevolganalyse) waarin een beeld ontstaat van de economische schade, aantal getroffen mensen en mogelijk uitval van vitale objecten.

8.3.4 Vitale en kwetsbare functies

Vitale en kwetsbare functies zoals elektra, gezondheidszorg en drinkwater zijn van groot maatschappelijk belang; doorfunctioneren ten tijde van overstroming en wateroverlast is van groot belang om ontwrichting te voorkomen. Nieuwe vitale assets met een belangrijke functie binnen hiërarchische netwerken (zoals elektra en telecom) willen we niet toestaan in gebieden met substantieel risico op overstroming of wateroverlast. Groot onderhoud en uitbreiding van bestaande assets zou moeten worden aangegrepen om locaties en objecten via gebiedsinrichting en aanpassing van bouwwijze waterrobuuster te maken. Het middel om tot dit doel te komen is in eerste instantie het opstarten van regionale gesprekken met het bevoegd gezag (veelal ministeries) en de beheerders van deze functies. Dit willen we agenderen in de nieuwe zesjarige cyclus (2025-2030) van regionale klimaatstresstesten en risicodialogen in de vier DPRA-werkregio's in Overijssel, en in de hiervoor beschreven bovenregionale stresstesten wateroverlast.

8.3.5 Inzet in landelijke (delta)programma’s

Vanuit het Nationale Deltaprogramma zijn in 2015 verschillende regionale voorkeursstrategieën en deltabeslissingen opgesteld, die zes-jaarlijks worden herijkt. De eerstvolgende herijking vindt plaats in het Deltaprogramma 2027. Wij werken als regionale stakeholder mee aan actualisatie van voorkeursstrategieën van de Deltaprogramma's Rivieren en IJsselmeergebied en participeren in de aanpak van Ruimte Voor de Rivier 2.0. Daarbij kijken we verder dan het jaar 2050 en ruimer dan alleen naar waterveiligheid; ook interactie met natuur, bevaarbaarheid, economie en ruimte wordt meegenomen. Daarnaast is zoetwaterbeschikbaarheid een belangrijk doel; er is een sterke relatie met de herijking van de voorkeursstrategie Deltaprogramma Zoetwater vanwege aanvoer naar het IJsselmeer en de zoetwatervoorziening van hoger Oost-Nederland via Twentekanaal.

De belangrijkste Overijsselse items vanuit het Deltaprogramma zijn hoe in de toekomst de afvoerverdeling over de verschillende Rijntakken bij zowel laag- als hoogwater gaat plaatsvinden, en hoe het IJsselmeer gaat meebewegen met de zeespiegelstijging. Naar verwachting zal de IJssel een grotere rol krijgen in het verwerken van extreem hoogwater en is een (beperkte) stijging van het IJsselmeerpeil onontkoombaar. De waterveiligheidsopgave in de IJsselvechtdelta als overgangsgebied tussen IJsselmeer en de grote rivieren neemt duidelijk toe, mogelijk kan dit leiden tot ruimtelijke claims op binnendijkse gebieden.

Op bovenregionale schaal en deels ook internationale schaal willen wij in het deelstroomgebied Rijn-Oost en bij onze Duitse (regionale) partners het belang van een robuust en veilig watersysteem agenderen met daarbij een eerlijke verdeling van de lusten en de lasten.

8.3.6 Normering waterveiligheid

Het Rijk heeft in 2017 nieuwe normen voor primaire waterkeringen vastgesteld. Uit de eerste landelijke beoordelingsronde bleek dat in het grootste deel van Nederland niet voldaan wordt aan de normen. Met het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) wordt toegewerkt naar de gewenste situatie in 2050. De provincie (GS) is bevoegd gezag om de door de waterschappen vastgestelde projectbesluiten voor versterking van primaire keringen goed te keuren. Daarbij kijken we vooral naar onze kerntaken als ruimtelijke kwaliteit, cultuurhistorie, natuur en mobiliteit.

De provincie heeft via de omgevingsverordening regionale keringen aangewezen en genormeerd langs het Meppelerdiep en de Sallandse Weteringen. Aanvullend zijn ter bescherming van de buitendijks gelegen Kampereilanden de omliggende regionale keringen aangewezen en genormeerd. Evenals bij de primaire keringen is 2050 hier het richtjaar. In 2023 zijn de bijbehorende maatgevende waterstanden voor toetsing vastgesteld. De toetsing hiervan vindt uiterlijk in 2027 plaats.

8.3.7 Normering wateroverlast

Wij hebben in de omgevingsverordening een kaart met omgevingswaarden voor regionale wateroverlast opgenomen. Deze kaart is bepalend voor de bergings- en afvoercapaciteit waarop regionale wateren moeten zijn ingericht. De omgevingswaarde bepaalt hiermee de zorgplicht en inspanningsverplichting voor waterschappen.

Waterschappen toetsen via watersysteemanalyses of voldaan wordt aan de normering. De voortgang wordt meegenomen in de jaarlijkse bestuursrapportages van de waterschappen. Gestreefd wordt om in het jaar 2027 overal aan de norm te voldoen. Als normen stelselmatig niet gehaald worden, ligt het voor de hand om een gebiedsproces op gang te krijgen en met stakeholders een voorkeursstrategie uit te werken. Daarbij varieert het spectrum van oplossingen tussen technische maatregelen en acceptatie van wateroverlast. De provincie zet in op intensievere betrokkenheid bij de resterende aandachtspunten, omdat dit onder meer de sponsstrategie en veenweidestrategie raakt. We willen voorkomen dat maatregelen te ver doorschieten en op andere momenten ongewenste verdroging veroorzaken. Samen met de waterschappen gaan we onderzoeken hoe we de bestaande normeringssystematiek meer klimaatadaptief kunnen maken (zie ook paragraaf 8.4.).

In Overijssel is de Europese Richtlijn Overstromingsrisico’s van toepassing op alle gebieden langs het landelijke hoofd- en regionale watersysteem, waar overstromingen kunnen optreden als gevolg van dijkdoorbraken. In de voorbereiding van de volgende 3e ROR periode (2028-2033) is er voor het eerst ook aandacht voor wateroverlast vanuit het onbedijkte regionale en lokale oppervlaktewatersysteem. Dit betreft gebieden die door de waterschappen getoetst zijn aan de in de omgevingsverordening vastgelegde normen voor regionale wateroverlast. De provincie stemt met waterschappen en Rijkswaterstaat Oost-Nederland af over aanlevering van overstromingsberekeningen en de toetsresultaten wateroverlast. De provincie is verantwoordelijk voor het vaststellen en vrijgeven van overstromingsgevaar- en risicokaarten (eind 2025); alle regionale gegevens worden uiteindelijk gebundeld in het nieuwe landelijke Overstromingsrisicobeheerplan 2028-2033.

8.4 Wat verwachten wij van onze partners

We werken samen met waterschappen en gemeenten om waterveiligheidsmaatregelen te implementeren en de impact van wateroverlast te beperken.

Waterschappen staan aan de lat om via het HWBP de primaire waterkeringen te verbeteren. Er ligt vooral een versterkingsopgave in de IJsselvechtdelta. Gedeputeerde Staten zijn bevoegd gezag om het projectbesluit goed te keuren, waarbij de provincie expliciet kijkt naar natuur, cultuurhistorie en ruimtelijke kwaliteit. De komende periode willen wij met de waterschappen afspraken maken over hoe de landelijke actualisatie van de reserveringszones voor primaire waterkeringen doorvertaald kan worden in het omgevingsbeleid.

De regionale keringen zullen uiterlijk in 2027 door het waterschap worden getoetst, en zullen in 2050 aan de norm moeten voldoen. De provincie en WDOD stemmen regelmatig af over de tussenresultaten van de toetsing van de keringen langs de Sallandse Weteringen, het Meppelerdiep en de Kampereilanden.

Samen met waterschappen, gemeenten en veiligheidsregio's wordt onderzocht of onze watergebiedsreserveringen in de omgevingsverordening nog actueel zijn. Mogelijk zijn er door klimaatverandering aanvullende reserveringen nodig of kunnen deze vervallen. Met betrokken partijen gaan we onderzoeken of er aanleiding is om de bijbehorende instructieregels aan te passen. Aan de orde komt hoe onze instructieregels rondom de overstromingsrisicoparagraaf zich verhouden tot de weging van het waterbelang en hoe we advisering vanuit het water- en ruimtedomein op elkaar kunnen afstemmen. Onze inzet is om met alle betrokken overheidslagen beter te borgen dat de lagen van meerlaagsveiligheid een echte wisselwerking hebben. Daarmee geven we invulling aan de aanbevelingen van de Rekenkamer uit het rapport Voorbij de Dijk (2023).

De normering wateroverlast verschaft duidelijkheid over de zorgplicht van waterschappen en heeft geleid tot inzichten en investeringen in het watersysteem. De relatie met klimaatadaptatie is echter een knelpunt. De herijking van de normering vereist een nieuw stelsel met een basisbeschermingsniveau, ruimte voor risicodialogen en aandacht voor calamiteitenzorg. Gevisualiseerd in Figuur 23. Normering wateroverlast. Een nieuwe normering zou niet meer (volledig) afhankelijk moeten zijn van de maaiveldfunctie, maar (meer) gekoppeld moeten worden aan de gebiedsspecifieke kenmerken van het water- en bodemsysteem.

Figuur 23. Normering wateroverlast

Samen met waterschappen en gemeenten zal – gevoed vanuit de landelijke CoP over dit thema - worden verkend in hoeverre een meer gebiedsgerichte en risicogestuurde normering wateroverlast wenselijk of mogelijk is.

8.5 Raakvlakken andere beleidsterreinen

In de ruimtelijke ordening meer rekening houden met waterveiligheid en wateroverlast betekent dat er zowel bij locatiekeuze, gebiedsinrichting als bouwwijze ingespeeld moet worden op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering voor wat betreft extreem natte situaties. Hoofdstuk 2 (Ruimtelijke Adaptatie) gaat specifiek in op ons provinciale beleid voor deze drie stappen.

In hoofdstuk 4 van dit RWP komt het oppervlaktewatersysteem aan de orde. Daar gaat het zowel over waterkwaliteit als waterkwantiteit; bij dit laatste is ook aandacht voor een teveel aan water, en dus ook wateroverlast. In hoofdstuk 2 is via de regionale stresstesten in de DPRA regio's ook aandacht voor de gevolgen van het veranderende klimaat voor waterveiligheid en wateroverlast.

Het IJsselmeer is van groot belang voor de zoetwatervoorziening van grote delen van Nederland. De IJssel en de Vecht zijn de belangrijkste toeleveranciers, maar Overijssel is zelf ook afnemer van zoetwater uit het IJsselmeer ten behoeve van onder meer de veenweidegebieden. Een mogelijke stijging van het IJsselmeerpeil ter vergroting van de zoetwaterbuffer of om mee te groeien met de zeespiegelstijging vergroot echter de waterveiligheidsopgave in de IJsselvechtdelta.

9 Definitielijst

- **ASV:** Aanvullende Strategische Voorraad
- **Bal**: Besluit activiteiten leefomgeving
- **Bkl**: Besluit kwaliteit leefomgeving
- **DPRA**: Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie
- **GBDA**: Groen-Blauwe DoorAdering
- **GEP**: Goede Ecologische Potentieel
- **GS**: Gedeputeerde Staten
- **HOP**: Haarvaten Op Peil
- **HWBP**: Hoogwaterbeschermingsprogramma
- **IPO**: Interprovinciaal Overleg
- **KRW**: Kaderrichtlijn Water
- **NBW**: Nationaal Bestuursakkoord Water
- **NNN**: NatuurNetwerk Nederland
- **ORBP**: Overstromingsrisicobeheerplan
- **PS**: Provinciale Staten
- **ROR**: Richtlijn Overstromingsrisico's
- **RWP**: Regionaal Waterprogramma
- **SGBP**: Stroomgebiedsbeheerplan
- **SNL**: Subsidiestelsel Natuur en Landschap
- **UvW**: Unie van Waterschappen
- **Vitens**: Drinkwaterbedrijf in Nederland
- **VNG**: Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- **VTH**: Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
- **ZON**: Zoetwatervoorziening Oost-Nederland

10 Bijlagen

Bijlage III – Inspiratiebladen Water en Bodem Sturend

Bijlage IV – Regionaal Actieplan beschikbaarheid drinkwaterbronnen

Bijlage V – Grondwaterbeschermingsbeleid

Bijlage VI - Methodiek gebiedsgerichte grondwaterbescherming

Bijlage VII – KRW factsheets

Bijlage IIX - SGBP achtergronddocumenten

Bijlage IX - Factsheets waardevolle kleine wateren

Bijlage X - Zwemwater

Bijlage XI - Maatregelentabel

Bijlage XII - Factsheets grondwaterlichamen

Bijlage XIIV - Beleidskader PFAS

Bijlage XIV - Monitoring bodemverontreinigingen

Bijlage XV - Toelichting ladder van de ondergrond en 3D/4D ordening van de ondergrond

Bijlage XVI - Beleidskader ontgrondingen